YAŞLI BAKIM MERKEZLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN KAMUSAL ALANDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Zehra URAS
20 14 01 109

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Erincik EDGÜ

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat,2023

YAŞLI BAKIM MERKEZLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN KAMUSAL ALANDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Zehra URAS
20 14 01 109
ORCID: 0009-0008-2825-9483

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Erincik EDGÜ

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat,2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tezimin her aşamasında bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Erincik EDGÜ'ye

Değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Yekta ÖZGÜVEN ve Dr. Öğr. Üyesi Nevşet Gül ÇANAKÇIOĞLU'na;

Beni yüksek lisans yapmaya teşvik eden dayım Rıza BAKIŞ ve Hüma BAKIŞ'a;

Bu zorlu süreçte beni hep destekleyen annem Esma ÖZTÜRK, abim İsmail ÖZTÜRK, ablalarım Hilal KELEŞ ve İclal BEYAZ'a;

Araştırmam boyunca benimle koşuşturan sevgili eşim Furkan URAS'a;

Ve tez sürecim boyunca bana manevi destek olan herkese teşekkürlerimi sunarım.

Zehra URAS

Şubat, 2023

ÖZET

YAŞLI BAKIM MERKEZLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN KAMUSAL ALANDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Zehra Uras
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Anabilim Dalı
Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Erincik Edgü
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023

Dünya'da yaşanan teknolojik, ekonomik, sosyal gelişmelere bağlı olarak sağlık koşullarında iyileşme yaşanmıştır. Buna paralel olarak erken yaş ölümleri azalmış ve yaşam süresi beklentisi artmıştır. Ülkemizde de yaşlı nüfus oransal olarak hızla artmaya başlamış ve uluslararası sınıflandırmalara göre yaşlı toplumlar arasına katılmıştır. Yaşlı nüfusun ilerleyen yıllarda daha da artacağı öngörüldüğünde yaşlı bakım ihtiyacına dair önerilerin geliştirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın amacı günümüz kamusal alanı olan alışveriş merkezlerinin sürdürülebilirlik bağlamında ihtiyaç duyulan yaşlı bakım merkezleri için değerlendirilmesidir.

Bu tezin kavramsal kısmında; dünyada ve Türkiye'de yaşlanan nüfusa bağlı ortaya çıkan ihtiyaçlar ve yaşlı bakım merkezi verileri, Sanayi Devrimi'nden sonra aile yapısında yaşanan değişimler ve yaşlının bu değişimlerden nasıl etkilendiği, bilinçsiz yapım yıkım faaliyetlerinin önüne geçmek için var olan binalara yeni işlevler ekleyerek sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması anlatılmıştır. Araştırmada literatür taraması, gözlem ve anket yöntemleri kullanılmıştır. Alan çalışmasının yapılacağı alışveriş merkezlerinin tespiti için literatür taramasında demografik bir araştırma yapılmış ve İstanbul'daki ilçelerin yaşlı nüfus oranları, yaşlı bakım merkezi kapasiteleri ve alışveriş merkezi sayıları hesaplanmıştır. Kişilerin mevcut yaşam alanları ve yaşlı bakım merkezlerine ilişkin tercihlerini anlamak amacıyla hazırlanan 30 soruluk anket alışveriş merkezleri ve çevresinde rastgele seçilen 25 yaş üzeri sağlıklı yetişkin bireylere yöneltilmiştir. Kişilerle yapılan anketler sonucunda; yaşanılan yerin ve kalınması tercih edilecek yaşlı barınma

merkezlerinin alışveriş imkânları, yeşil alanlar yahut sağlık kuruluşu gibi sosyal alanlara yakınlığının yürüme mesafesinde olmasının istendiği gözlenmiştir. Elde edilen verilere göre, katılımcıların mevcut yaşam alanları ve ileride yaşamak istedikleri yaşlı bakım merkezi özelliklerinin, analizler sonucunda tespit edilip incelenen alışveriş merkezlerinin mekânsal ve çevresel verileriyle örtüştüğü görülmektedir. Alışveriş merkezine entegre edilecek yaşlı bakım merkezinin; geleceğin yaşlanan nüfusunun barınma, sosyal hayata entegrasyon ve bakım gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir öneri olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yaşlı Bakım Merkezleri, Sürdürülebilirlik, Kamusal Mekân, Alışveriş Merkezi, İşlevsel Bütünleşme

ABSTRACT

EVALUATION OF ELDERLY CARE CENTERS IN THE PUBLIC SPACE IN TERMS OF SUSTAINABILITY

Zehra Uras
Master Thesis
Department of Architecture
Master of Architecture with Thesis
Thesis Advisor: Prof. Dr. Erincik Edgü
Maltepe University Graduate School, 2023

There has been an improvement in health conditions as a result of technological, economic and social developments in the world. In parallel, infant deaths have decreased and life expectancy has increased even more. In our country, the elderly population has started to increase proportionally and has been included in the class of elderly societies according to international classifications. Considering that the elderly population growth is expected to increase further in the coming years, it will be necessary to develop recommendations on the need for elderly care. In this context, the aim of the research is to evaluate shopping malls, which are today's public spaces, for elderly care centers needed in the context of sustainability.

The conceptual part of this thesis is based on the needs arising due to the aging population in the world and in Turkey and the elderly care centers data, the changes in the family structure after The Industrial Revolution and how the elderly are affected by these changes, and how sustainable development is achieved by adding new functions to existing buildings in order to prevent unconscious construction and demolition activities. Literature review, observation and survey methods were used in the research. In order to determine the shopping center where the field study will be conducted, a demographic research was conducted in the literature review and the ratios of the elderly population of the districts in Istanbul, the capacities of the elderly care centers and the number of shopping centers were calculated. A 30-question questionnaire prepared to understand people's criteria regarding their current living spaces and elderly care homes was administered to randomly selected healthy adults over the age of 25 in and around the

shopping center. As a result of surveys conducted with people; it was also observed that people requested that the place of residence and the elderly shelters to be within walking distance to social areas such as shopping facilities, green areas or health institutions. In the light of all these preferences, it is seen that the existing living spaces of the participants obtained from the surveys and the elderly care home properties they want to live in the future coincide with the spatial and environmental characteristics of the shopping malls identified and examined as a result of the analyzes. The elderly care centers which integrated into the shopping center; it is thought to be a proposal that can meet the needs of the aging population of the future, such as housing, integration into social life and care.

Keywords: Elderly Care Centers, Sustainability, Public Space, Shopping Mall, Functional Integration

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZET v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xii
ŞEKİLLER LİSTESİ xiv
1. GİRİŞ 1
1.1 Problem 1
1.2 Amaç 2
1.3 Önem 4
1.4 Varsayımlar 6
1.5 Sınırlıklar 7
1.6 Yöntem 8
2. İNSAN, TOPLUM VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 10
2.1 Yaşlılıkla İlgili Genel Çerçeve 10
2.1.1 Yaşlılık kavramı 10
2.1.2 Dünya'da yaşlı nüfus ve barınma 12
2.1.3 Türkiye'de yaşlı nüfus ve barınma 18
2.2 Toplum 21
2.2.1 Aile yapısı 21
2.2.2 Sosyokültürel durum 22
2.2.3 Sosyal statü ve kamusal mekân 23
2.3 Sürdürülebilirlik 26
2.3.1 Sürdürülebilirliğin boyutları 27
2.3.1.1 Çevresel sürdürülebilirlik 27
2.3.1.2 Sosyal sürdürülebilirlik 28
2.3.1.3 Ekonomik sürdürülebilirlik 29

2.3.2 Sürdürülebilir mimarlık 30
2.4 Bölüm Özeti 32
3. MEKÂNSAL YAKLAŞIMLAR 33
3.1 Alışveriş Merkezleri 33
3.1.1 Tarih boyunca alışveriş mekânları 34
3.2 Kamusal Alan 38
3.3 Karma İşlevli Binalar 41
3.4 Bölüm Özeti 43
4. ALAN ÇALIŞMASI VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİNİN TANITILMASI 45
4.1 Araştırma Yöntemlerinin Tanıtılması 45
4.1.1 Veri araştırması 45
4.1.2 Gözlem yöntemi 48
4.1.3 Anket yöntemi 49
4.2 Alan Çalışmasına Temel Olan Alışveriş Merkezleri ve Çevrelerinin Tanıtılması ……...50
4.2.1 Axis istanbul alışveriş merkezi 51
4.2.1.1 Axis istanbul alışveriş merkezi'nin kat plan şemaları 52
4.2.2 Kale center alışveriş merkezi 58
4.2.2.1 Kale alışveriş merkezi'nin kat plan şemaları 59
4.3 Axis İstanbul ve Kale Alışveriş Merkezinin Karşılaştırmalı Analizi 64
4.4 Bölüm Özeti 69
5. ALAN ÇALIŞMASI 70
5.1 Gözlem Analizleri 70
5.1.1 Axis istanbul alışveriş merkezi gözlem analizleri 70
5.1.2 Kale Outlet alışveriş merkezi gözlem analizleri 71
5.2 Anket Analizleri 72
5.2.1 Sosyo-demografik yapı verilerinin analizleri 72
5.2.2 Sosyokültürel yaşam ile ilgili verilerin analizleri 76
5.2.3 Mekân tercihleri ile ilgili verilerin analizleri 80
5.2.4 Yaşlılık tercihleri ile ilgili verilerin analizleri 83
5.3 Alan Çalışması Sonuçlarından Elde Edilen Veriler Işığında Mekânsal Öneriler ……..87

5.4 Bölüm Özeti 90
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 93
7. KAYNAKÇA 95
EKLER 108
EK 1. İstanbul İlçeleri Yaşlı Nüfus Dağılımı- Huzurevi ve Alışveriş Merkezi Sayısı . 108
EK 2. Anket Soruları 109
EK 3. Anket Çizelgeleri 112
ÖZGEÇMİŞ 115

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Barınma Tipolojileri ve Sunulan Hizmetler 16
Tablo 2. Yaşlılara Yönelik Barınma Tipolojileri 17
Tablo 3. Türkiye'de Barınma Tipolojileri ve Sunulan Hizmetler 20
Tablo 4. Cinsiyet Verileri..... 72
Tablo 5. Yaş Verileri..... 72
Tablo 6. Medeni Hal Verileri..... 73
Tablo 7. Eğitim Durumu Verileri..... 73
Tablo 8. Meslek/ Meşguliyet Verileri 74
Tablo 9. Ulaşım Aracı Verileri..... 74
Tablo 10. Ev Halkı Büyüklüğü Verileri..... 75
Tablo 11. Ev Halkı Niteliği Verileri 75
Tablo 12. Tatilin Geçirildiği Yer Verileri..... 76
Tablo 13. Boş Zamanlarının Kiminle Geçirildiğinin Verileri..... 76
Tablo 14. Arkadaşlar ile Ne Sıklıkla Vakit Geçirildiğinin Verileri..... 77
Tablo 15. Aile/ Akraba ile Ne Sıklıkla Vakit Geçirildiğinin Verileri..... 77
Tablo 16. Boş Zamanlarda Yapılabilecek Aktivitelerin Önem Sırası Verileri 78
Tablo 17. Yaşanılan Yerin Alışveriş Alanlarına Ulaşım Tercih Verileri..... 78
Tablo 18. Yaşanılan Yerin Sağlık Tesisine Ulaşım Tercih Verileri 79
Tablo 19. Yaşanılan Yerin Yeşil Alana/ Parka Ulaşım Tercih Verileri..... 79
Tablo 20. Yaşanılan Yerin Yeme/ İçme Alanlarına Ulaşım Tercih Verileri 79
Tablo 21.Alışveriş İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri 80
Tablo 22.Eğlence İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri..... 81
Tablo 23. Sağlık Tesisi İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri..... 81
Tablo 24. Yeme/İçme İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri 81
Tablo 25. Ulaşım İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri 82
Tablo 26. Yeşil Alan Miktarından Memnunluk Düzeyi Verileri..... 82
Tablo 27. Manzarasından Memnunluk Düzeyi Verileri 82
Tablo 28. Binaların Görüntüsünden Memnunluk Düzeyi Verileri 83
Tablo 29. Yaşlılık Döneminin Geçirilmek İstenildiği Yer Verileri 83

Tablo 30. Yaşlı Bakım Merkezi için Konum Tercihi Verileri 84
Tablo 31. Yaşlı Bakım Merkezi için Alışveriş Alanlarına Erişim Tercihi Verileri 84
Tablo 32. Yaşlı Bakım Merkezi için Yeme İçme Alanlarına Erişim Tercihi Verileri ... 85
Tablo 33. Yaşlı Bakım Merkezi için Park ve Yeşil Alanlara Erişim Tercihi Verileri ... 85
Tablo 34. Yaşlı Bakım Merkezi için Sağlık Tesisine Erişim Tercihi Verileri 86
Tablo 35. Yaşlı Bakım Merkezi için Aile/Akrabaya Erişim Tercihi Verileri 86
Tablo 36. Alışveriş Merkezinde Yaşlı Bakım Merkezi Olsa Burada Kalmak İster misiniz? 87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yaşlı Nüfus Oranının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 Ülke 12
Şekil 2. Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi 13
Şekil 3. Yıllara Göre Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı 18
Şekil 4. Nüfus Piramidi. 19
Şekil 5. Sürdürülebilir Kalkınma Bileşenleri 27
Şekil 6. Agora, Antik Atina 35
Şekil 7. Forum, Roma 35
Şekil 8. Galleria Vittorio Emmanuelle Pasajı, Milano 36
Şekil 9. Bedesten, Bursa. 37
Şekil 10. Yaşlı Nüfusu %7 ve Üzeri Olan İstanbul İlçelerindeki Yaşlı Bakım Kapasitesi 46
Şekil 11. Yaşlı Nüfusu %7 ve Üzeri Olan İlçelerdeki Yaşlı Bakım Kapasitesi ve Alışveriş Merkezi Sayısı 47
Şekil 12. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi Fotoğrafları 1-2, 2022 48
Şekil 13. Kale Center Alışveriş Merkezi Fotoğrafları 1-2-3, 2022 49
Şekil 14. Alan Çalışması Yapılan Alışveriş Merkezlerinin Google Earth Görüntüsü,2022 50
Şekil 15. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi'nin Google Earth görüntüsü, 2022 51
Şekil 16. Axis Alıışveriş Merkezi -1. Kat Planı 52
Şekil 17.1 Nolu Açıdan Mağazalar, 2022 52
Şekil 18. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi Zemin Kat Planı 53
Şekil 19. Axis Alışveriş Merkezi 1. Kat Planı 54
Şekil 20. 2 Nolu Açıdan Mağazalar, 2022 54
Şekil 21. Axis Alışveriş Merkezi 2. Kat Planı 55
Şekil 22. 3 Nolu Açıdan ve 4 Nolu Açıdan Yeme-İçme Alanları, 2022 55
Şekil 23. Axis Alışveriş Merkezi 3. Kat Planı 56
Şekil 24. 5 Nolu Açıdan ve 6 Nolu Açıdan Fotoğraflar, 2022 56
Şekil 25. Axis Alışveriş Merkezi 4. Kat Planı 57
Şekil 26. Axis Alışveriş Merkezi 5. Kat Planı 57

Şekil 27. Axis Alışveriş Merkezi 6.7. Kat Planı 58
Şekil 28. Axis Alışveriş Merkezi 8. Kat Planı 58
Şekil 29. Kale Alışveriş Merkezi'nin Google Earth görüntüsü, 2022 59
Şekil 30. Kale Alışveriş Merkezi -1.Kat Planı 60
Şekil 31. 1 Nolu Açıdan Mağazalar, 2022 60
Şekil 32. Kale Alışveriş Merkezi Zemin Kat Planı 61
Şekil 33. 2 Nolu Açıdan mağazalar, 2022 61
Şekil 34. Kale Alışveriş Merkezi 1. Kat Planı 62
Şekil 35. Kale Alışveriş Merkezi 2. Kat Planı 62
Şekil 36. Kale Alışveriş Merkezi 3. Kat Planı 63
Şekil 37. 3 Nolu Açıdan ve 4 Nolu Açıdan Fotoğraflar, 2022 63
Şekil 38. Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nin Çevresel Özellikleri . 64
Şekil 39. Axis Alışveriş Merkezi'nin ve Kale Alışveriş Merkezi'nin Zemin Kat Planları 65
Şekil 40. Axis Alışveriş Merkezi Yatay-Düşey Sirkülasyonlar ve Galeri Boşluğu 66
Şekil 41. Kale Alışveriş Merkezi Yatay-Düşey Sirkülasyonlar ve Galeri Boşluğu 67
Şekil 42. Axis Alışveriş Merkezi Çatı Görünümü 68
Şekil 43. Kale Alışveriş Merkezi Çatı Görünümü 68
Şekil 44. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi 1. ve 2. Katından Mağazaların Görünümü .. 71
Şekil 45. Kale Outlet Alışveriş Merkezi -1. ve 3. Katından Görünüm 71
Şekil 46. Axis Alışveriş Merkezi Yaşlı Bakım Merkezi Entegrasyonu Öneri Şeması ... 89
Şekil 47. Kale Alışveriş Merkezi Yaşlı Bakım Merkezi Entegrasyonu Öneri Şeması ... 90

1. GİRİŞ

1.1 Problem

Teknoloji ve tıp alanındaki ilerlemenin, insanın yaşam kalitesini artırdığı ve ortalama insan ömrünü uzattığı kabul edilmektedir. Buna paralel olarak da dünya nüfusunun yaşlandığı ve yaşlı nüfus oranının ülkemizde de giderek artış gösterdiği görülmektedir.

Teknolojinin imkânlarıyla şekillenen çağımız, ihtiyaçlar ve imkânlar bağlamında da sosyal hayatımızı değiştirip dönüştürmektedir. 1950'li yıllarda başlayan hızlı sanayileşme ve kentleşme sürecinde kırdan kente yapılan göçlerle Türkiye'nin sosyal ve demografik yapısında önemli değişimler yaşanmıştır (Güreşçi, 2011). Sanayileşme sürecinde üretim biçimi değişmiştir. Tarım sektöründen önce sanayiye günümüzde de hizmet sektörüne dönüşmüştür. Kas gücüne dayalı çalışma geri planda kaldığı için hizmet sektöründe kadınlarında iş gücüne dahil olmasıyla kadının toplumsal konumu değişmiştir (İlkkaracan, 1998). Kadınların çalışma hayatında daha aktif rol alması, eve bağlı kalma alışkanlığından uzaklaşması, geçmişten günümüze geniş aile ölçeğinde yaşayan toplumları dönüştürmekte ve çekirdek aile yaşam biçimi daha da yaygınlaşmaktadır. Sanayileşmiş toplumlar geleneksel toplumlara göre daha çok çekirdek aile yapısındadır. Geleneksel geniş ailelerde ortak mülkiyet, ataerkil bağlar, kadının toplumsal olarak görece daha düşük konumu/statüsü ve yüksek doğurganlık görülürken çekirdek ailelerde akrabalık bağlarının zayıfladığı, kararların eş ve çocuklarla ortak alındığı, kadının toplumsal statüsünün yükseldiği, doğurganlığın azaldığı görülmektedir (Kongar, 1981). Türkiye'de aile yapısı sosyal, ekonomik ve kültürel göstergeler bakımından zaman içerisinde değişip dönüşmektedir. Bütün bunların bir sonucu olarak da ailenin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen yaşlılara bakış açısı değişmektedir.

Eşlerin ikisinin de çalışmasıyla yaşlılara bakacak birinin olmaması ya da ekonomik sebeplerden dolayı küçük konutlarda oturan ailelerin yaşlılar için kişisel mahremiyet alanı oluşturamaması, statü sahibi yaşlıların da yaşam tarzı olarak başkalarının yanında kalmayı kabullenememesi gibi sebepler yaşlıları ve onları düşünen birey, toplum devletleri kimi arayışlar içine itmekte, hatta bazı yaşlı bireylerin bizzat kendilerinin

uzman kadroların bulunduğu kurumsal yaşam alanlarını tercih ettiği görülmektedir. Profesyonel kadroların bulunduğu yaşam alanlarının sıklıkla tercih edilir olması toplumları yaşlı bakımı konusunda çözüm üretmeye yönlendirmekte, yaşlı barınma alanı tiplerinin geliştirilmesini ve güncellenmesini zorunlu kılmaktadır (Akan, 2017).

Ancak mevcut yaşlı bakımevlerinin genellikle toplumdan soyutlanmış semtlerde, kendi içlerine kapalı olması bir problem teşkil etmektedir. Bunu önlemek için zaman zaman topluca etkinliklere taşınmaları daha farklı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Yaşlıların toplumla entegre olmak veya kendi yakınları tarafından kolayca erişilebilir ulaşılabilir konumda olmaları da oldukça önemlidir ancak kampüs tipi yerleşimler buna çok olanak sağlamamaktadır.

Diğer yandan günümüzde alışveriş merkezleri sadece ticaret için değil aynı zamanda konser, tiyatro, sinema, çocuk oyun alanı gibi aktivitelere katılıp sosyalleşme aracı olarak kullanılmaktadır (Tekel, 2009). Günümüz tüketim alışkanlıklarında ve toplumsal yapıda yaşanan değişimlerle birlikte, tüketim dışında çok sayıda başka işlevi de barındıran alışveriş merkezleri, sosyal ortamları yaratan, kent merkezlerinin ve kamusal alanların işlevlerini gerçekleştirmeye başlayan alanlar olarak da karşımıza çıkmaktadır (Gökgür, 2008).

Sayıları oldukça artan alışveriş merkezlerine, var olan yapıyı yıkmadan yeni bir işlev daha eklenerek dönüştürülmesi bizi enerji ve malzeme israfından kurtaracaktır; üstelik de yaşlılarımız için ihtiyaç duyulan barınma alanlarının teminine ve onların sosyal hayatın içine daha fazla dahil olabilmelerine imkân sağlayacaktır. Ortalama insan ömrünün uzadığı ve dünya nüfusunun yaşlandığı göz önünde bulundurulduğunda bu önerinin evrensel biçimde uygulanabilir olduğu öngörülmektedir.

1.2 Amaç

Yaşlı birey fiziksel sorunlardan oluşan birtakım yetersizlikleri ile maddi yetersizlikleri birleştiği zaman yaşama alanından fazla uzağa gidemeyebilir. Bu yetersizlikler sosyokültürel faaliyetlerin azalmasına ve yakın aile bireyleri olmayan yaşlıların yalnızlaşmasına yol açmaktadır. Bu durum yaşlı bireyin sosyal yaşantısını önemli ölçüde etkilemektedir. Yaşlıların toplumdan izole olmasına yol açacak; aile bireyleri, şehir

merkezleri ve sosyal imkânlardan uzakta kampüs tipi uygulamalardan kaçınılarak toplum içinde aktif yaşamalarını destekleyen hizmetler sağlanmalıdır.

Aile bireyi olmayan yaşlıların yalnızlaşmasına yol açacak kampüs tipi yerleşmeler yerine günümüz kamusal alanı kabul edilen alışveriş merkezlerine yaşlı bakım merkezi işlevi eklenerek yaşlıların hem kendi aile bireyleriyle görüşmeleri kolaylaştırılacak hem de aile bireyi olmayan yaşlıların yalnızlaşmasındansa kamusal alanda bir arada olmaları sağlanmış olacaktır. İçinde birden fazla işlevi barındıran alışveriş merkezlerinin kullanıcıları daha çok genç ve orta yaşlılardan oluşmaktadır. Kimi yeme-içme, alışveriş, eğlence ve sosyalleşmek için giderken kimi de sadece boş zaman geçirmek için gitmektedir. Diğer bireylerle diyalog kurulabilecek sosyal mekân ve ortamla alışveriş merkezlerinde hâlihazırda bulunmaktadır. Burada başka yaş gruplarından insanlarla birlikte olunacak fikir ve değer geçişine imkân sağlanacaktır. Aynı zamanda yaşlılar ile gençlerin etkileşim yaşamasının aradaki bağı kuvvetlendireceği ve iki taraf içinde olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Yaşlıların deneyimlerinden faydalanan gençlerin daha olumlu görüşlere sahip olması, yaşlanma sürecindeki değişimleri daha iyi fark edebilmeleri beklenmektedir. Kaybolan statü ve rollerin yeniden kazanımı, gençler tarafından saygı duyulması, önemsenmek ve hayatın içine daha çok girebilmek yaşlıların da mutluluğunu artıracaktır.

Tezin birincil amacı; insan ömrünün uzamasına ve doğurganlığın azalmasına bağlı olarak yaşlı toplumlar grubuna giren ülkemiz için yaşlı barınma alanı ihtiyacının karşılanmasında öneri geliştirilmesidir. İkincil amaç ise yatırım programına alınması gerekli görülen yaşlı bakım merkezleri için, pandemi süreciyle kazanılan online alışveriş alışkanlığına bağlı olarak âtıl kalan alışveriş merkezlerinin bu kapsamda değerlendirilmesidir. Alışveriş merkezlerinin âtıl veya kullanılmayan durumdaki kısımları yaşlı bakım merkezi olarak kullanıldığında, binalar geri dönüştürülerek yeniden kullanılmış, sermaye ve enerji korunumu sağlanmış, kaynak tüketimi azaltılmış, yeni binaların üretilmesinin yol açacağı çevre kirliliği oluşturacak maddeler kullanılmamış olacaktır. Bugünün kaynakları gelecek nesilleri düşünerek kullanılacak ve sürdürülebilir kalkınma sağlanmış olacaktır. Karma işlevli binalar oluşturup çeşitlilik sağlandığında ekonomik alt yapı kuvvetlenecek ve şehirlerin yarar kazanımı artacaktır (Fainstein, 2005). Aynı zamanda yaşlı bakım merkezleri için alışveriş merkezlerinin bir kısmı

değerlendirildiğinde; yaşlı bireyin toplumdan soyutlanmadığı, sosyal imkânlara erişimin ve nesiller arası iletişimin daha kolay sağlanabileceği ortamlar oluşturulacaktır. Bu önerinin hem yaşlı bireye hem binaya hem de kente fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3 Önem

Toplumun yaşlanması, son yıllarda yaşlılıkla ilgili olarak ortaya konulan önemli kavramlardan biridir. Yukarıda da belirtildiği gibi, yaşam kalitesindeki artış ortalama insan ömrünü uzatmıştır. Bu durum da dünyadaki yaşlı nüfusun giderek artmasına sebep olmaktadır. 1950 yılında dünya genelinde yaşlı nüfus payı %5,2 iken, 2000 yılında %6,9 olarak tespit edilmiştir. 2050 yılında ise dünya nüfusunun %15,6'sının 65 yaş üstü olacağı tahmin edilmektedir. Dünya nüfusunun küresel olarak yaşlanması ve yaşlı nüfus oranının ülkemizde de giderek artması, yaşlı bakımı konusunda hizmete yönelik alt yapıya olan ihtiyacı arttırmakta, durumun mimari boyutuyla ele alınmasını gerektirmektedir (Akan, 2017).

Yaşlı bireylerin barınma için yer seçiminde işlevsel yeterlilikleri, sağlık durumları, ekonomik şartları, aktivite tercihleri ve aileleri etkili olmaktadır. Birçoğu evinde kalmayı tercih ederken bazıları için kurumsal bakım merkezinde yaşamak iyi bir seçenek olabilmektedir (Hooyman, Kawamoto, ve Kıyak, 2015). Ceylan'a göre kurumsal bakım merkezlerini tercih edenlerin öğrenim seviyesinin aile yanında bakımı tercih edenlerden daha yüksektir. Sosyoekonomik statü yükseldikçe yaşlı bakım merkezlerini tercih edenlerin oranı da yükselmektedir (Ceylan, 2015). Kurumsal yaşlı bakım ihtiyacına yönelik tespit ve önerilerin belirlenmesinde, bölge sakinlerinin sosyoekonomik durumu ve kültürel özelliklerine göre değişiklik gösterdiği bilinmektedir (Harel, 1981).Yaşlı bakım hizmeti ihtiyacına ilişkin dünya genelinde ve ülkemizde belirlenmiş bir oran ya da yöntem yoktur (Karakuş, 2015). Ancak Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yaptığı çalışmalara göre yaşlı bakım ihtiyacı illerdeki yaşlı nüfusun %10'u olarak öngörülmüştür. Bu oran kesin veri niteliğinde değildir. Geleneksel aile yapısının devam ettiği illerde yaşlı bakımının aile içinde çözülmesi de göz önünde bulundurulduğunda bu oran illere göre değişkenlik gösterecektir. Kurumsal bakım talebi kentlerdeki sosyoekonomik statü, kültürel özellikler ve gelişmişlik durumuna paralel

olarak batı kentlerinde daha yüksektir (Engelli ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2020).

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden edinilen bilgilere göre yaşlı bakım merkezlerinin mevcut kapasitesi yetersizdir (Karakuş, 2015). Bu merkezlerin çoğu doludur ve halen yerleşmeyi bekleyen çok sayıda yaşlı bulunmaktadır. Kurumsal bakım talebinin her geçen yıl artması sebebiyle yeni barınma alternatiflerine ihtiyaç duyulmaktadır. İstanbul ilinde 2015 yılı verilerinde 2748 yaşlının kurumsal bakım için sırada beklemesi sebebiyle bakım merkezlerinin yatırım programına alınmasının gerekli olduğu kararına varılmıştır (Karakuş, 2015).

Günümüz dünyasını tehdit eden yaşlı barınma sorununa, sosyal devlet anlayışını benimsemiş olan ülkeler, ortak çözümler üretmek için birtakım anlaşmalar yapmışlardır. Yaşlı politikalarının geliştirilmesi, ülkedeki yaşlılara tanınan imkânların artırılması sağlamış ve alternatif yollar türetilmesini kolaylaştırmıştır. Yaşlılarla ilgili ülkemizde atılan adımlar 11. Kalkınma Planı'nda şu maddelerde yer almaktadır:

- 655.1. Sürdürülebilir ve kapsayıcı bir bakım güvence modeli geliştirilecektir.
- 657. Yaşlı nüfusun ekonomik ve sosyal hayata katılımı artırılarak aktif yaşlanma imkânları geliştirilecektir.
- 658. Yaşlıların kendilerini dışlanmış ve yalnız hissetmedikleri bir ortam oluşturulacaktır.
- 658.1. Nesiller arasında fikir ve değer geçişinin sağlanabileceği sosyal mekân ve ortamlar oluşturulacaktır.
- 658.2. Nesiller arası dayanışmayı artıracak gönüllü faaliyet ve projeler desteklenecektir (11. Kalkınma Planı, 2019-2023).

Ülkemizde ilk kez 2019 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından düzenlenen 1. Yaşlılık Şurası'nın ana teması 'aktif yaşlanmanın desteklenmesi' ve 'yaşlı haklarının güçlendirilmesi' olarak belirlenmiştir (I. Yaşlılık Şurası, 2022) . Yaşlılık Şurası Sonuç Bildirgesi'nin maddeleri de şu şekildedir;

- Herkes için Sürdürülebilir Şehirler ve İnsan Yerleşimleri Konusunda Quito Bildirgesi Vizyonuna istinaden, herkes için sürdürülebilir, güvenli ve erişilebilir kentsel hareketlilik için yaşa ve cinsiyete duyarlı planlama ve yatırımı teşvik eden şehirleri ve insan yerleşimleri öngörülmektedir.
- Yaşlıların toplumsal hayata daha etkin katılabilmeleri için dijital uygulamaların yaygınlaştırılması,
- Kamuya açık alanların erişilebilir hale getirilmesi,
- Kuşaklararası dayanışmanın desteklenmesi için faaliyetlerin planlanması,
- Yaşlıların toplumsal hayata katılımlarının desteklenmesi için sosyal, kültürel, psikolojik, maddi ve manevi iyilik hallerinin korunmasının sağlanması, kayıtlara geçmiştir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı , 2019).

Yaşlılık Şurası ve 11. Kalkınma Planı'nda da bahsedildiği gibi yaşlı bireylerin toplumsal rollerini sürdürmeleri ve gündelik hayata dahil olabilmeleri onların iyilik halini koruyacaktır. Yaşam standartlarını yükseltmek ve yaşamsal memnuniyetlerini arttırabilmek için sürdürülebilir yaklaşımlar da göz önünde bulundurularak çeşitli barınma mekânlarının geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Yaşlı bireyi toplumdan soyutlayacak kampüs tipi yaşam alanları yerine günümüz kamusal alanı olan alışveriş merkezlerinin bir kısmı yaşlı bakım merkezi olarak işlevlendirildiğinde yaşlı bireyin diğer yaş grupları ile kolay bir şekilde diyalog kurabileceği ortam sağlanacak, sosyal imkanlara ve şehir merkezine yakın mesafede bulunacak, aktif yaşamalarını destekleyen hizmetler sağlanacaktır. Bu araştırmada sunulacak olan öneri; kendi işini kendisi halledebilen bağımsız bireyler için bakım merkezi modelidir.

1.4 Varsayımlar

İstanbul ili sınırları içinde toplam 100'ün üzerinde alışveriş merkezi bulunmaktadır. Çoğu ilçelerde bu sayı 5'in üzerindedir. Alışveriş merkezleri günümüzde tüketim dışında farklı işlevleri barındırması ve sosyal ortamlar yaratmasıyla kamusal alanların işlevlerini de üstlenmeye başlamıştır. İnsanların sosyal aktivitelerde bulunduğu, tükettiği ve kimi zaman da sadece seyircisi olduğu merkezler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan araştırmalara göre dünyada ve ülkemizde düşük doğurganlık, azalan erken ölümler ve daha uzun yaşam beklentisine bağlı olarak daha fazla yaşlı bakım merkezine ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir (Hussein ve Ismail, 2017). Bir taraftan da sayısı oldukça artan alışveriş merkezlerinin özellikle pandemi sürecinde kazanılan online alışveriş alışkanlığı ile eskisi gibi talep görmediği bilinmektedir. Bu durum ilerleyen yıllarda ya yıkılıp yeni bir işlevle inşa edilmelerini ya da dönüştürülmelerini mecbur edecektir. Aynı zamanda bu alışveriş merkezlerine kolay erişim sağlanması için ulaşım ağı üzerinde yapılması, geniş koridorlara, geniş açıklıklara, farklı düşey sirkülasyon sistemlerine ve yüksek tavanlara sahip olmaları nedeniyle herhangi bir ofis veya konut bloğunu dönüştürmekten daha fazla çeşitli tasarımlar üretilebilme olanağını sağlamaktadır. Yaşlılar için ihtiyaç duyulan kurumsal barınma alanlarına çözüm aranırken; günümüz kamusal alan işlevini üstlenen alışveriş merkezlerini bu kapsamda yeniden değerlendirmek, mevcut yapıları sürdürülebilirlik çerçevesinde tekrar ele almak hem malzeme, enerji ve arsa kullanımının önüne geçecek hem de gerekli olan yaşlı bakım merkezi kapasitesinin artmasına imkân sağlayacaktır.

Çoğunlukla karma işlevi hatta bazılarının konut işlevini de barındırdığı alışveriş merkezlerinin bir kısmına yaşlı bakım merkezi işlevi eklemek aynı zamanda yaşlıların toplumsal hayata katılmalarını desteklemek, kültürel ve sosyal faaliyetlerde bulunmalarına imkân sağlamak, yalnız ve dışlanmış hissetmeyecekleri ortamlar oluşturmak, nesiller arası iletişime daha kolay ulaşabilecekleri fırsatı sağlamak için iyi bir adım olarak düşünülmektedir. Gelecekte sayısı daha da artacak olan yaşlı bireyler için gerekli olan barınma ihtiyacına çözüm oluşturacaktır. Bu araştırmanın hipotezi günümüz kamusal alanı olan alışveriş merkezlerinin sürdürülebilirlik kapsamında ihtiyaç duyulan yaşlı bakım merkezleri için değerlendirilmesinin mümkün olduğudur.

1.5 Sınırlıklar

Türkiye'nin en kalabalık şehri olan İstanbul ilçelerindeki yaşlı bakım merkezi sayısı incelendiğinde sosyoekonomik statünün yüksek olduğu ilçelerde yaşlı bakım merkezi kapasitenin yüksek olduğu, sosyoekonomik statünün düşük olduğu ilçelerde kapasitenin çok düşük ya da hiç olmadığı görülmüştür (Ek,1). Bakım merkezine sahip olmayan ilçelerde çalışılması uygun bulunmuştur.

Yaşlı bakım merkezi olmayan ilçelerden alışveriş merkezi sayısı fazla olanlar tespit edilmiştir. Bu araştırma sonucunda Eyüpsultan ve Güngören ilçelerinde yaşlı bakım merkezi bulunmadığı ve 4 adet alışveriş merkezi bulunduğu görülmüştür. Alışveriş merkezlerinin çevresel donatıları ve plan şemaları incelenerek çalışma yapılacak alan olan Axis alışveriş merkezi ve Kale alışveriş merkezi belirlenmiştir. İlerleyen bölümlerde seçilen alışveriş merkezlerinin çevresel ve mekânsal özellikleri ile bu alışveriş merkezleri için geliştirilen öneriler daha detaylı anlatılmıştır.

Axis alışveriş merkezi ve Kale alışveriş merkezinin bulunduğu ilçelerde yaşayan kullanıcıların sosyo-demografik yapı, sosyokültürel yaşam, mekân tercihleri ve yaşlılık tercihleri hakkında bilgi edinmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması yapılırken kişilerin sağlıkları konusundaki hassasiyet göz önünde bulundurularak görüşmeler sınırlı sayı üzerinden planlanmıştır. 45 yaş üzeri 70 kişi ile yapılması planlanan çalışmada bireylerle buluşmalarda zorluk yaşanmış ve başka yaş grupları da eklenerek 25 yaş üzeri 70 kişi ile çalışma tamamlanmıştır.

1.6 Yöntem

İlk olarak araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesini oluşturmak için literatür taraması yapılmıştır. TUİK verilerinden yararlanılarak ilçelerin yaşa göre nüfus dağılımı ve yaşlı nüfus oranı nicel verilerle belirlenmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın verilerinden de yaşlı bakım merkezlerinin ilçelerdeki sayısı gösterilmiştir (Ek,1). İstanbul ilinin tüm ilçelerindeki alışveriş merkezi sayısı ve yine bu ilçelerdeki yaşlı bakım merkezleri sayısı karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Alışveriş merkezlerinin, kurumsal yaşlı bakım evlerinin ve yaşlı nüfus oranlarının ilçelere göre dağılımı incelenmiştir. Bu dağılım analiz edilerek yaşlı bakım merkezi bulunmayan ilçeler tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu bölgedeki alışveriş merkezi sayıları incelenmiştir. Güngören ve Eyüpsultan ilçelerinde yaşlı bakım merkezi bulunmadığı, bununla birlikte 4'er adet alışveriş merkezine sahip olduğu görülmüştür. Bu ilçelerdeki alışveriş merkezleri ve çevresi incelenerek dönüşüme uygun olanlar tespit edilmiştir.

İkinci olarak kişilerin sosyo-demografik yapı, sosyokültürel yaşam, mekân tercihleri ve yaşlılık tercihleri hakkında bilgi edinebilmek için anket soruları hazırlanmıştır. Tespit

edilen alışveriş merkezleri ve çevresinde 25 yaş üzeri 70 yetişkin bireyle 30'ar soruluk anket çalışması yapılmıştır. Ankette Likert ölçeğinin yanı sıra açık uçlu ve çoktan seçmeli sorular sorulmuştur.

Son olarak elde edilen bulguların frekansları ve yüzdelik oranları hesaplanmış kişilerden alınan veriler ile seçilen alışveriş merkezlerinin çevresel ve mekânsal özellikleri karşılaştırılmıştır. Seçilen alışveriş merkezinin, yaşlı bakım merkezinde kalmak isteyen kişilerin isteklerine cevap verebildiği görülmüştür. Bu doğrultuda alışveriş merkezlerine ilişkin işlevlendirme önerileri geliştirilmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde araştırmada kullanılan yöntemler ve işlevlendirme önerileri detaylı olarak anlatılmıştır.

2. İNSAN, TOPLUM VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kavramsal boyutta ilk olarak 'insan' kavramından hareketle dünyada ve Türkiye'de yaşlılığın gerçekliği, dünya nüfusunun küresel olarak yaşlanması ve buna bağlı ortaya çıkan ihtiyaçlar anlatılmıştır. 'Toplum' başlığı altında Sanayi Devrimi'yle yaşanan değişimler ve aile yapısının bundan ne şekilde etkilendiği ele alınmıştır. Günümüzde hızla tüketilen kaynaklar göz önünde bulundurularak yaşlı barınma alanı ihtiyacının karşılanması için 'sürdürülebilir mimarlık kavramı' ışığında çalışma yapılmıştır.

2.1 Yaşlılıkla İlgili Genel Çerçeve

Dünyada ve Türkiye'de görülen küresel yaşlanma eğilimi buna bağlı olarak yaşlı barınma alanlarının gerekliliği, diğer ülkelerde ve ülkemizde yaşlıların ve yaşlı barınma alanlarının durumu bu bölümde incelenmiştir.

2.1.1 Yaşlılık kavramı

Yaşlanma, bireyin doğumu itibari ile başlayan ve yaşam boyunca devam eden herhangi bir müdahaleyle önüne geçilemeyen biyolojik bir olaydır. Kutsal, yaşlanmayı biyolojik açıdan ele almış; 'ayrımsız şekilde her canlıda görülen, zamanın ilerlemesiyle ortaya çıkan tüm işlevlerde azalmaya neden olan evrensel bir süreç' olarak tanımlamıştır (Kutsal, 2003). Ancak her bireyde süreç aynı değildir. Bireyin genetik özelliklerine, çevre şartlarına, beslenme alışkanlıklarına göre değişkenlik gösterir (Ardahan, 2010). Yaşlılık kavramı ise zamanın birey üzerinde oluşturduğu etkilerin görülebildiği bir süreçtir. Yaşlılık sürecine ilişkin farklı kriterlerde yapılan bazı tanımlamalar şu şekildedir:

- Kronolojik yaşlanma; insan doğumuyla başlayan ve zamanın ilerlemesiyle geçen süredir. Bireyin yıllara bağlı olarak geçen sürecini tanımlamaktadır (Akçay, 2015).
- Biyolojik yaşlanma; insan vücudunun yapı ve fonksiyonlarında meydana gelen değişikliklere denir (Tümerdem, 2006).
- Fizyolojik yaşlanma; biyolojik yaşlanmaya bağlı olarak organlarda meydana gelen değişiklikler olarak tanımlanır (Yavuzer, 2012).

- Psikolojik yaşlanma; bireyin zihinsel yeteneklerindeki azalmadan dolayı yaşadığı davranışsal uyum yeteneğinde yaşa bağlı değişimleri ifade eder (Arpacı, 2005).
- Sosyokültürel yaşlanmada; zamana bağlı sürekli değişen sosyal ve kültürel çevreye bireyin yeterli uyumu sağlayamadığı buna bağlı olarak katılımın azaldığı bir süreç oluşur. (Tezcan, 1989).
- Ekonomik yaşlanma; bireyin çalışma hayatının sona ermesiyle yaşadığı gelir azalmasını, yaşadığı statü kaybı ve artan sağlık harcamalarının birey üzerindeki etkisini gösterir. (Jean, 2010).
- Toplumsal yaşlanma; doğumda beklenen yaşam süresi, 'Toplumun ortalama yaşı' olarak ifade edilmektedir (Özmete, 2010).

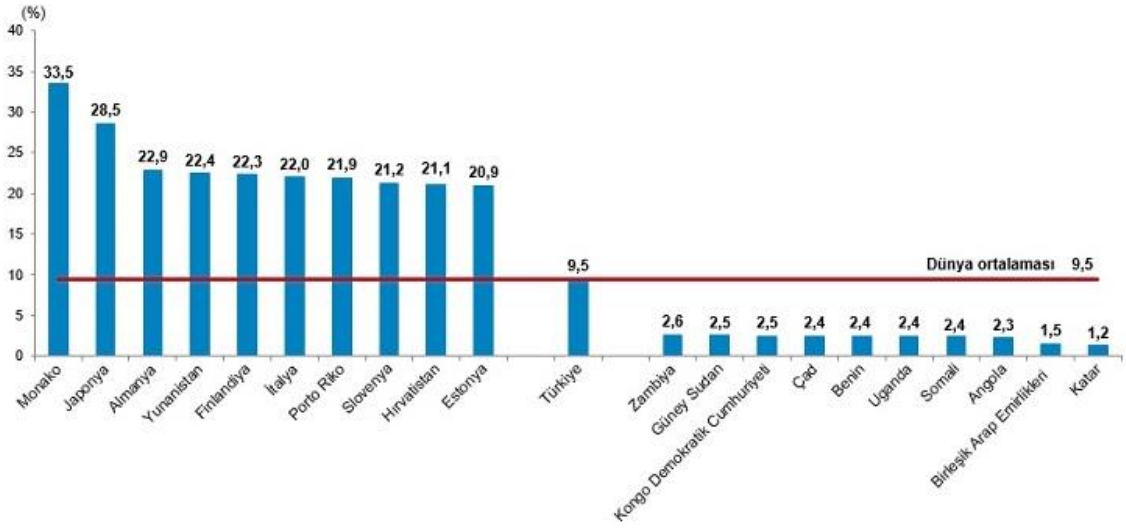
Yaşlanma, kişinin sosyal, bilişsel ve fiziksel yetilerinin zamanla azaldığı, hayat boyu devam eden doğal bir süreçken, yaşlılık bu gerilemelerin bireyin üzerinde görülebildiği süreçtir. Yaşlılık bireyin kalıtımsal özelliklerine, cinsiyetine, sağlık durumuna, ekonomik şartlarına göre farklılıklar göstermektedir. Bu yüzden yaşlılık başlangıcı için bir yaş sınırı belirlemek güçtür (Kılıççı, 1988). Ancak Birleşmiş Milletler ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranına göre bir tanım geliştirmiştir. Yaşlı nüfus oranına göre toplumları dört grupta sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre;

- Genç toplumlar: 65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının %4'den az olduğu toplumlar,
- Erişkin toplumlar: 65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının %4-7 arasında olan toplumlar,
- Yaşlı toplumlar: 65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının %7-10 arasında olduğu toplumlar (Ülkemiz de bu gruba girmiştir),
- Çok yaşlı toplumlar: yaşlı nüfusun tüm nüfusa oranı %10'un üzerinde olan toplumlar, olarak tanımlanmaktadır (Engelli ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü, 2020).

Ülkemiz bu sınıflandırmalar arasında yaşlı toplumlar sınıflandırmasına girmiştir. Yaşlı nüfusun büyük ölçüde artması, gelecek yıllarda yaşlı bakımına duyulan ihtiyacın da artacağını buna bağlı olarak yaşlı bakımı için alternatif mekânlar geliştirilmesinin gerekliliğini göstermektedir.

2.1.2 Dünya'da yaşlı nüfus ve barınma

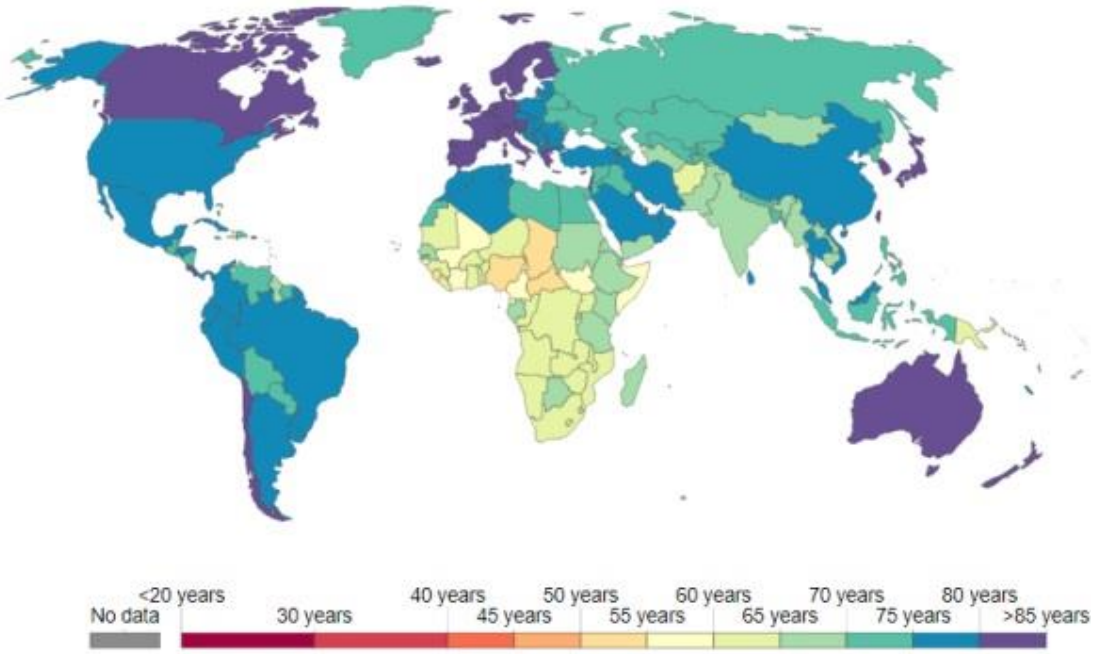
2020 yılında dünya nüfusu 7 milyar 693 milyon 348 bin 454 kişi, yaşlı nüfusu ise 729 milyon 887 bin 660 kişi olmuştur (TÜİK 2020 Yıl Sonu Yaşlılık Verileri, 2020). Bu verilere göre dünya nüfusunun %9,5'ini yaşlı nüfus oluşturmaktadır. En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke sırasıyla %33,5 ile Monako, %28,5 ile Japonya ve %22,9 ile Almanya olmuştur. Türkiye, 167 ülke arasında 66. sırada yer almaktadır (2020 Yılı Yaşlı Nüfus İstatistik Bülteni, 2020). Gelişmiş ülkelerin daha fazla yaşlı nüfusa sahip olduğu, Türkiye'nin de ortalamada yer aldığı henüz gelişmekte olan ülkeler arasında olduğu görülmektedir (Şekil 1). Gelişmemiş ülkelerin ise yaşlı nüfus oranı genellikle beslenme ve sağlık hizmetlerindeki eksiklikler nedeniyle çok daha düşüktür.

Şekil 1. Yaşlı Nüfus Oranının En Yüksek ve En Düşük Olduğu 10 Ülke (TÜİK , 2020).

Dünya genç nüfus yapısından yaşlanan nüfus yapısına geçmektedir. Yaşlı nüfus sayısı 2018 yılında ilk kez 5 yaşın altındaki nüfus sayısını aşmıştır. Dünya çapında yaşanan sağlık alanındaki gelişmeler ülkeler arası farklılık göstermekte buna bağlı olarak her doğan çocuk için beklenen ortalama yaşam süresinde dünya gelinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu süre çok daha fazladır. Örneğin; İtalya, İspanya, Almanya gibi Avrupa ülkelerinde 80, Japonya'da 85 yıldan fazla iken Sahra altı Afrika'da ortalama 50 ile 60 yıl arasındadır. 2019 verilerine göre Türkiye'nin doğuşta beklenen yaşam süresi 78,6 olmuştur. Birleşmiş Milletler verilere göre de dünya ortalaması 72,3

yıldır. Bu da bize Türkiye'nin hızla yaşlanan ülkeler arasında var olduğunu bir kez daha göstermektedir (TÜİK 2020 Yıl Sonu Yaşlılık Verileri, 2020).

Şekil 2. Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi (Birleşmiş Milletler, 2019).

Sanayileşme süreciyle birlikte üretim biçiminin önce tarımdan sanayiye sonra da hizmet sektörüne dönüşmesi kadının iş gücüne dahil olmasını sağlamış ve kadının toplumdaki rolünü değiştirmiştir. Kadının evde çalışan ve gerek çocuk gerekse yaşlıların bakım hizmetini yerine getiren evdeki rolü yerine, toplumsal çalışma hayatına aktif katılımı ve ev dışında da çalışan olma rolüne sahip olması ile çocuk bakımevi ve yaşlı bakımevlerinin önemi artmıştır. Dünyada, yaşlanan toplumun barınma ihtiyacını karşılamak için çeşitli hizmetler sağlanmıştır (Oktik, 2004). Teknik, tıbbi ve teknolojik imkanlara daha erken erişim nedeniyle Avrupa'da yaşlanma olgusuyla daha erken tanışılmış ve yaşlıları toplum içinde tutma politikaları izlenerek yaşlılık kurumları çeşitlenmiştir (Canpolat Çam, 2012). Bazı gelişmiş ülkelerdeki alternatifler aşağıdaki gibi örneklendirilebilir.

Sevil'e göre; Almanya'da yaşlı bireye sunulan bakım hizmetleri şu şekilde çeşitlenmektedir:

- Yaşlı konutları
- Yaşlı yurtları
- Huzurevleri ve yaşlı bakımevleri

- Geriatrik hizmetler (hastane ve klinikler)
- Sıcak yemek ve ev ziyareti
- Kısa dönemli bakım evleri
- Yaşlılar için iletişim merkezleri (başkalarıyla iletişim kurulmasının desteklenmesi) (Sevil, 2005).

Yaşlı bireye sunulan bu hizmetler eyaletlere bölünmüş olan Almanya'da yerel ve merkezi yönetim tarafından karşılanmaktadır.

Kurumsal bakımın en yaygın olduğu ülkelerden olan Hollanda'da yaşlı bakım devlet tarafından karşılanmaktadır ve çeşitleri şu şekildedir:

- Geriatri hastaneleri (geriatri; yaş almaya bağlı ortaya çıkan sorunların değerlendirmesi ve iyileştirilmesi ile ilgilenen iç hastalıkları ana branşının yan dalıdır)
- Psiko-geriatri hastaneleri (yaşlı bireyin psikolojisinin iyilik haline getirilmesi için yaklaşımlar geliştirilir)
- Huzurevleri
- Yaşlılar evi
- Bakım evleri
- Servisli daireler (Nijkamp, 1991).

İrlanda'da yaşlılara sunulan hizmetler; gündüz hastanesi ve gündüz merkezi, geriatri hastanesi ve servisleri, uzun süreli hastaneler, aile hekimliği ile yaşlılara yardım, yaşlı hastalara evde bakım, yaşlılar kulübü, yaşlı sığınma evleri, mobil yemek hizmeti, yaşlı konutları ve alarm sistemli yaşlı hizmeti olarak çeşitlenmiştir (Canpolat Çam, 2012). İngiltere'de kurumsal bakım yerel hükümetler tarafından sağlanmaktadır. Gündüz bakımevleri, gündüz hastaneleri, tıbbi bakım, ilaç yardımı ve fizyoterapi hizmetleri verilmektedir (Kural, 2001). Danimarka'nın devlet politikası yaşlı kişiye yaşadığı sosyal çevrede toplumsal hizmet sunmak olmuştur (Ek, 2007).

Geleneksel olarak Japon kültürüne göre yaşlı bakımının en baştaki sorumlusu ailedir. Bu yüzden Japonya'da bakım hizmetleri daha çok kimsesiz yaşlılara yönelik hizmet olarak ön plana çıkmaktadır. Japonya'da yaşlılara sunulan hizmetler;

- Ev yardımcısı hizmetleri

- Kısa süreli evde bakım
- Günlük bakım
- Evde bakım destek merkezleri
- Yaşlılar için özel bakım evleri
- Yaşlılar için sağlık hizmetleri tesisleri
- Bakım evleri
- Yaşlılar için yaşayan refah merkezleri
- Yaşlılar için ev ziyareti hemşirelik bakım istasyonu, şeklinde çeşitlenmiştir (Saraç, 2019)

Amerika Birleşik Devletleri'nde de yaşlı bireyin barınma ihtiyacı için yaşlıların tek ya da çift olarak kalabildikleri küçük ev şeklinde bakım kurumları geliştirilmiştir. Yerel yönetimler tarafından kurulan ve bir müdür aracılığıyla yönetilen bu kurumlar şu şekildedir:

- Yaşam boyu bakım topluluğu
- Toplu evler
- Kişisel bakım evleri
- Özel bakım evleri
- Bağımsız emeklilik evleri (Güngör, 2002)

Yaşlı bakımlarının yanı sıra yaşlı bireyi toplumdan izole etmemek için Amerika Birleşik Devletleri'nde çeşitli programlar üretilmiştir.

- Türkiye'deki kreşlere benzeyen, yaşlı gündüz bakım merkezi (Day centers)
- Emekli dernek ve toplulukları (Retirement communities)
- Yaşlı insanların toplumdan ve diğer yaş grubundaki insanlardan yalıtılmadan, onlarla yaşadıkları, masrafları, ev işlerini v.b. bölüştükleri yaşam merkezleri (Life center)
- Evlere yemek servisi, ulaşım, kültürel hizmetler (Community services)

- Koruyucu büyükanne ve büyükbabalık programı, yaşlıya arkadaşlık programı, emekli ve yaşlılara gönüllü hizmetler programı, bunlardan bazılarıdır (Biçer, 2002, s.106) .

Fiziksel ve sosyal bakımdan gruplara ayrılan yaşlı bireyin yetkinlik düzeyine göre çeşitlenen barınma tipolojileri gösterilmiştir (Tablo 1). Ülkeler arasında bazı değişiklikler olsa da genel olarak hizmetler kurumsal hizmetler, mobil yardım hizmetleri ve geriatrik hizmetler olarak sıralanabilir. Ancak ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre yaşlılara sundukları çözümler kendi toplumsal yapıları içinde şekil almaktadır. Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde gündüz bakım merkezleri, uzun süreli bakım, bağımlılık düzeylerine göre tasarlanmış konutlar, büyük ebeveyn aneksi-eki adı altında ailesine yakın ama bağımsız yaşadığı birimler ve geriatri hastanelerine kadar çeşitlilik içeren bir açılım sunulmaktadır (Akan, 2017). Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İngiltere ve Türkiye'deki yaşlılara yönelik barınma tipolojileri aşağıda gösterilmiştir. Diğer ülkelere göre ülkemizde barınma seçeneklerindeki çeşitliliğin daha az olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 1. Barınma Tipolojileri ve Sunulan Hizmetler (Canpolat Çam, 2012).

YETKİNLİK DÜZEYİ	BARINMA TİPOLOJİLERİ	TANIMLAMA
BAĞIMSIZ	**Korumalı Yaşam Tesisi** (Assisted Living Facilities)	Müstakil birimler Sosyal servisler ve yemek dahil olabilir.
	Yaşlı Konutları (Apartments for the Elderly)	
	Huzurevleri (Retirement Housing)	
KISMİ BAĞIMSIZ	**Toplu Bakım Evleri** (Congregate Care Apartments)	Acil servis kadrosu Sosyal servisler dahil olabilir.
KISMİ BAĞIMLI	**Yaşlılar Evi** (Homes for the Aged)	Kişisel yardım hizmetleri ve ev asistanı Hasta bakım personeli dahil olabilir.
BAĞIMLI	**Bakım Evleri** (Nursing Home)	Kişisel yardım hizmetleri, ruhsatlı hastabakıcı hizmeti.
	Tam Donanımlı Bakım Tesisi (24-Hour Skilled Nursing Facility)	Sağlık hizmetleri, 24 saat lisanslı hemşire, oda hizmeti, sosyal servisler ve fizyo terapi.
	Geriatrik Hastane (Geriatric Hospital)	Akut tedavi, teşhis ve tanı, tabbi gözetim, terapi.

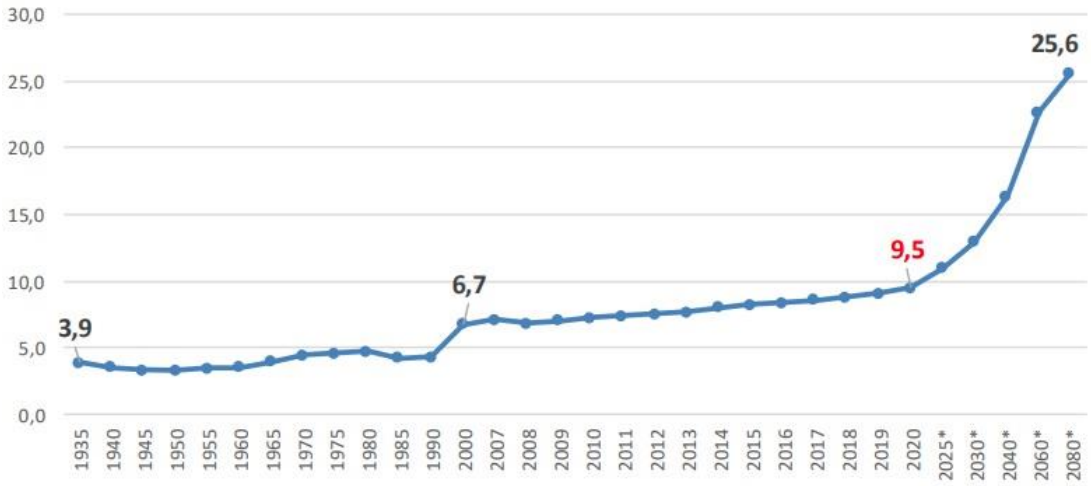
Tablo 2. Yaşlılara Yönelik Barınma Tipolojileri (Akan, 2017).

YAŞLILARA YÖNELİK BARINMA TİPOLOJİLERİ	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	ALMANYA	İNGİLTERE	TÜRKİYE
YAŞLI EVLERİ	*	*	*	
ÖZEL YAŞLI EVLERİ		*		
ÖZEL YAŞLI KONUTLARI	*	*	*	
YAŞLI YAŞAM EVLERİ				*
HUZUREVLERİ	*	*		*
ÇOK ÖZEL YAŞLI KONUTLARI	*	*	*	
ÖZEL HUZUREVLERİ			*	*
GRUP 1- GRUP 2 KONUTLARI			*	
YAŞLI KONUTLARI	*	*		
YAŞLI APARTMANLARI	*	*		
BÜYÜK EBEVEYN ANEKSİ-EKİ			*	
YARDIMLI YAŞAM TESİSLERİ	*			
YAŞLI YURTLARI		*	*	
YAŞLI BAKIM VE REHABİLİTASYONMERKEZLERİ	*	*	*	*
YAŞLI KAMPÜSLERİ	*	*		
YAŞLI YAZLIK SİTELERİ		*		
ÇİFT KAYITLI YAŞLI YURTLARI			*	
YAŞLI SİTELERİ		*		
EMEKLİLİK KONUTLARI			*	
TOPLU BAKIMEVLERİ	*	*		
KISA DÖNEMLİ BAKIMEVLERİ	*	*	*	
GÜNDÜZ BAKIM MERKEZİ			*	
ALZHEİMER HASTASI VE YAŞLI GÜNDÜZLÜBAKIM MERKEZİ	*	*	*	*
TIBBİ BAKIMEVLERİ	*	*	*	
TAM DONANIMLI BAKIM TESİSLERİ	*	*	*	*
GÜNDÜZLÜ PSİKO-GERİATRİ KLİNİKLERİ	*	*	*	
EKSTRA BAKIMEVLERİ	*	*	*	
GENİŞ KAPSAMLI DİNLENME VE BAKIM MERKEZLERİ	*	*	*	*
GERİATRİ HASTANELERİ	*	*	*	
PSİKO-GERİATRİ HASTANELERİ	*	*	*	
YAŞLI KULLANICI DURUMU:	BAĞIMLI	KISMİ BAĞIMLI	BAĞIMSIZ	

2.1.3 Türkiye'de yaşlı nüfus ve barınma

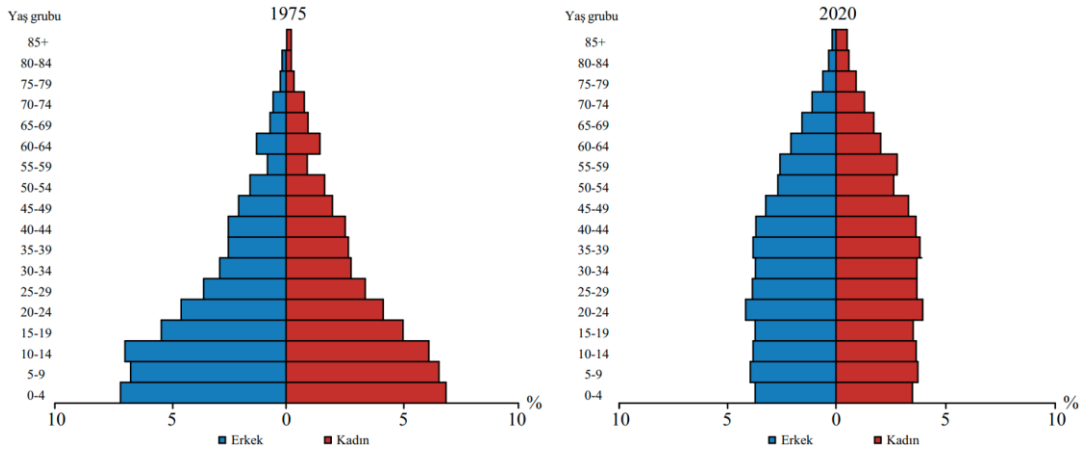
Yaşanan teknolojik gelişmeler ile daha sağlıklı yaşam koşullarının oluşması, antibiyotiklerin keşfi ile bulaşıcı hastalıkların etkisini yitirmesi bunlara bağlı olarak da ölüm oranlarının azalması, yaşam standartları ve refah düzeyinin artması, doğum oranlarının düşmesi, doğuşta beklenen yaşam süresinin artmasıyla Türkiye'nin, yaşlanma süreci olarak adlandırılan 'demografik dönüşüm' sürecinde olduğu görülmektedir. Çocuk ve gençlerin nüfus içindeki oranı azalırken yaşlıların toplam nüfus içindeki oranı artış göstermektedir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %9,5 olması Türkiye nüfusun yaşlanmasının göstergesidir (TÜİK , 2019).

1950'lerde 0-14 yaş arası toplam nüfusun %40'ını oluştururken bu oran 2020 yılında %22,8 seviyelerine gelmiştir. Aynı dönemde 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %3 iken günümüzde bu oran %9,5 seviyesindedir. Bu da bize Türkiye'nin sayısal nüfusu artarken genç nüfus yapısından yaşlı nüfus yapısına geçtiğini göstermektedir. Yapılan nüfus tahminleri de yaşlı nüfusun artış eğiliminin devam edeceğini öngörmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2023-2080 nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfus oranının 2025 yılında %11, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında ise %25,6 olacağı tahmin edilmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Yıllara Göre Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (TÜİK , 2023-2080)

Türkiye, geçmişin yüksek doğurganlık oranlarından kaynaklanan genç bir nüfus yapısına sahip olsa da doğuşta beklenen yaşam süresinin uzaması ve erken yaş ölümlerinin azalmasıyla yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı %9,5 seviyesindedir (Şekil 3). Bu da Türkiye'nin yaşlı nüfusa sahip ülkeler arasında olduğunu göstermektedir. Yaşlanma hızının bu derece hızlı ilerlemesi yaşlılık zamanı insanların ihtiyaç duyduğu hizmetlerin ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Yaşlı nüfus oranının daha da hızlı artacağı sayısal verilerle desteklenmekte olup bu durum yaşlılara ilişkin hizmetlerin önemini vurgulamaktadır.

Şekil 4. Nüfus Piramidi (TÜİK, 1975-2020).

Doğum ve ölüm oranlarının azaldığı, yaşlı nüfusun arttığı ve ortanca yaşın yükseldiği görülmektedir (Şekil 4). Ortanca yaş; nüfusu oluşturan tüm bireylerin yaşları küçükte büyüğe sıralandığında ortada kalan kişinin yaşıdır. Birleşmiş Milletler verilerine göre dünya nüfusunun ortanca yaşı 2020 yılında 32 olmuştur. Ülkemizin ortanca yaşı ise 2020 yılında 32,7 olarak hesaplanmıştır (2020 Yılı Yaşlı Nüfus İstatistik Bülteni, 2020). Bu veriler de bize Türkiye'nin nüfusunun yaşlandığını, yaşlanma hızının giderek arttığını tekrar göstermektedir. Yaşlanma hızının artmasıyla çalışan nüfus azalmaktadır. Yaşlanmanın ekonomik zorlukları dikkate alındığında, yaşlıların emekli maaşları ve sigorta sisteminin çalışan genç nüfus tarafından karşılanmasını zorlaştıran bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal güvenlik sisteminin mali olarak sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla ülkemizde ve Avrupa'da emeklilik yaşının yükseltilmesi gibi adımlar atılmıştır (Erol, 2011). Bu nedenle, yaşlanma sadece bir

mekânsal barınma problemi değil, barınma ortamının hangi sosyal, fiziksel ve ekonomik şartlarla gerçekleşebileceğinin incelenmesi açısından da önemlidir.

Türkiye'de barınma tipolojileri kişinin bağımsız, kısmi bağımsız, kısmi bağımlı, bağımlı vb. yetkinlik düzeylerine göre çeşitlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Türkiye'de Barınma Tipolojileri ve Sunulan Hizmetler (Akan, 2017).

YETKİNLİK DÜZEYİ	BARINMA TİPOLOJİLERİ	TANIMLAMA
BAĞIMSIZ	**Yaşlı Yaşam Evleri**	Yemek, temizlik hizmeti
KISMİ BAĞIMSIZ	**Huzurevleri**	Yemek, temizlik ve bakım hizmeti
KISMİ BAĞIMLI	**Alzheimer Hastası Yaşlılar Gündüzlü Bakım Merkezleri**	Kişisel yardım hizmetleri, hastabakıcı hizmeti
KISMİ BAĞIMLI	**Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri**	Yemek, temizlik, kişisel bakım ve sağlık hizmeti
KISMİ BAĞIMLI	**Gündüzlü Yaşlı Bakım Merkezleri**	Kişisel yardım hizmetleri
BAĞIMLI	**Geniş Kapsamlı Dinlenme ve Bakım Merkezleri**	Genel bakım ve sağlık hizmetleri
BAĞIMLI	**Özel Huzurevleri**	Genel bakım hizmetleri

Mekân kurgusu, kullanıcı beklenti ve gereksinimlerine göre değişkenlik gösterse de en kritik yaklaşım yaşlıya kendi evinde olma hissini vermek, fizyolojik, psikolojik ve sosyoekonomik ihtiyaçlarının karşılanabileceği sağlıklı bir çevre oluşturmaktır. Yaşlı bireyin kendisini otel, yurt ya da hastanede kalıyor gibi hissetmemesi için huzurevlerinin fonksiyonunda şu kriterler önemlidir;

- "*Özel alanlarda ev atmosferi sağlamak,*
- *Oturma alanları tasarlanarak yaşlı bireyin diğer bireylerle sosyal ilişki kurabileceği ortamı oluşturmak,*
- *Yurt binası karakterinden kurtulmak için geniş boşluklar oluşturarak tasarım yapmak, huzurevi kurgusu için gereklidir*" (Alkan, 2008, s.25).

2.2 Toplum

Bu bölümde sanayileşme sürecinin toplum üzerinde oluşturduğu etkiler, aile yapısında yaşanan değişimler, sosyokültürel ve sosyoekonomik durum anlatılmıştır. Bu değişimlerden yaşlı bireyin ne şekilde etkilendiği ifade edilmiştir.

2.2.1 Aile yapısı

1950'li yıllarda başlayan hızlı sanayileşme ve kentleşme sürecine paralel olarak Türkiye'nin sosyal ve demografik yapısında önemli değişimler yaşanmaya başlamıştır. Bu değişimlerin en önemli sebebi kırdan kente yapılan göçtür (Güreşçi, 2011). Nüfusun sayısal oranı artarken hızlı kentleşme sonucu bölgelere göre dağılımı da değişmiştir. 1950'lerde nüfusun %18,5'i kentsel alanlarda yaşarken 2021 yılında bu oranının %93,2'ye çıktığı bilinmektedir (TÜİK, 2021). Kırdan kente göç ile işgücünün sektörel dağılımı da değişmiştir. Tarım sektöründen önce sanayiye günümüzde de hizmet sektörüne dönüşmüştür. Bu durum kas gücüne dayalı çalışmayı geri plana atmıştır. Kadınların da iş gücüne dahil olması kadının toplumsal konumunu değiştirmiştir (İlkkaracan, 1998). İş hayatında kadına duyulan ihtiyaç artmıştır. Hem annenin hem de babanın çalıştığı çocuklu aile sayısında artış olmuştur. Kırdan kente göç, iş gücünün sektörel dönüşümü ve kadının iş hayatına daha fazla dahil olmasıyla geniş aile tipinden çekirdek aileye geçiş yaşanmıştır (Ekici, 2014).

Geleneksel tarım toplumundan kentsel toplum yapısına geçişle aile yapısındaki meydana gelen değişimler paralellik göstermektedir. 1950'lerden bu yana geniş ailelerde azalma, çekirdek ve dağılmış ailelerde artma eğilimi ortaya çıkmıştır. Aile bireyleri arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler azalmış, hiyerarşik düzen değişmiştir (Şatıroğlu, 2022). Gelenek, görenek ve normların sosyal hayata yansıdığı ve bireylerin hayatlarını bu kurallara göre şekillendirdiği geleneksel Türk aile tipi yerine çekirdek aile yaşantısı hatta bireysel yaşam tarzı daha çok tercih edilmeye başlamıştır (Düzenli, 2011). Çekirdek aile ve geniş aile olarak yapılan sınıflandırmada geniş aile yapısına daha çok kırsal kesimlerde ve tarım toplumlarında aynı çatı altında anne-baba, çocuklar ve dede-nineler kimi zamansa dört kuşak birlikte bulunmasıyla rastlanırken, anne-baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile yapısına kentlerde yaygın olarak rastlanmaktadır (Zencirkıran, 2016).

Sanayileşme sürecinin sonrasında aile yapısında yaşanan dönüşümler aile bireylerini de doğrudan etkilemiştir. Kadının çalışma hayatına girmesiyle eş ve anne olma rolleri kimi zaman ikinci planda kalmıştır. Çalışmadan önce bakım verici rolüyle çocuklara ya da yaşlılara bakarken çalışması durumunda bu rolü kurumsal çocuk bakımevi ya da yaşlı bakımevleri üstlenmiştir (Eyüboğlu ve Tanrıöver, 2000). Yaşlının ihtiyacının karşılanmasında gelenek ve göreneklerle oluşan evde bakım, kadının çalışmasıyla kurumsal bakım evlerinde uzmanlar tarafından yapılmaya başlanmıştır. Modern ailenin yerine getirmeye devam ettiği işlevler sayı olarak azalmış ve bu işlevler uzman kurumlar tarafından yapılmaya başlanmıştır.

2.2.2 Sosyokültürel durum

Aile yapısındaki farklılıklar aynı toplum içinde yerleşim yerlerine göre değişim göstermektedir. İbrahim Yasa toplumsal yapının cemaat özelliklerini kaybetmesiyle büyük değişimler geçirdiğini savunmaktadır (Yasa, 1966). Alman sosyolog Ferdinand Tönnies tarafından geliştirilen *Gemeinschaft und Gesellschaft* (Cemaat ve Cemiyet) kavramları da aile yapıları arasındaki farklılıkları göstermek için bize ışık tutmaktadır. Kan bağı yoluyla bir arada bulunan ve birbirine çok yakın yaşamanın vazgeçilmez olduğu, karşılıklı sahiplik duyulan geleneksel aileler cemaat özelliği gösterirken bireylerin bir diğerinden bağımsız olarak tek başına kararlar aldığı çekirdek aileler cemiyet özelliği göstermektedirler. *Gemeinschaft*'ta onları ayıran her şeye rağmen bir arada kalırlar, *Gesellschaft*'ta onları bir arada tutan her şeye rağmen ayrı kalmayı tercih ederler (Tönnies, 2001).

Cemaat özelliği gösteren aile tipinde malların çoğu ortaktır, herkes tarafından paylaşılır ve menfaat tektir, cemiyet özelliği gösterenlerde ise herkesin kendi çıkarını düşündüğü daha bireysel bir ortam vardır (Tönnies, 2001). Cemaati tarif etmekte kullanılan bir diğer özellik ise onları yerelliğe göre tanımlamaktır. Yani belli bir bölge ve mekânı paylaşanlar cemaat özelliği göstermektedirler (Smith, 2022).

Cemaatlerde en çok göze çarpan özelliklerden birisi kültürel birliğe sahip olunmasıdır. Sosyal organizasyon bakımından aile ve akrabalık sisteminin başrolü oynadığı bir sosyal birimdir. Aynı zamanda inanç sisteminden ve geleneklerden kuvvet alan güçlü bir dayanışma özelliği gösterir (Lundberg, 1970). Cemaat her zaman 'biz' demektir.

Cemiyetteki ‘ben’ şuurunun aksine cemaatte biz duygusu ağır basmaktadır (Tönnies, 2001). Cemiyette geleneklerin sabit oluşu değil zamanla değişime uğraması söz konusudur. Cemaatte de gelenekler zaman içinde değişime uğrar ancak cemiyete göre çok daha uzun sürer. Yaşlıların durumundan örnek vermek gerekirse, cemaatte yaşlılar sosyal değerlerin en büyük koruyucusu iken, yaşlıların ortaya çıkabilecek sorunları ile meşgul olan toplumsal yapı tipi cemiyettir. Bu sistemde, sosyal kontrol kendiliğinden ya da yaşlılar tarafından değil pozitif hukuk kurallarıyla sağlanmaktadır. Aile ve akrabalık sistemine bağlı gelenek ve inançlardan güç alan yazısız hukuk yerini yazılı hukuk kurallarına bırakmıştır (Gezgin, 2011).

Köyler sosyolojik bakımdan cemaat özelliği taşırken, cemiyet karakteri şehirlerde kendini gösterir. Ancak günümüzde hiçbir toplumda yalnızca cemaat ya da yalnızca cemiyetten söz edilemez. Bu organizasyonlar kimi zaman yan yana kimi zaman da iç içe geçmiş olarak bulunurlar (Türkdoğan, 1977). Sanayileşme süreci ile başlayan köyden kente göç, ailelerin sosyokültürel değerlerini değiştirmiştir. Cemaat özelliği gösteren geniş aile tipi cemiyet özelliği gösteren çekirdek aileye dönüşmüştür. Geniş aile yapısının bozulması, kadınların çalışma hayatında daha fazla yer bulması yaşlı bireyi birtakım zorluklarla baş başa bırakmıştır. Geleneksel geniş ailelerde yaşlı bireyin barınma ve bakımı aile içinde sağlanırken çekirdek aile oluşumunda bu görev çeşitli profesyonel meslek elemanlarının verdikleri evde bakım ya da kurumsal bakım merkezleri tarafından yapılmaktadır.

2.2.3 Sosyal statü ve kamusal mekân

Sanayileşmenin etkisiyle toplumların aile yapısı değişirken toplumsal sınıflar oluşmuş ve sosyal statü kavramı ortaya çıkmıştır. Michelson sosyal statüyü tanımlarken bunun; bireyin kültürel temel, meslek, eğitim ve gelir düzeyini belirttiğini ifade eder. Ayrıca bunların yanı sıra onu, bu ölçütlerin tümüyle birlikte oluşan bir yapı olarak da tanımlar (Edgü, 2003). Sanayi öncesi toplumlarda tabakalaşma doğal nedenlerle oluşurken modern toplumda kişinin kendi elde ettiği statü kavramı gelişmiştir. Marx’a göre modern toplumu oluşturan sınıflar ücretli işçiler, kapitalistler ve toprak sahipleridir (Marx, 1953). Parsons ise toplumsal tabakalaşmayı kişilerin toplumsal hiyerarşi içinde sıralandığı bu yolla toplumun devamlılığının oluştuğu mekanizma olarak tanımlamaktadır. Kalaycıoğlu’nun Goldthorpe’dan aktardığına göre meslek

kategorilerinin toplumsal sınıfı oluşturduğunu, dolayısıyla da benzer işlere sahip bireylerin aynı toplumsal sınıfa ait olduklarını ifade etmektedir (Kalaycıoğlu, 2010). Son zamanlarda ise özellikle eğitimsel kazanımla elde edilen hususlar, toplumsal sınıf aidiyeti için belirleyici bir gösterge haline gelmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve tüm dünyayı etkileyen 1929 krizinin etkilerini azaltmak ekonomiyi tekrar düzene sokmak için tüketim çözüm olarak görülmüştür. Sanayileşme sürecinde ortaya çıkan boş zaman kavramı başta tüketim olmak üzere farklı eğlence faaliyetleri sosyal ve kültürel etkinliklerle şekillenmiştir. Gösteriş amaçlı yapılan aşırı tüketim sosyalleşmenin göstergesi haline gelmiştir. Özellikle büyük şehirlerde sayıları hızla artan alışveriş merkezleri bu sosyalleşmeye imkân sağlamıştır (Şentürk, 2012).

Ülkemizde sosyal statü özellikle 1980'lerin başında küreselleşmeyle birlikte yaşam alanları üzerinde belirleyicilik kazanmaya başlamıştır. Yeni yerleşim bölgeleri düşük sosyal statülü aileler tarafından çokça tercih edilirken orta halli aileler için tercih edilebilir yerlerdir; fakat yüksek statülü aileler bu bölgeleri tercih etmezler. Çevresel tercih bu noktada sosyal statü ile ilişkilendirilebilir (Edgü, 2003).

Yaşam tarzları, tüketim alışkanlıkları, boş zaman faaliyetleri gibi pratiklerde de sosyal statü etkisini göstermiştir (Kalaycıoğlu, 2010). Sanayi öncesi üretimle ilişkilenen şehirler, sanayileşme sürecinde tüketimin yoğunlaştığı merkezler haline gelmiştir (Berman, 1994). Tüketim toplumu kendini şehirlerdeki alışveriş merkezlerinde göstermektedir. Küreselleşmenin ve tüketim toplumu olmanın ürünü olan günümüz alışveriş merkezleri bireyin çalışma hayatının dışında kalan zamanı bu mekânlarda tüketime yönlendirirken bir yandan da insanların boş zamanını burada çeşitli aktivitelerle değerlendirmesine imkân sağlamaktadır. Alışveriş merkezleri, kimi zaman toplumun diğer kesimi tarafından onay almak, kimi zaman da tükettiğini göstermek ya da tüketecek maddi gücü olmasa bile diğer insanlar tarafından dışlanmadan aynı yerde olduklarını hissetmek için sıkça tercih edilen yerler olmuştur.

Üretime dayalı sanayi toplumunda yoğun iş gücü ve çalışma bireyin hayatında gündelik yaşamının bir parçasıdır. Çalışma ve çalışma dışı zaman kavramı söz konusu değildir. Modern birey ise zamanını çalışma ve serbest yaşam olarak ayırmıştır. Çalışma dışında

kalan bir zaman dilimi belirlenmiş ve bu ‘boş zamanın’ değerlendirilmesi gerekli hale getirilmiştir. Hafta içi ve hafta sonu çalışma saati ve serbest zaman ayrımı yapan birey serbest zamanını sosyal aktiviteler yapmak, gezmek, dolaşmak, alışveriş yapmak için ayırmaktadır (Lefebvre, 1968). Boş zamanın değerlendirilmesinde ekonomik sistem kendi içinde farklı alanlar oluşturmuştur. Bu noktada alışveriş merkezleri odak yerler haline gelmiştir. Her türlü modern ürün ve hizmeti barındıran alışveriş merkezleri modern bireyin iş hayatının dışında kalan zamanı güzel ve verimli değerlendirmesine imkân sağlamıştır. Tüketim toplumu tarafından tavsiye edilmesi, eğlenme gibi ihtiyaçların karşılanması ve toplumun büyük kesimi tarafından onaylanması bireyin boş zamanını alıveriş merkezlerinde geçirmesini meşrulaştırmıştır (Şentürk, 2012). Kendine bağımsız ve özgür bir zaman dilimi yaratmak ve bu boş zamanı harcama ve tüketime vermek toplumun diğer üyeleri tarafından itibar görmenin yolu haline gelmiştir. Tarım ve endüstriyel üretim dışında zamanının büyük çoğunluğunu gösteriş amaçlı tüketime ayıran birey için Torstein Veblen ‘aylak sınıfı’ benzetmesini yapmıştır (Veblen, 2005).

Günümüzde alışveriş merkezlerinin girişlerindeki güvenlik sistemleri kişiye burada güvende olduğu ailesi ya da kendisi için endişe oluşturacak suç ve eylemlerin dışarı kaldığı hissini vermektedir. İklimlendirme ve gelişmiş teknoloji sistemleri sayesinde kişiye aynı hava ve ısıyı vermektedir. Kişiye sağlanan konfor, güvenli alışveriş imkânı, ortamın temiz ve bakımlı olması, çeşitli ürün ve hizmet imkânı olması modern kentlinin boş zamanını değerlendirmesi için akla gelen ilk yerin alışveriş merkezi olmasını sağlamıştır (Arık, 2006).

Sanayi toplumunun tüketim toplumuna dönüşmesinden bu yana alışveriş merkezleri insanlara, kimi zaman toplumun diğer kesimi tarafından onay almak için kimi zaman da boş zaman değerlendirmesi için gerekli alanı sağlayarak kent merkezlerinin odak yerleri haline gelmiştir. Toplumun her kesimi tarafından tercih edilebilen alışveriş merkezleri günümüzde tüketim faaliyetlerinin yanı sıra farklı sosyal ortamlar oluşturmasıyla kamusal alan işlevini de üstlenmektedir.

2.3 Sürdürülebilirlik

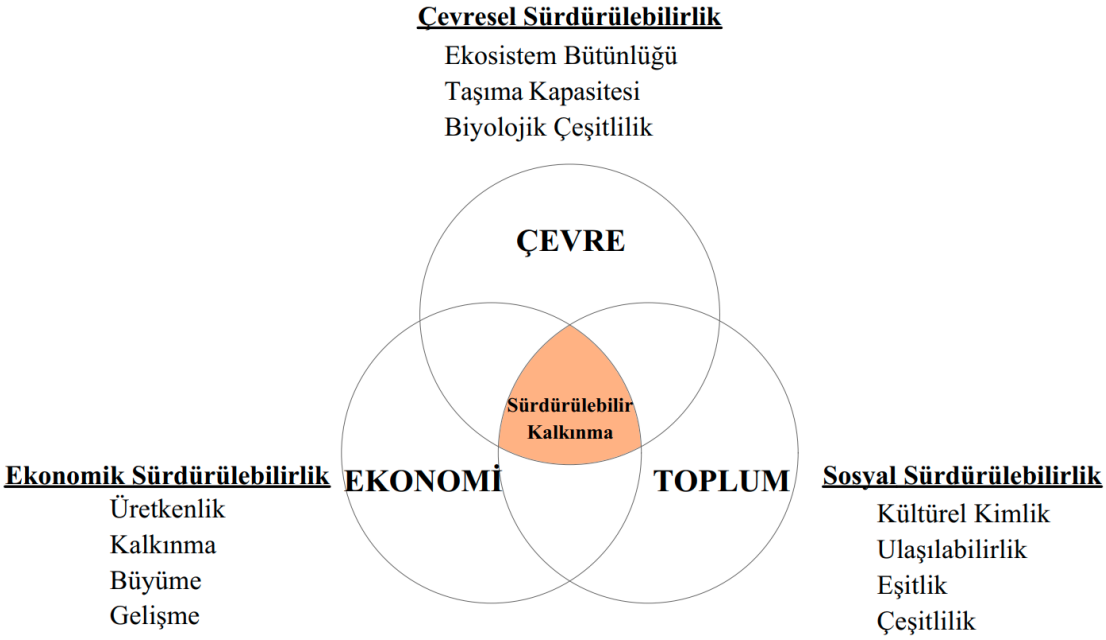
Sürdürülebilirlik, farklı bilim dallarının ele aldığı önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kontrolsüz tüketim alışkanlıklarının karşılanması için kaynaklar plansız şekilde kullanılmış buna bağlı olarak da kaynakların tükenme riskiyle karşı karşıya kalınmıştır. Kaynakların tükenme riskinin yanı sıra aşırı tüketimden oluşan enerji talebi ve bu doğrultuda ortaya çıkan çevresel ve ekonomik sorunlar da beraberinde gelmiştir. Aynı zamanda artan nüfus yoğunluğu, sanayileşme ve küreselleşme sonucu yenilenemeyen enerji kaynaklarının bilinçsizce tüketimi bizi yenilenebilir kaynaklara yönlendirmiştir. Dünyanın geleceğini tehdit eden bu sorunların çözümü için yeni arayışlar içine girilmiştir ve bunun sonucunda da sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır (Saka, 2011). İlk kez 1972 yılında Stockholm'de Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda sürdürülebilirlik kavramı kullanılmaya başlamıştır. Daha sonra 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından Bruntland Raporu yayınlanmıştır. Bruntland Raporu'nda '*Bugünün gereksinimlerini, gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânından ödün vermeksizin karşılamak*' olarak sürdürülebilirliğin tanımı yapılmıştır (WCED , 1987). 1992 de Rio Konferansında, 2002 de Johannesburg zirvesinde sürdürülebilirlik tartışılarak geliştirilmiştir (Şenel, 2010).

Farklı araştırmacılara göre sürdürülebilirlik tanımları yapılmıştır. Bunlardan birkaçı şu şekildedir:

- Kim ve Rigdon'a göre sürdürülebilirlik; kaynakların etkin kullanımı, insan sağlığı, konforu ve yaşam kalitesinin artırılmasının yanı sıra yapılı çevrenin kalitesini artırmayı ve geliştirmeyi hedeflemektedir (Kim ve Rigdon, 2017).
- Jeffery'ye göre; tüketim toplumu olmaktan kurtulup evrensel dayanışma ile toplumsal sorumluluklar ve ekonomik çözümler hedeflemektir (Jeffery, 2006).
- Rosenbaum'a göre; doğal kaynakları tüketmeyen ve zarar vermeyen metodlarla malzemelerin doğru kullanımı olarak ifade edilmiştir (Rosenbaum, 1993).
- Sev'e göre sürdürülebilirlik; enerjiyi, suyu, malzemeyi doğru şekilde kullanarak çevreye zarar vermeden insanların sağlık ve konforunu gözeten, gelecek nesilleri düşünerek yenilenebilir kaynak kullanımına öncelik veren faaliyetlerin bütünüdür (Sev, 2009).

2.3.1 Sürdürülebilirliğin boyutları

Sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere üç temel boyutu vardır. Her bir boyut birbiriyle ilişkilidir ve bunların birbirinden ayrılmaksızın bütün olarak ele alınması gerekir (Harris, 2000). Bazı durumlarda bu boyutlar ayrı ayrı değerlendirilse de en ideal durum bu üç boyutun her alanda birleşmesidir (Sev, 2009).

Şekil 5. Sürdürülebilir Kalkınma Bileşenleri (Arya, Srivastava, ve Jaiswal, 2020)

Sürdürülebilir kalkınma üç temel bileşenden oluşmaktadır (Şekil 5). Çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin birlikte uygulanabildiği durumda sürdürülebilir kalkınma sağlanmaktadır (Arya, Srivastava, ve Jaiswal, 2020). Hedeflenen; mevcut ve gelecek nesiller için daha iyi yaşam kalitesi sağlayabilmektir (Zabihi ve Habib, 2012).

2.3.1.1 Çevresel sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik; yeryüzündeki yaşama koşullarının bizden sonraki nesillere bulduğumuzdan daha iyi koşullarda bırakmayı hedefler (Bansal, 2005). Ekolojik dengenin korunması hammadde seçiminin biyo-çeşitliliğe zarar vermeyecek şekilde yapılması esastır. Bireyler eylemleri doğaya zarar vermeden gerçekleştirmelidir (Moldan, Janouskova, ve Hak, 2012). Doğal kaynakların yok edilmemesi gerekir. Çevresel sürdürülebilirliğin uygulanabildiği durumda;

- Kaynak tüketimi en az düzeyde olmalıdır.
- Yenilenebilir kaynakların, yenileme kapasitesi düşünülerek kullanılmalıdır.
- Ürünler geri dönüşümlü malzemelerden ve yenilenebilir kaynaklardan üretilmelidir.
- Tasarımlar geri dönüştürülecek ya da yeniden kullanılacak şekilde yapılmalıdır.
- Atıklar yeniden kullanılmalı, geri dönüşümleri sağlanmalıdır.
- Enerji korunumu sağlanabilmelidir.
- Enerji tamamen yenilenebilir kaynaklardan üretilmelidir.
- Üretimde çevre kirliliği oluşturacak toksik maddeler kullanılmamalıdır (Morelli, 2011, s.22).

2.3.1.2 Sosyal sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirlik; doğuştan gelen hak ve özgürlüklerin korunmasını, nesiller arası eşitlik ve dengenin sağlanabilmesini amaçlar. Toplumdaki her birey arasında dayanışmanın sağlanması, doğal kaynakların korunması için çevre bilincinin oluşturulması gereklidir. Bu açıdan ekolojik sürdürülebilirlik ile bağlantılıdır. Sürdürülebilir bir sosyokültürel kalkınmanın sağlanabilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi, çalışanlara sağlıklı alanlar sunulması, engelli bireylerin topluma kazandırılması sosyal sürdürülebilirlik için esastır. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için sivil toplum kuruluşları, yerel ve merkezi yönetimler ile özel sektörün birlikte çalışması gereklidir (Bilgili, 2017).

McKenzie tarafından yapılan sürdürülebilir toplum ilkeleri şu şekildedir:

- "*Toplumum tüm üyeleri için eşit fırsatlar sağlanmalıdır.*
- *Bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılandığı bilinmeli ve iyi bir yaşam kalitesi geliştirilmelidir.*
- *Toplum için demokratik süreçler şeffaf bir şekilde sağlanmalıdır.*
- *Toplumda çeşitlilik teşvik edilmelidir*" (McKenzie, 2004, s.52).

2.3.1.3 Ekonomik sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirliğin temel amacı bugünün kaynaklarını gelecek nesilleri düşünerek kullanmak olduğu için sürdürülebilirliğin ekonomik boyutunda da aynı temel prensip vardır. Bugünün nesilleri ne kadar sermaye tüketeceğinin ve gelecek nesillere ne kadar sermaye aktaracağının bilincinde olmalıdır. Sermayenin korunması ve sermayeyi etkileyecek olumsuz koşulların ortadan kaldırılması esastır (Long, 2013). Ekonomik devamlılık ve kalkınma için üretim ve tüketim faaliyetlerinin bilinçli bir şekilde planlanması gereklidir. Ekonomik sürdürülebilirlik, sadece maddi sermayenin değil aynı zamanda çevre ve sosyal sermayenin de dikkate alınması gereken olgudur (Özçuhadar, 2007). Ekonomik sürdürülebilirlik; ülkelerin ekonomik yapılarını geliştirmeyi ve bireylerin refah düzeyini arttırmayı hedefler. Gelir dağılımında adaletin sağlanması, eğitim ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi bakımından sosyal yönü, kaynakların çevreye zarar vermeden tüketilmesi ve yenilenebilir kaynakların kullanılması bakımında da ekolojik yönü vardır (Sev, 2009). Çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğin birlikte ele alınması ve uygulanmasıyla birlikte sürdürülebilir kalkınma kavramı oluşabilir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı tüm yaklaşımların birlikte ele alındığı bütüncül bir yaklaşımdır (Topçu, 2020).

Alışveriş merkezlerinin yapımındaki plansızlıklar; yeşil alanların, deprem toplanma alanlarının kullanım ihlalleri gibi sorunları ortaya çıkarmıştır. İş yapamıyor ve yeterli talep görmüyor olmaları da alışveriş merkezleriyle ilgili bir diğer sorundur (Güncel Gazete, 2023). 2010'ların en büyük yatırımlarını alan alışveriş merkezleri yüksek rekabet ve pandeminin de etkisiyle 'hayalet' binalara dönüşmüştür. Salgın öncesinde yüzde 100'e yakın olan doluluk oranları yüzde 7-8'e gerilemiştir (Yeşil Gazete, 2023). Pandemi sürecinde kazanılan online alışveriş alışkanlığı ile eskisi kadar kullanılmayan sayısı da oldukça fazla olan alışveriş merkezlerinin önümüzdeki yıllarda talep edilmemesi durumunda yıkılıp yeni bir işlevle inşa edilmesindense var olana yeni bir işlev eklemlenmesi sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için iyi bir adım olarak düşünülmektedir. Yaşlı barınma alanları geliştirirken sürdürülebilir kalkınma bileşenlerinin tümünün uygulanabildiği en ideal duruma ulaşmak hedeflenmektedir. Alışveriş merkezlerinin bir kısmına yaşlı barınma mekânı eklendiğinde binalar geri dönüştürülerek yeniden kullanılmış, kaynak tüketimi azaltılmış, enerji korunumu

sağlanmış, yeni yapı üretimi yerine mevcut binalara ek işlev eklemlenmesi ile çevre kirliliği oluşturacak maddeler kullanılmamış ve bunlara bağlı olarak çevresel sürdürülebilirlik sağlanmış olacaktır. Alışveriş merkezlerinde nesiller arası iletişim ve etkileşime imkân vererek toplumdaki bireyler arası dayanışma sağlanacak, alışveriş merkezinin sağladığı olanaklardan yararlanacak ve yaşlı bireyler sosyal hayata kazandırılacak böylece sosyal sürdürülebilirlik oluşturulacaktır. Var olan yapıyı yıkmayıp dönüştürerek sermayenin korunması sağlanacak ekonomik devamlılıkla bugünün kaynakları gelecek nesilleri düşünerek kullanılacak ekonomik sürdürülebilirliğin de sağlanmasıyla en ideal durum olan sürdürülebilir kalkınma sağlanmış olacaktır.

2.3.2 Sürdürülebilir mimarlık

Yapılan araştırmalara göre enerji tüketimi ve kaynak kullanımına bağlı çevresel sorunların büyük kısmına inşaat sektörü neden olmaktadır (Keskin, 2019). Yapı endüstrisindeki bilinçsiz yapım, kullanım, yıkım faaliyetleri sonucunda oluşan katı, sıvı atıklar ve gaz emisyonları çevreye zarar vermektedir. Doğal yeşil alanların yok olması, tarım alanlarının kaybı, hava, su ve toprak kirliliği, biyolojik çeşitliliğin azalması ve küresel ısınma gibi pek çok alanda olumsuz etkiye neden olmaktadır. Yapım etkinliklerinin sebep olduğu bu çevresel sorunlara kalıcı çözümler üretebilmek amacıyla 'sürdürülebilir mimarlık' kavramı ortaya çıkmıştır (Keskin, 2019). Çevreye olan zararı göz ardı edilemeyecek seviyede olan inşaat sektöründe yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına öncelik vererek ve kullanılan enerji miktarını en aza indirerek sürdürülebilir mimarlık anlayışı ile ele alınması, gelecek nesillerinde yaşamını düşünen, insan sağlığı ve konforuna öncelik verilmesi açısından önemlidir (Çetintaş, 2015).

Günümüzde hızla tüketilen kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda, doğal çevreyi koruyan ve gelecek nesillerin de kullanımına imkân sağlayan sürdürülebilir mimarlık yapıları doğal ve yapılı çevre açısından önemlidir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sürdürülebilirliği sağlayan yapı malzemeleri ve bununla birlikte sürdürülebilir yapılar da gelişme göstermiştir. Binaların neden olduğu kaynak kullanımı ve çevresel sorunların

en aza indirilmesi için gelişen teknolojiden de faydalanarak sürdürülebilir binalar tasarlamak gereklidir (Keskin, 2019).

Yapılan bazı sürdürülebilir mimarlık tanımları şu şekildedir:

- Doğal ve yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan, geri dönüşümlü malzemelerin kullanımına öncelik veren, bölgenin iklimine, çevreye ve ekolojik dengeye duyarlı mimarlık yaklaşımıdır (Yeang, 2006).
- Yılmaz ve Keskin'in Brekke' den aktardığına göre; sürdürülebilirlik güzel ve yaratıcı binalara ihtiyaç duymaktadır. Sürdürülebilir mimarlık yeşil çatılar, düşey bahçeler, güneş panelleri, rüzgâr türbinleri ve yüksek teknolojinin kullanıldığı binalardır (Yılmaz ve Keskin, 2019).
- Sürdürülebilir mimarlık, yerin fiziksel çevre ve özelliklerinin yanı sıra teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği eko- teknolojik ürünlerin kullanıldığı mimari yapılarla karşımıza çıkmaktadır (Holzheu, 2011).
- Udomiaye ve Patrick'e göre; bir binanın sürdürülebilir olması için tasarım aşamasında konsept ve estetikle beraber ekonomik, sosyal ve ekolojik kriterler de düşünülmelidir (Udomiaye ve Patrick, 2018).

Sürdürülebilir mimarlıkta, yapının sürdürülebilir enerji kaynaklarına olan yaklaşımı ve yapıda kullanılan malzemenin yanı sıra yapının fiziksel ömrünü tamamladıktan sonra yıkımı veya fonksiyonel ömrünü tamamladıktan sonra dönüşümü de sürdürülebilirliğin kapsamındadır. Yapının fiziksel ömrünü seçilen malzemeler belirlerken fonksiyonel ömürlerini ise sosyoekonomik ve toplumsal değişimler, teknolojik gelişmeler ve yoğun rekabet belirlemektedir. Yapıların fonksiyonel ömürlerini tamamladığı düşünüldüğünde yeniden kullanım sağlayacak işlevler yüklenerek yaşam döngüsüne devam ettirilebilirler. Yapının çevre etkileşimleri belirlenip kent organizasyonu içinde tekrar değerlendirilmesi sürdürülebilir yaşama katkı sağlayacaktır (Aslan, 2019).

Çevresel, sosyal ve ekonomik sebeplerden dolayı yapılış amacına hizmet edemeyen ya da kullanıcılar tarafından tercih edilmeyen yapıları yıkıp yeniden yapmak yerine mevcut yapı stoğunu kullanarak o yapılara yeni işlevler eklemek kentsel sürdürülebilirliğe yarar sağlayacaktır. Kullan at yerine kullan dönüştür felsefesi olan sürdürülebilirlik kavramı ışığında dönüşümün önemini HSU ve Juan şu şekilde vurgulanmaktadır: *'Küresel*

kentleşme ve sürdürülebilir kalkınma eğilimleri nedeniyle, boş binaları yeniden kullanmak kentsel gelişim ve yönetimde kullanılan çok önemli bir stratejidir. Binaların kullanım ömrünü uzatmak için kullanılmayan binaların gelecekteki hizmet değerlerini yeniden kullanmak ve değiştirmek, topluma, ekonomiye ve çevreye fayda sağlayan sürdürülebilir bir yaklaşımdır' (HSU ve Juan, 2016, s.36).

Yaşlanan dünya nüfusuna bağlı olarak artacak olan yaşlı barınma alanı ihtiyacı doğrultusunda geliştirilen çalışma; sürdürülebilir mimarlık kavramı ışığında yapılmıştır. Yapı endüstrisindeki bilinçsiz yapım yıkım faaliyetlerinden kaçınılarak hâlihazırda kullanılan yapılara yeni işlev eklenmesi önerilmiştir. Böylece binalardan kaynaklanan çevresel sorunların ve kaynak kullanımının önüne geçilmiş olacaktır. Ayrıca arz fazlası binalara yeni bir işlev daha eklenerek yıkılmadan dönüştürülmesi kentsel sürdürülebilirlik açısından da oldukça önemlidir.

2.4 Bölüm Özeti

Araştırma konusu olan yaşlı bakım merkezlerinin sürdürülebilirlik açısından kamusal alanda değerlendirilmesi için kavramsal çerçeve bu bölümde oluşturulmuştur. İnsan başlığı altında; yaşlanan dünya nüfus verileri, yaşlı oranları ve yaşlı barınma alanlarının dünyada ve ülkemizdeki durumu, toplum başlığı altında; sanayileşme süreci ile başlayan değişimlerin aile yapısına ve yaşlı bireye etkileri ele alınmış, sürdürülebilir kalkınma bileşenleri doğrultusunda yaşlı barınma alanlarının geliştirilmesi anlatılmıştır.

3. MEKÂNSAL YAKLAŞIMLAR

Bu bölümde araştırma konusu olan yaşlı bakım merkezlerinin kamusal alanda ele alınmasının incelenmesi için mekânların kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. İlk olarak alışveriş merkezleri ve kamusal alanların tarih boyu gelişimi anlatılmıştır. Günümüzde kamusal alan işlevi üstelenen alışveriş merkezleri irdelenmiştir. Son olarak da işlev çeşitliliği ile oluşan karma işlevli yapılar ve sağladığı yararlar ele alınmıştır.

3.1 Alışveriş Merkezleri

Geçmişte alışveriş eylemi, insanların ellerindeki ürünü verip ona karşılık başka bir ürün almasıyla yani takas yöntemi ile gerçekleşmekteydi. Paranın kullanılmaya başlamasıyla bir ürün ya da hizmetin karşılığında alınan ya da verilen para ile karşılıklı yarar sağlanan ilişkileri içeren eyleme dönüşmüştür (Küçükkömürcü, 2005). Zamanla artan ihtiyaç ve isteklerle birlikte alışverişin şekli değişmiş ve ürün çeşidi artmıştır. Ürün çeşidinde yaşanan artış alışveriş eylemini artırmakla beraber alışveriş mekânlarını da değiştirmiştir. İnsanların kolay ulaşabileceği ve isteklerine kolay erişebileceği daha organize yerler haline gelmiştir (Kiriş, 2010).

Alışveriş merkezleri tek yapı ya da yapılar grubundan oluşan, çok sayıda mağaza, süpermarket ve sosyal etkinlik alanlarını barındıran kapalı bağımsız çarşılardır. Türkiye'de alışveriş merkezleri küreselleşmenin de etkileriyle 1980'lerde hayatımıza girmeye başlamıştır. 1980'ler sonrası liberal ekonomi uygulamaları lüks tüketim ürünlerinin gündelik hayata girmesine neden olmuştur. Pasajlar ve semt çarşıları yerlerini planlı alışveriş merkezlerine bırakmaya başlamıştır. 1990'larda tüketim odaklı kent insanının vazgeçilmez sosyal alanları alışveriş merkezleri olmuştur. Farklı sosyal statü gruplarının zevklerine göre mağazalar sayılarını arttırmıştır. Ticaret işlevinin yanı sıra eğlence, alışveriş, yeme-içme gibi fonksiyonları barındıran bu yapılar, birçok sınıftan insanın alışveriş yapmak, vakit geçirmek ve sosyalleşmek için gittikleri yerlere dönüşmüştür (Verdil, 2007). Tüketim alışkanlıklarında ve toplumsal yapıda yaşanan değişimlerle birlikte, alışveriş merkezleri sadece tüketimin yapıldığı mekânlar olmaktan çıkmıştır. Sundukları güvenlik hizmetleri, temiz hava koşulları ve iklimlendirilmiş

çevresi gibi konfor koşullarıyla insanlara serbest zaman ve eğlence aktiviteleri sunmaktadır. Tarih boyunca farklı isimlerdeki alışveriş alanları kamusallaşma pratiğine sahne olmuştur (Birol, 2005).

3.1.1 Tarih boyunca alışveriş mekânları

Alışveriş kavramı antik çağda agoralar, forumlar, antik pazarlar ve ticari liman bölgeleri gibi çeşitli şekillerde Yunan ve Roma medeniyetlerinde belirli bir düzen ve plana oturmuştur (Kiriş, 2010). Forum ve agoralar ilk planlı alışveriş mekânlarıdır. Yunan kentinin toplumsal yaşamının merkezi olan agoralar daha çok eğimin az olduğu düz alanlarda konumlanıp bu alanlarda ticaret, öğretim, kent sorunları ve politika tartışmaları yapılmasının yanında pazaryeri ve toplama alanı olarak kullanılması sebebiyle toplum için ayrı bir öneme sahiptir (Mumford, 1961).

Agora, ilk olarak dükkânlar ve evler ile tanımlı olmasına karşın MÖ 3. yüzyılda stoalarla tanımlanmıştır. Dikdörtgen şeklinde tasarlanan, çatıyı ya da üst katı destekleyerek ortaya kadar inen bir iç sütun dizisinden oluşup agoraya bakan kısımları açık şekilde yapılan stoalar dükkân ve işyerleri için sıra sıra küçük odalara sahip olma özelliğiyle mallarını satan zanaatkârlara ev sahipliği yapmıştır (Roth, 2006). Ticaretin agorada yoğunlaşması sonucunda bu yapıların arka odaları tüccarlar tarafından işyeri, dükkân veya ambar olarak kullanılmıştır. Kent nüfusuna paralel bir şekilde artış gösteren stoalar cadde boyunca uzanıp aynı zamanda meclisin ya da mahkemenin toplandığı yer olarak da kullanılmış, resmi belgeler burada arşivlenmiştir. Kent tarihi ile ilgili önemli olaylar stoa duvarlarına resmedilmiştir (Özer, 1996).

Şekil 6. Agora, Antik Atina (Encyclopedia Britannica, 2023).

Agoraların, Roma medeniyetindeki karşılığı forumlardır. Forumlar pazar yeri, meydan ve kamusal alan işleviyle birlikte sosyal, kültürel, politik ve dini bir merkez olma özelliğini taşır. Agora ve forumlar günümüz alışveriş merkezlerine örnek teşkil etmiştir (Etike, 2022).

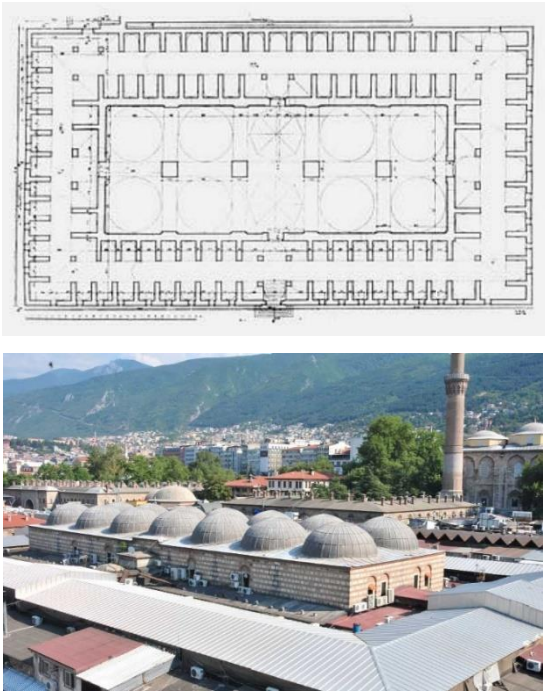
Şekil 7. Forum, Roma (Khan Academy, 2023).

Ortaçağ Avrupa kentinde, kent merkezinde bulunan katedraller, manastılar, insanların birbirleriyle karşılaştıkları kente giriş kapıları, alışveriş yerlerini oluşturan seyyar satış birimleri ve belirli günlerde kurulan pazar yerleri kamusal alanı oluşturmuştur (Gökgür, 2008). 18. yüzyıldan itibaren endüstrileşmenin etkisiyle köylerden kentlere göçler başlamış ve kent nüfusunun artmasıyla birlikte fuar, panayır türü alışveriş etkinliklerinin yapıldığı mekânlar büyük açıklıklı, dökme demirden, çok katlı kapalı fuar alanlarına dönüşmüştür. Bu çok katlı yapıların alt katları mağaza ve yaya yolu olarak üst katları ise tüccarların işyerleri olarak kullanılmıştır. Bu dönemi karakterize eden pasajlar bu tip yapıların örneklerindendir. Endüstriyel lüksün yeni bir buluşu olan bu pasajlar, üstleri cam kaplı ve mermer duvarlı geçitlerdir. Bu geçitlerin iki yanında en şık dükkanlar uzanır. Milano'daki Galleria Vittorio Emmanuelle Sanayi Devrimi sonrası dönemde ortaya çıkan ilk pasaj örneklerindendir (Benjamin, 2004). İlk büyük mağazalar 19. yüzyılda Paris'te yapılan 'Bon Marche' ve 'Au Printemps' binalarıdır (Aksoy, 2009).

Şekil 8. Galleria Vittorio Emmanuelle Pasajı, Milano (Secret World, 2023)

Osmanlı döneminde şehir merkezlerinin oluşmaya başlamasıyla yapılaşma bu merkezlerdeki çarşılar etrafında olmaya başlamıştır. Anadolu'da ticaret yolları üzerine kurulan han ve kervansaraylar dışında kent içinde ticaret amaçlı kullanılan hanlar bulunmaktadır. Bu hanlar genellikle iki katlı, bir avlu içine bakan dikdörtgen planlıdır. Bedestenler, hanlarda satılandan daha pahalı ürünlerin bulunduğu, daha güvenli ve korunaklı yerlerdir. Arastalar ise karşılıklı iki sıra dükkanların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Tek başlarına alışveriş mekânı oluşturabildikleri gibi bedestenlerin içinde de yer alabilirler. Bedesten, arasta ve bunları çevreleyen pazarların zamanla genişlemesi ile çarşılar oluşmuştur. Çarşıların üzerinin kapatılmasıyla da kapalı çarşılar oluşmuştur (Zengel, 2001).

Şekil 9. Bedesten, Bursa (Türkiye Kültür Portalı, 2022).

Sanayileşme ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte kentleşme olgusu da gelişmiş kentler büyümeye başlamıştır. Motorlu taşıt kullanımı, ulaşım altyapısının gelişmesi ve ticaret potansiyelinin büyümesiyle kent merkezlerinde iş ve alışveriş alanları çoğalmıştır. Üretilen ürünlerin çeşitliliği ve verimi artış göstermiştir. Üretimle beraber tüketiminde artmasıyla küçük dükkânların yerini büyük mağazalar, küçük atölyelerin yerini fabrikalar almaya başlamıştır. Sanayi Devrimi öncesinde üretici ile tüketici karşı karşıya gelirken mağazaların ortaya çıkışı ile üretici ve tüketici arasına aracı girmeye başlamıştır (Aksoy, 2009).

1929'da dünyada yaşanan kriz sonrası halkın alım gücünün azalmasıyla birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nde süpermarketler, Avrupa'da hipermarketler ortaya çıkmıştır. Zamanla büyüyen ticaret sermayesiyle bu mekânlara yeme-içme, sinema-tiyatro, eğlence merkezleri gibi alanlar eklenmiş ve günümüz alışveriş merkezleri oluşmuştur (Küçükkömürcü, 2005). 1955 yılında İsviçre'de Ralph Erksin tarafından tasarlanan Lulea ve 1956 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Victor Gruen tarafından tasarlanan Southdale dünyadaki alışveriş merkezlerine ilk örnek olarak gösterilebilir. Ülkemize baktığımızda han, bedesten, kapalı çarşı, pasaj şeklinde gelişim gösteren alışveriş mekânları Türkiye'de 1980'lerde liberal ekonomi ile birlikte günümüz

alışveriş merkezlerine dönüşmüştür. Houston'daki 'The Galleria' alışveriş merkezinden esinlenerek, Türkiye'nin ilk alışveriş merkezi 1988 yılında İstanbul Ataköy'de 'Galleria Alışveriş Merkezi' açılmıştır (Kiriş, 2010).

Vural'ın aktardığına göre; Henri Pirenne 'kentler, ticaretin ayak izlerinden doğmuştur' diyerek ticaret mekânlarının kentlerin ekonomik ve sosyal yaşantısını bizzat şekillendirdiğini, ticaret mekânlarının değişiminin zamanla yaşanan siyasal, sosyal ve ekonomik değişimle yakından ilgili olduğunu vurgulamıştır (Vural, 2005). Alışveriş mekânlarının agora, forum, pazar yeri ve hanlarda başlayan serüveni Sanayi Devrimi sonrasında kapitalizmin gelişimi, sosyal ve ekonomik değişimlerle birlikte 19. yüzyılda pasajlar ve arkadlarla devam etmiştir. Günümüzde de devasa büyüklükteki parıltılı mekânlara dönüşmüştür.

Günümüzde alışveriş merkezleri yalnızca tüketimin yapıldığı alanlar olmaktan çıkmıştır. Sosyal ve kültürel etkinliklerin de yapıldığı merkezler haline gelmiştir. Bu merkezler gündelik hayatını planlayarak yaşan kentlinin kamusal mekânı olmuştur. Koridorlar üzerine dizilen dükkânlar kentin sokakları üzerindeki ticaret birimlerini andırmaktadır. Bu koridor aksları sonunda ulaşılan meydanlarda yine sokakların bağlandığı kent meydanlarına benzemektedir. Herkesin içerisinde güvenli bir şekilde özgürce dolaştığı, dileyenin alışveriş yaptığı dileyenin sosyal aktivitelere katıldığı bu alışveriş merkezleri konser, tiyatro, sinema, çocuk oyun alanı gibi aktiviteleri de bünyelerinde barındırmaktadır. Alışveriş merkezlerinin sadece ticaret için değil aynı zamanda bu aktivitelere katılıp sosyalleşme aracı olarak kullanılması bu mekânları günümüzün kamusal alanları haline getirmiştir (Tekel, 2009).

3.2 Kamusal Alan

Kamusal kelimesinin kökeni Antik Roma'da halk anlamında kullanılan 'populus'a dayanmaktadır. İngilizce'de 'public' Latince'de 'publicus' karşılığı ile literatürde 15. ve 16. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlamıştır. Doğan'ın Sennett'ten aktardığına göre ilk kez 1477 yılında kullanılan kamusal kelimesi halka ait anlamına gelmektedir (Doğan, 2020). Farklı kültür ve toplumlarda farklı anlamlar kazanan kamusal alan için farklı tanımlamalar yapılmıştır. Gökgür'ün Max Weber'den anlattığına göre kamusal alan; karşılıklı ilişkilerin yaşandığı, karşıtlıkların ve müzakerelerin olduğu, her sosyal

sınıftan ve ırktan insanın karşılaştığı yer olarak tanımlamaktadır (Gökgür, 2008). Habermas, kamusal alanı cadde, sokak ve meydanlardan oluşması nedeniyle fiziksel anlamda, basın özgürlüğünün oluşu, kamusal düşünce ve bilgilerin dolaşmasıyla da sembolik anlamda ele almaktadır. Habermas'a göre kamusal alan, temel haklar olan basın özgürlüğü ve kamusal olarak düşüncelerini bildirme haklarının kullanılması içindir. Özgür ve eşit olan her birey her konuda kamusal alanı kullanarak düşüncelerini dile getirebilir. Aynı zamanda bu alanlar politik eylemlerin hâkim olduğu alanlardır (Habermas, 2000). Weber ve Habermas kamusal alanı benzer şekilde ele alarak karşılıklı ilişkiler ve sosyalleşme ile fikir alışverişi anlamında tanımlamaktadır.

Kamunun oluşumunu anlatan bir diğer yazar Hannah Arendt'e göre kamusal alan, hayatta kalmak için yapılan zorunlu tüm etkinliklerin dışında kalan bireylerin özgürce politika yapabildiği alanlardır ve özgürlük olmadan kamusal alanın varlığından söz edilemez. Arendt kamu kavramını özel alan ilişkisi ile birlikte şu şekilde açıklamıştır: '*Yaşamın özel ve kamu alanları arasındaki ayrım, en azından Antik kent devletinin ortaya çıkışından beridir ayrı, uzak kendilikler olarak varolmuş bulunan hane ile siyasi alanlara karşılık gelmektedir; ama ne özel ne de kamusal nitelikte olan toplumsal alanın tezahürü, tam söylersek, kökeni modern çağın doğuşuna dayanan ve siyasi biçimini milli-devlet'de bulan görece yeni bir görüngüdür'* (Arendt, 2018). Arendt'in kamu kavramını tanımlarken kullandığı ikinci durum ortaklık vurgusudur. Kamusal mekanların ortak kullanımını 'çevresinde oturmakta olanlar tarafından ortak sahiplenilmekte olan bir masa gibidir' benzetmesini kullanarak tarif etmektedir.

Jacobs kamusal alanların kentin kimliğine etkisini şu şekilde ifade etmektedir: *'Sokaklar ve kaldırımlar, kentin ana kamusal alanları, onun en can alıcı öğeleridir. Bir kent düşünün, ilk aklınıza gelen nedir? Onun sokakları. Bir kentin sokakları ilginçse, o kent ilginçtir. Bir kentin sokakları sıkıcıysa, o kent sıkıcıdır'* (Jacobs, 2017, s.57). Sembolik rolleri incelendiğinde kamusal alanlar kentin kimliğinin tanımlanmasına katkıda bulunan mekânlardır. Etike'nin Sennett'ten aktardığına göre kamusal alan kentin ruhudur. Meydan, sokak, cadde gibi somut alanlardan oluşur. Yurttaşlık hislerinin ve anıların var olduğu, demokrasinin taşındığı geleneksel kamusal alanlar, 60'lı yıllardan sonra işlevi ulaşıma bağlı olarak hareket etme işlevine indirgenmiştir (Etike, 2022). Madanipour kamusal alanı herkes tarafından erişilebilir ve harekete olanak sağlayan

alanlar olarak, Francis ise toplumsal değerleri yansıtan, sosyal ve kültürel yaşamın ifade edildiği yerler olarak tanımlamaktadır (Madanipour, 1999), (Francis, 1988).

Kamusal alanlar öncelikle kentlerdeki hareketlilik ve erişimin yaşandığı alanlardır. Yayaların yönlenme, bekleme, toplanma, alışveriş gibi eylemleri gerçekleştirdiği, taşıtlar vasıtasıyla da insanların erişimlerini sağladığı yerlerdir. Aynı zamanda sosyal aktivitelerin, dini törenlerin, konser ve festivallerin, politik eylem ve mitinglerin, her türlü ticari faaliyetin, alışverişin yapılabildiği her bireyin kullanımına açık mekânlardır. Peyzaj, ses, ışık, su ve yeşil öğeler, mimari ve kentsel formlar gibi bu alanı tanımlayan öğeler vardır. Kamusal alanlar, farklı kültürden farklı ırktan insanların karşılaştığı ve toplu bir ideolojinin yayıldığı alanlardır (Gökgür, 2008).

Yüzyıllar boyunca, kentlerin çeşitli mekânları insanların birbirleriyle etkileşim kurup sosyalleşmesine ortam oluşturmuştur. İçinde bulunulan çağın sosyal, siyasal ve ekonomik durumu bu ortamları şekillendiren unsurlar olmuştur. Bazen aynı düşünce etrafında toplanan insanların eylem yaptığı alanlar olan bu mekânlar bazen de gündelik hayat aktivitelerinin, festivallerin yapıldığı alanlar olmuşlardır (Vural, 2005).

Doğan'ın aktardığına göre; kamusal alanı herkese açık ve erişilebilir olarak ele almamıza rağmen günümüzde güvenlik endişesi olduğu için kontrol edilerek ve bir kapı aşılarak girilen kültür merkezleri, alışveriş merkezleri gibi alanlar yeni tip kamusal alan olarak adlandırılırken geleneksel kamusal alanların 1950-1970 yılları arasındaki değişimi Sennett 'Kamusal İnsanın Çöküşü' adlı kitabında şöyle ele almıştır. Yaşanan teknolojik devrim yeni girişimler ortaya çıkarmıştır. Bu teknolojik gelişmeler ekonomik alanda da devrimler yaşanmasına neden olmuştur. Küreselleşme ve neoliberalizmle birlikte yeni oluşumlar ortaya çıkmıştır. Bu yeni oluşumlarla birlikte geleneksel kamusal alanlarda bir çöküş yaşanmış ve yeni tip kamusal alanlar ortaya çıkmıştır. Mekânın kapitalist mantığa sunulması kamusal alanların özelleşme sürecini başlatmıştır. Tüketime yönelik ticaret ve eğlence alanları hukuki olarak özel, kullanım olarak kamusal alanlar olarak ortaya çıkmıştır (Doğan, 2020). Metropol kentlerinin ortaya çıkışıyla birlikte kamusal alanları etkileyen özelleştirme süreci başlamıştır. Bu özelleşmiş kamusal alanlar özellikle tüketimi hedeflemiştir. Tüketim yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasından çok kimlik tarifleme aracına dönüşmüştür. Kişilerin

kimlikleri tüketim ürünleriyle özdeşleşmiştir. Gündelik hayatın her alanı tüketim aktivitesiyle dolmuştur. Kamusal alanlarda bu duruma göre kurgulanan mekânlar haline gelmiştir (Gökgür, 2008).

Türleri açısından kamusal alanlar; açık, kapalı ve açık veya kapalı yarı kamusal alan olarak üç grupta toplanmaktadır. Kişi ya da kuruluşlara ait olmayan park, sahil, orman, cadde, meydan gibi alanlar kamuya açık; merkezi olarak yönetilen kamu tesisleri, havalimanları, terminaller, istasyonlar, hastaneler vb. ve müze, cami, kütüphane, dini binalar kapalı kamusal alanlardır. Kişi ya da kuruluşlar tarafından kontrol edilen ya da yönetilen özelleştirilmiş alanlar ise açık veya kapalı yarı kamusal alanlardır. Mülkiyeti kişi ya da kuruma ait olan restoran, sinema salonu, spor tesisi, üniversite kampüsü ve alışveriş merkezleri bu gruba dahil edilmektedir (Yüksel, 2022).

Kamusal alanların algılanma ve kullanılma biçimleri farklı toplumlara, etnik kökene, bireylerin sosyal statüsüne, dine, yaşa, cinsiyete göre değişmektedir. Örneğin, Kuzey Amerika'da kent merkezindeki iş bloklarının olduğu sokaklar akşam saatlerinde kullanıcı azlığından dolayı tehlikeli bir yer olarak görülürken birçok Akdeniz bölgesinde sokak 'şehirdeki yaşam nehri' olarak tasvir edilmektedir (Herzog, 2006). Hindistan'da ise sokaklar yaşam alanı olarak kullanılmakta ve yıkanma, uyuma gibi hayati ihtiyaçlar sokaklarda gerçekleşebilmektedir (Chakrabarty, 1991).

Kamusal alanlardan biri olan meydanlar; Avrupa'da kentsel kimliğin bir yansıması olarak görülürken Amerika Birleşik Devletleri şehirlerinde daha çok bireyin günlük seyahatlerine hizmet eden kişisel hedeflere ulaşmak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de ise meydanlar, sokak bitimleri, kesişimleri veya başlangıçları ile entegre bir şekilde tasarlanmış toplumun sosyal ve mekânsal ihtiyaçlarını karşılayan açık alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşçı, 2014).

3.3 Karma İşlevli Binalar

Karma işlevli binalar, birden çok mimari işlevin birlikteliğinden oluşan binalardır. Schwanke'ye göre karma işlevli binalar; barınma, çalışma, eğlence ve alışveriş işlevlerinden üç ya da daha fazlasının birbirine yarar sağlayacak şekilde ilişkilendirildiği aynı zamanda yaya bağlantılarıyla fiziksel ve işlevsel olarak bütünleştiği bina

tipolojisidir. Özellikle kentin ulaşım ve ticaret aksında bulunan farklı işlevlere sahip bu binalar, merkezlerde artan yoğunluk, değişen rant değerleri, insanların boş zaman alışkanlıklarının değişimi sonucu gereksinim duyulan barınma, çalışma, eğlence ve alışveriş gibi farklı işlevlerin mekânsal olarak birlikteliğinden doğmuştur (Shwanke, 2003).

Karma işlevli binaların gerekliliğini savunan Jacobs 1961 yılında yayımladığı 'Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı' (Life and Death of Great American Cities) kitabında şehirlerdeki bölgelemelerin sakıncalarından bahsetmiş, şehir merkezlerinin canlılığının, şehir sokakları ve bölgelerinde çeşitlilik yaratmak için şu dört şartta değinmiştir:

- Semtler tekil bir işlevden fazlasına hatta ikiden çok işleve sahip olmalıdır. Böylelikle insanlar farklı saatlerde dışarı çıkacak ve semti farklı amaçlarla kullanmış olacaklardır.
- Sokaklardaki köşe dönme mesafesi için bloklar kısa olmalıdır.
- Bölgede eski ve yeni farklı yaştan ve işlevden binalar karışık olmalıdır. Bu çeşitlilik ekonomik verimliliği artıracaktır.
- Gece gündüz kullanımının dengeli olması ve belli saatten sonra boşalan sokak ve meydanların olmaması için semtteki insan yoğunluğu yeterli olmalıdır (Jacobs, 2017).

Jacobs'a göre, bu dört şart yerine geldiğinde semt potansiyelini en iyi şekilde gerçekleştirecektir. Karma kullanımlar ekonomik ve sosyal çeşitliliği teşvik ederek kente fayda sağlayacaktır. Çeşitliliği oluşturan işlevler değişebilir fakat birbirlerini bir şekilde bütünlemeleri gerekmektedir. Farklı işlevler harmanlanıp bu bütünlük sağlandığında canlı ve güvenli kentsel çevreler oluşacaktır (Jacobs, 2017). Sosyal faydasının yanı sıra ekonomik faydası da karma işlevli binaların gerekliliğini göstermektedir. Çeşitlilik farklı gruplara eşit erişim imkânı verecektir. Karma işlevli binalar ile çeşitlilik oluşturulduğunda ekonomik alt yapı kuvvetlenecek ve şehirlerin yarar kazanımı artacaktır (Fainstein, 2005).

Karma işlevli binaların ilk örnekleri 1930'lu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde görülmektedir. New York'ta bulunan 'Rockefeller Center' (1932-1940) karma işlevli ilk bina olarak kabul edilmektedir. Karma işlevli binalar ilerleyen zamanlarda ekonomik

yönden gelişmiş batı kentlerinde yaygınlaşmıştır. Londra'daki merkezi iş alanı olan The City'nin gece kullanımını artırmak için geliştirilen 'Barbican' (1960-1970) bir başka örnektir. Karma işlevli binalar 1980'ler sonrasında küresel olarak kullanımı artmıştır ve 1990'lı yıllarda kent merkezlerinde bulunan ana arterler üzerine inşa edilmeye başlanmıştır. Bünyesinde alışveriş merkezi, otel, ofis barındıran Virginia'da bulunan 'Reston Town Center' kent merkezindeki ana cadde ile bütünleştirilerek tasarlanmıştır (Duduoğlu, 2011). Karma işlevli binaların Türkiye'deki ilk örnekleri 1990'lı yıllarda görülmektedir. 1993 yılında açılan Akmerkez; kapalı bir alışveriş merkezinin bulunduğu bir baza ve üzerinde yükselen konut-ofis kuleleri ile ülkemizdeki ilk karma kullanımlı bina örneğidir. 2000'li yıllardan sonra sıklıkla uygulanan bir bina tipolojisi olmuştur.

Karma işlevli binalar psikolojik, sosyal ve ekonomik yönden birçok yarar sağlamaktadır. Farklı sosyal gruptan insanlar ve aktiviteler bir araya getirilerek canlı bir yaşantı oluşturulabilir. Yaşama ve çalışma alanlarındaki mesafenin azalmasıyla trafik sorunu, hava kirliliği ve boşa giden zaman en aza indirilebilir. Otopark ihtiyacı yer altında sağlanarak kent kullanıcılarına doğa elemanları, yeşillik, su, oyun ve spor imkânı oluşturulması kolaylaştırılabilir. Kentin çeperlerine yayılma azaltılarak kent merkezi güçlendirilebilir böylece doğal çevrenin korunması sağlanabilir. Hareketli ve canlı kamusal alanlar sayesinde yerel çevrenin kalitesi artırılabilir. Arsa değeri ve üzerine yapılacak bina değeri arasında denge kurulup, arsa payındaki maliyet düşürülebilir. Böylece bina kalitesi daha uygun ve ucuza sağlanabilir. Zaman ve para kullanımı, enerji tüketimi, ulaşım maliyetleri azaltılabilir (Öke, 1998). Tüm bunlarla beraber ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik sağlanabilir ve sürdürülebilir kalkınma bileşenlerinin tümünün uygulanmasıyla hedeflenen en ideal duruma ulaşılabilir.

3.4 Bölüm Özeti

Yaşlı bakım merkezlerinin kamusal alanda değerlendirilmesi için mekânların kavramsal çerçevesi anlatılmıştır. Boş zaman etkinliklerinin çoğunlukla tüketime dayalı olduğu son yıllarda alışveriş merkezleri kamusal mekân olarak algılanmaktadır. Sosyal, kültürel ve rekreasyon alanlarının birlikte bulunduğu karma işlevli binalar boş zaman etkinlikleri için kullanıcıların tercihi olmaktadır. Barınma işlevinin de bulunduğu karma işlevli

binalarda günün her saati faaliyet gösteren bir çevre oluşmuş olacaktır. Yaşlı bakım merkezlerini kamusal alanda değerlendirirken alışveriş merkezlerinin bir kısmında yaşlı bakım merkezi olması kullanıcı, çevre ve kent için fayda sağlayacaktır.

4. ALAN ÇALIŞMASI VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİNİN TANITILMASI

Alışveriş merkezlerinin seçilmesine yönelik veriler, çevresel özellikleri, plan şemaları ve karşılaştırmalı mekân analizi anlatılmıştır.

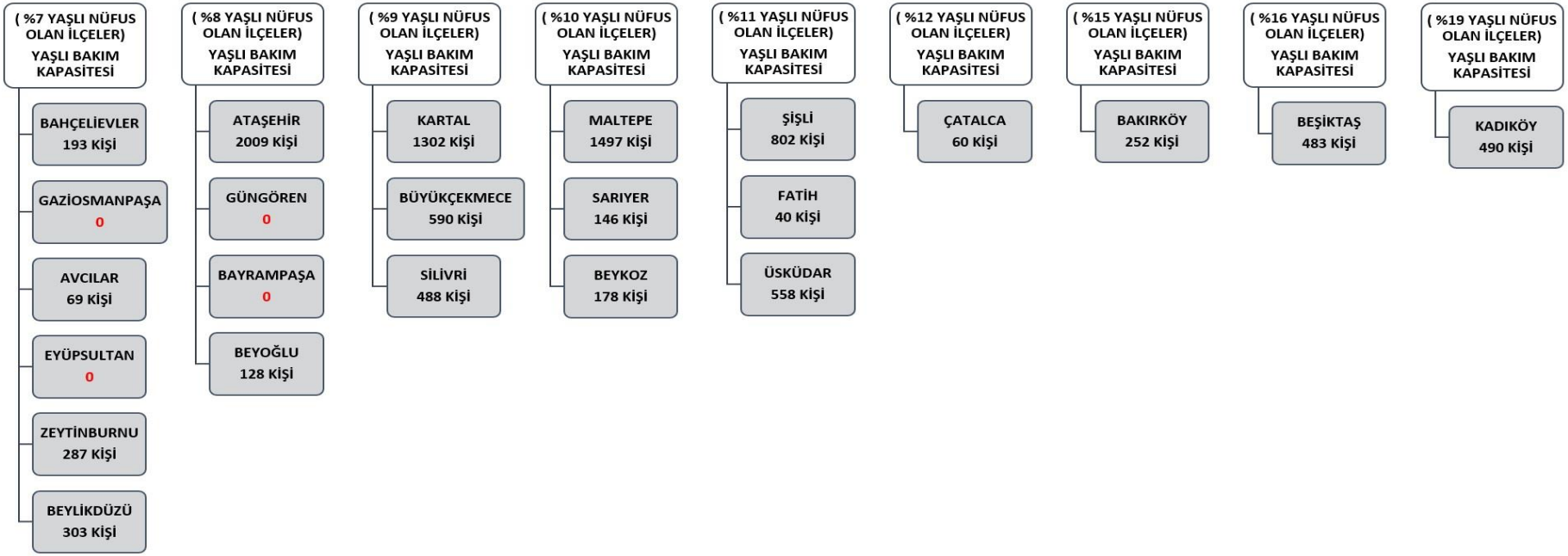
4.1 Araştırma Yöntemlerinin Tanıtılması

Araştırmanın geçerliliğini denemek üzere, analizler sonucunda seçilen İstanbul'un Avrupa Yakası'ndaki Eyüpsultan ve Güngören ilçelerinde çalışma yapılmıştır. Alan çalışmasında kullanılan veri araştırması, gözlem ve anket analiz yöntemleri bu bölümde tanıtılmıştır.

4.1.1 Veri araştırması

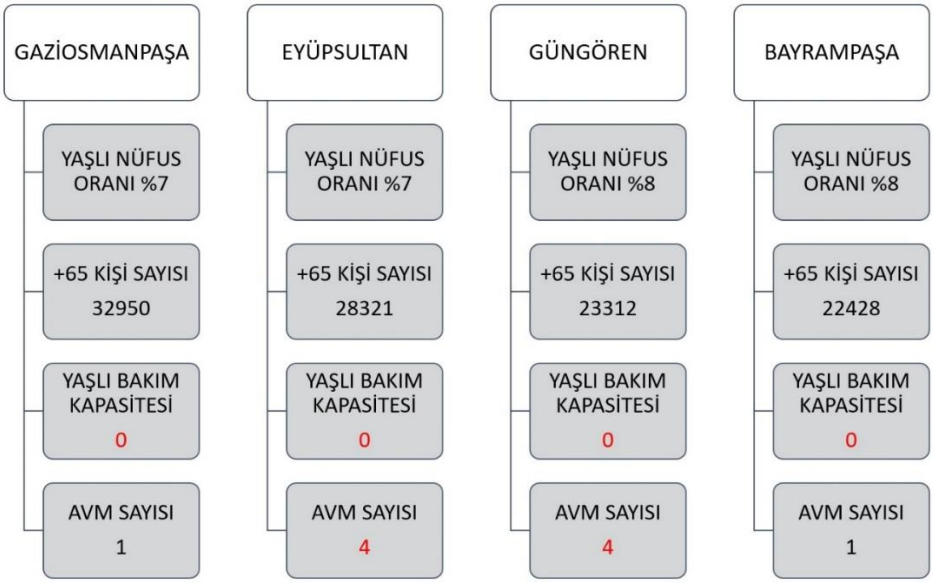
İlk olarak demografik bir veri araştırması yapılarak çalışmaya başlanmıştır. Birleşmiş Milletler' in geliştirmiş olduğu sınıflandırmaya göre 65 yaş ve üzeri nüfusun tüm nüfusa oranının %7-10 arasında olduğu toplumlar yaşlı toplumlar olarak sınıflandırılmıştır (Özmete, 2010). Bu sınıflandırma dikkate alınarak ilk olarak İstanbul ilçelerindeki yaşlı nüfus oranları hesaplanarak yaşlı nüfus oranının %7 ve üzerinde olduğu ilçeler saptanmıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın verileriyle bu ilçelerdeki yaşlı bakım merkezleri ve kapasiteleri belirlenmiştir (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2021). Yaşlı nüfus oranının %7 üzerinde olduğu aynı zamanda yaşlı bakım merkezi olmayan veya yaşlı nüfusa oranla çok düşük olduğu ilçelerdeki alışveriş merkezi sayıları incelenmiştir. Yaşlı bakım hizmeti kapasitesinin düşük olduğu ilçelerden alışveriş merkezi sayısı fazla olan ilçeler tespit edilmiştir (Şekil 11).

Yaşlı nüfus oranının yüksek olduğu ilçelerin daha eski yerleşim yerleri olduğu, oranın düşük olduğu ilçelerin ise sonradan gelişen ve yeni yapılaşan ilçeler olduğu, yaşlı bakım hizmeti kapasitesinin en fazla olduğu ilçelerin Anadolu yakasındaki daha eski yerleşim yerlerinde bulunduğu şekilden anlaşılmaktadır (Şekil 10).

Şekil 10. Yaşlı Nüfusu %7 ve Üzeri Olan İstanbul İlçelerindeki Yaşlı Bakım Kapasitesi

Yaşlı nüfus oranının %7 ve üzeri olduğu İstanbul ilçelerindeki yaşlı bakım kapasitesi gösterilmiştir. Gaziosmanpaşa, Eyüpsultan, Güngören ve Bayrampaşa ilçelerinde yaşlı bakım merkezi olmadığı tespit edilmiştir (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2021).

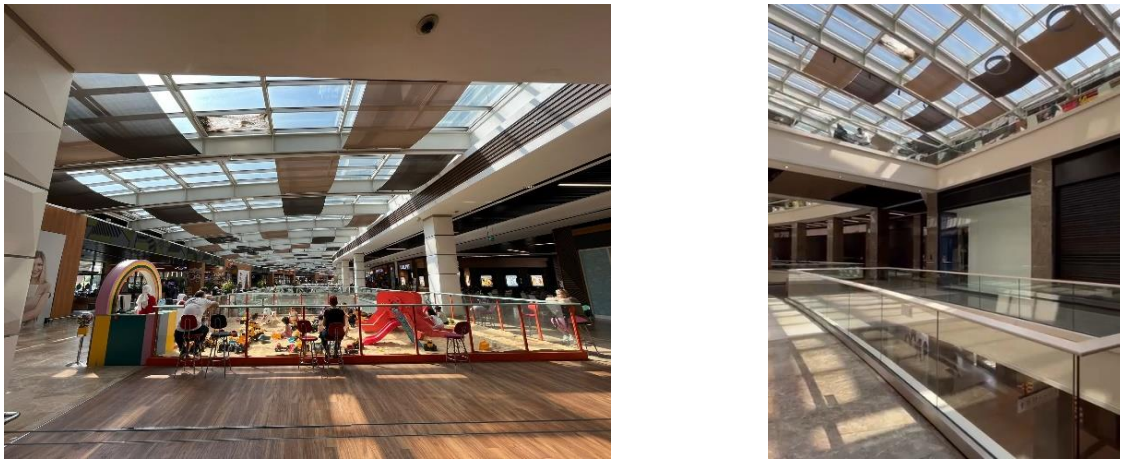
Şekil 11. Yaşlı Nüfusu %7 ve Üzeri Olan İlçelerdeki Yaşlı Bakım Kapasitesi ve Alışveriş Merkezi Sayısı

Yaşlı bakım merkezi olmayan ilçeler ve bu ilçelerdeki alışveriş merkezi sayısı gösterilmiştir (Şekil 11). Yaşlı bakım merkezi olmayan dört ilçeden alışveriş merkezi sayısı fazla olan ilçeler seçilmiştir. Eyüpsultan ve Güngören ilçelerinde yaşlı bakım merkezi olmadığı bununla beraber 4er adet alışveriş merkezinin bulunduğu gözlemlenmiştir.

Seçili ilçelerdeki alışveriş merkezlerinin; yeşil alan, konut ve ticaret alanlarının ilişkisi, sağlık merkezlerine yakınlığı, toplu taşıma ağı gibi çevresel faktörleri ve plan şemaları incelendiğinde, bu kriterlerin yaşlı bakım merkezi işlevi eklemlenmesi potansiyelleri bakımından Axis ve Kale alışveriş merkezlerinin sahip olduğu özellikler ile uyumlu oldukları kanısına varılmıştır.

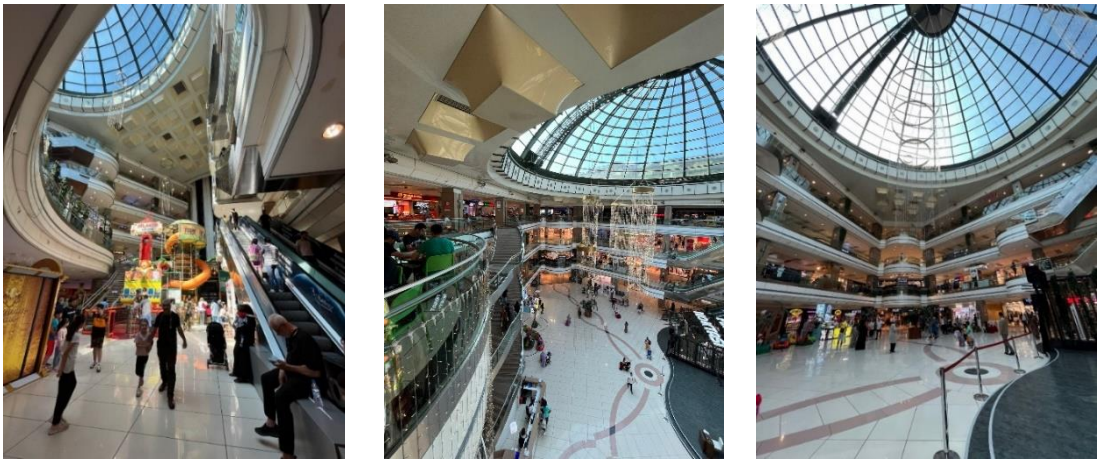
4.1.2 Gözlem yöntemi

Alan çalışmasının yapılacağı alışveriş merkezleri belirlenirken alışveriş merkezinin kent içindeki konumu, bulunduğu bölgedeki sosyoekonomik durum, toplu taşıma ağı, etrafındaki yeşil alanları ve bina fonksiyonları gibi çevresel donatıların neler olduğu ve bu değişkenlerin alışveriş merkezi kullanıcılarına etkisini tespit etmek amacıyla gözlem yöntemi kullanılmıştır. Alışveriş merkezinin hafta sonu daha çok tercih edildiği gözlemlenmiştir ve fotoğraflanarak belgelenmiştir.

Şekil 12. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi Fotoğrafları 1-2, 2022

1 nolu fotoğraf 23 Temmuz 2022 Cumartesi günü öğleden sonra saatlerinde çekilmiştir. Çoğunlukla genç ve orta yaştan bireyler tarafından kullanıldığı gözlemlenmiştir. 2 nolu fotoğraf 26 Temmuz 2022 Salı günü öğleden sonra saatlerinde hafta içi çekilmiştir. Alışveriş merkezi kullanımının hafta sonunda hafta içine göre daha fazla olduğu görülmüştür. Bazı mağazaların tadilatta olması ya da yeni açılıyor olmasından dolayı bazı mağazaların ise henüz hiçbir marka tarafından kiralanmadığından kapalı olması sebebi ile bu alışveriş merkezinin yoğunluğunun az olduğu dikkat çekmiştir.

Şekil 13. Kale Center Alışveriş Merkezi Fotoğrafları 1-2-3, 2022

1 ve 2 nolu fotoğraf 30 Temmuz 2022 Cumartesi günü öğleden sonra saatlerinde çekilmiştir. Kullanıcıların genelde genç ve orta yaştan bireyler olduğu gözlemlenmiştir. 3 nolu fotoğraf 3 Ağustos 2022 Çarşamba günü öğleden sonra saatlerinde hafta içi çekilmiştir. Alışveriş merkezi kullanımının hafta içinde hafta sonuna göre daha az olduğu görülmüştür.

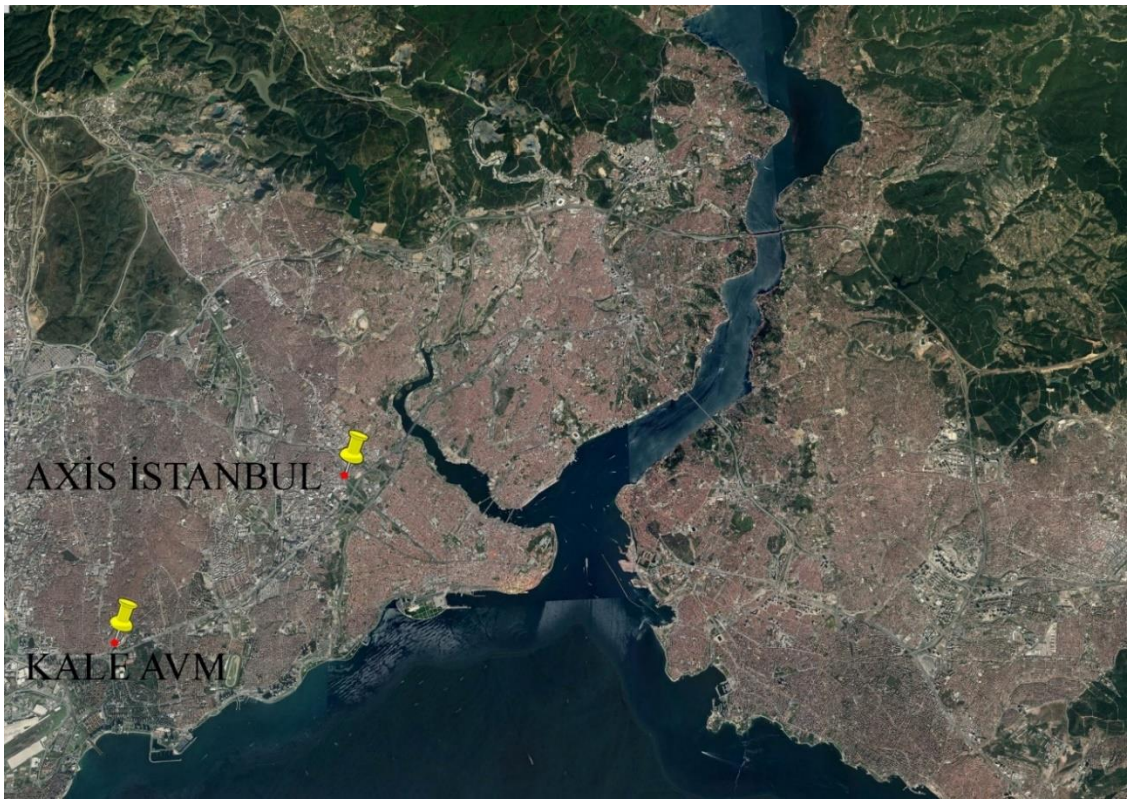
4.1.3 Anket yöntemi

Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi kullanıcılarının sosyo-demografik yapı, sosyokültürel yaşam, mekân tercihleri ve yaşlılık tercihleri hakkında bilgi edinmek amacıyla anket yapılmasına karar verilmiş ve bu doğrultuda anket soruları oluşturulmuştur. Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nde yapılan gözlemler ile elde edilen veriler ışığında anket soruları belirlenmiştir. Hazırlanan anket soruları Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu'na sunulmuş 11.04.2022 tarihinde onay alındıktan sonra çalışmaya başlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği sınıflandırmaya göre 25-44 yaş aralığı genç yaş 45-64 yaş aralığı orta yaş grubuna girmektedir. Araştırmacı tarafından hazırlanan 30 soruluk anket seçilen alışveriş merkezleri ve çevrelerinde Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlediği sınıflandırmaya göre genç yetişkin grubuna giren 25 yaş üstü sağlıklı yetişkin bireylere uygulanmıştır. Çalışmaya ilk olarak Axis Alışveriş Merkezi ve çevresinde orta yaş grubuna giren 45 yaş üzeri yetişkin bireylerle başlanmıştır ancak bireyler pandemi sürecinden dolayı ankete katılmak istemediklerini belirtmiştir. Bunun üzerine çalışmaya gençler de dahil edilmiş ve 25 yaş üzeri yetişkin bireylerle anket tamamlanmıştır.

Rastgele seçilen 35'er kullanıcı ile toplam 70 anket yapılmıştır. Anket Likert skalasının kullanıldığı derecelendirme esaslı, açık uçlu ve çoktan seçmeli sorulardan oluşmuştur. Anket soruları (EK 2) bölümünde paylaşılmıştır. Mayıs/Haziran 2022 aylarında katılımcılarla yüz yüze görüşülmüştür. Elde edilen bulguların frekansları ve yüzdelik oranları hesaplanıp bireylerden alınan veriler ile alışveriş merkezlerinin çevresel ve mekânsal özellikleri karşılaştırılmıştır.

4.2 Alan Çalışmasına Temel Olan Alışveriş Merkezleri ve Çevrelerinin Tanıtılması

Alan çalışması için analizler sonucunda seçilen İstanbul ili Eyüpsultan ilçesine bağlı Axis Alışveriş Merkezi ve İstanbul ili Güngören ilçesine bağlı Kale Alışveriş Merkezi bu bölümde tanıtılmıştır.

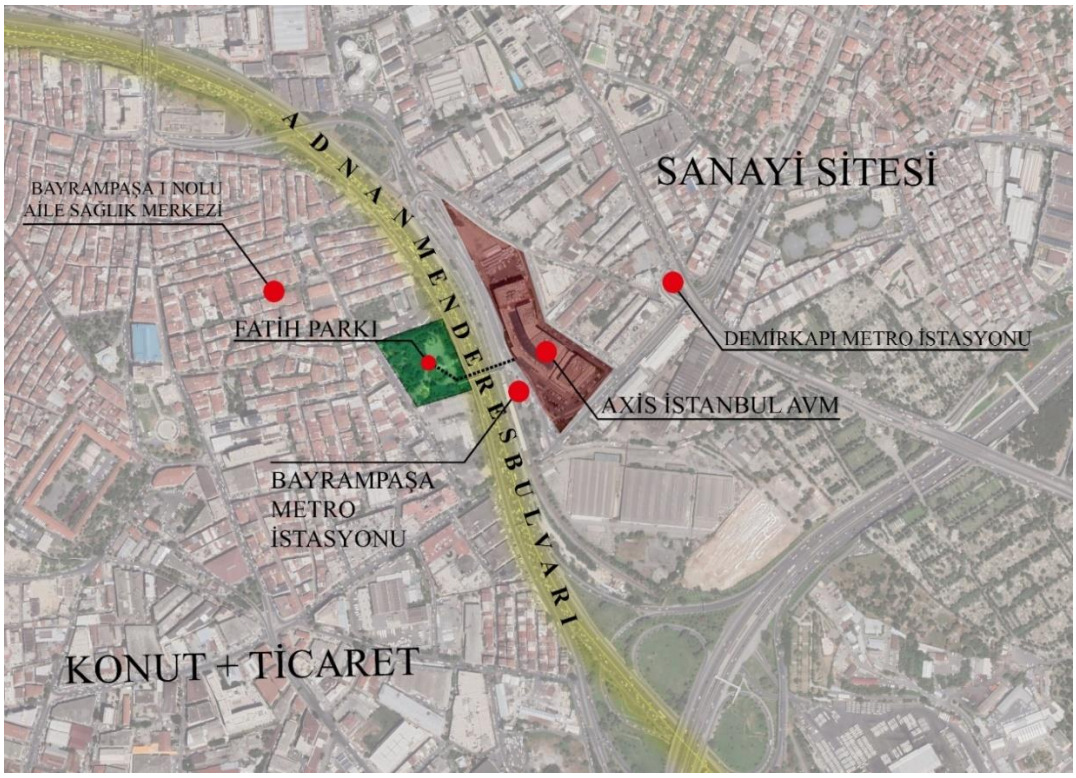
Şekil 14. Alan Çalışması Yapılan Alışveriş Merkezlerinin Google Earth Görüntüsü,2022

Alan çalışmasının yapıldığı alışveriş merkezlerinin ikisi de Avrupa Yakası'nda bulunmaktadır. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi Tarihi Yarımada'nın çeperinde ve Tem

Otoyolu bağlantısı üzerinde bulunmaktadır. Kale Alışveriş Merkezi ise daha yeni bir yerleşim bölgesindedir ve benzer şekilde Tem Otoyolu ile bağlantısı vardır. Alışveriş merkezlerinin ikisi de yerleşim alanlarına yakındır (Şekil 14).

4.2.1 Axis istanbul alışveriş merkezi

İstanbul'un Eyüpsultan ilçesine bağlı olan Axis İstanbul Alışveriş Merkezi 2016 yılının Mayıs ayında açılmıştır. Yaklaşık 90 bin metrekarelik brüt alanı vardır (Axis İstanbul AVM, 2022). 2 bodrum, zemin ve 7 normal kattan oluşmaktadır. Alışveriş merkezinin birinci girişi Bayrampaşa metro istasyonu, ikinci girişi Demirkapı metro istasyonu tarafından sağlanmaktadır. Zemin ve 1. katında mağazalar sosyal alanlar yeme içme mekânları, 2.-7. katlarda ofisler bulunmaktadır. Alışveriş merkezine en yakın sağlık merkezi 500 metre içinde bulunan Bayrampaşa 1 nolu Aile Sağlığı Merkezi'dir. Alışveriş merkezi içerisinde bir adet eczane bulunmaktadır. En yakın yeşil alan 250 metre içinde bulunan Fatih Parkı'dır. Alışveriş merkezinin birinci girişinde bulunan üst geçit ile bu parka geçmek mümkündür (Şekil 15).

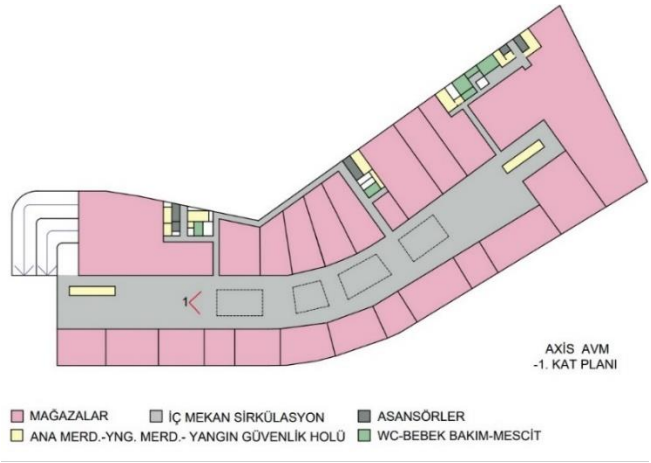

Şekil 15. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi'nin Google Earth görüntüsü, 2022

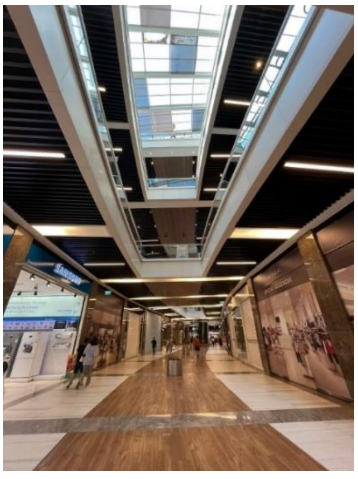
Yukarıdaki şekilde Axis İstanbul Alışveriş Merkezi ve Çevresi Gösterilmiştir (Şekil 4.6). Demirkapı Metro İstasyonu'nun bulunduğu arka tarafında sanayi sitesi, Adnan Menderes Bulvarı'nın böldüğü ön tarafında ise konut ve ticaret fonksiyonları bulunmaktadır.

4.2.1.1 Axis istanbul alışveriş merkezi'nin kat plan şemaları

Alışveriş merkezinin -1. kat, zemin kat ve 1.katı mağazalar için ayrılmış katlardır. Bu katta çeşitli giyim markaları, ev araç gereçlerinin ve kozmetik ürünlerin bulunduğu mağazalar ve boş olan birçok mağaza bulunmaktadır. Ana sirkülasyon alışveriş merkezinin orta aksında bulunan yürüyen merdivenlerle sağlanmaktadır (Şekil 16, Şekil 17).

Şekil 16. Axis Alıişveriş Merkezi -1. Kat Planı

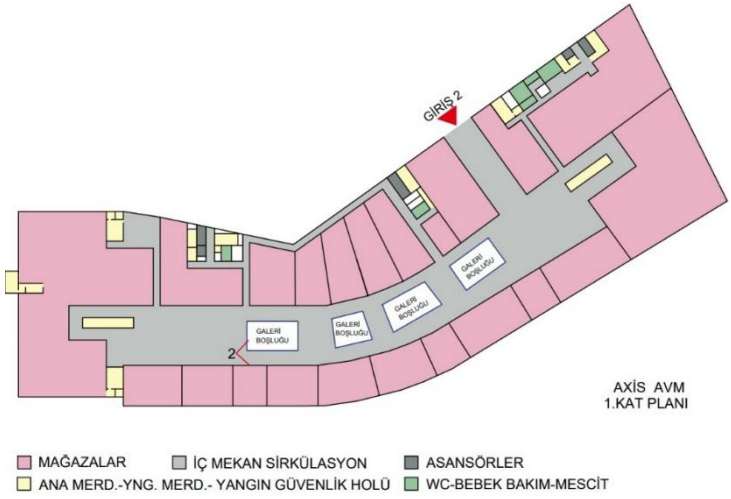
Şekil 17.1 Nolu Açıdan Mağazalar, 2022

Zemin katta alışveriş merkezinin birinci girişi bulunmaktadır. Toplu taşıma veya taksi kullanarak ya da yürüyerek gelen kullanıcılar zemin katta bulunan birinci girişten ya da birinci katta bulunan ikinci girişten, özel araçları ile gelen kullanıcılar Osman Gazi Caddesi'nden giriş yapabilmektedir. Giyim mağazaları ile yeme-içme bölümleri yer almaktadır (Şekil 18).

Şekil 18. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi Zemin Kat Planı

Alışveriş merkezinin zemin katı gibi birinci katı da mağazalara hizmet vermektedir. Çoğu mağazanın kapalı olmasıyla beraber birkaç giyim mağazası bulunmaktadır (Şekil 19).

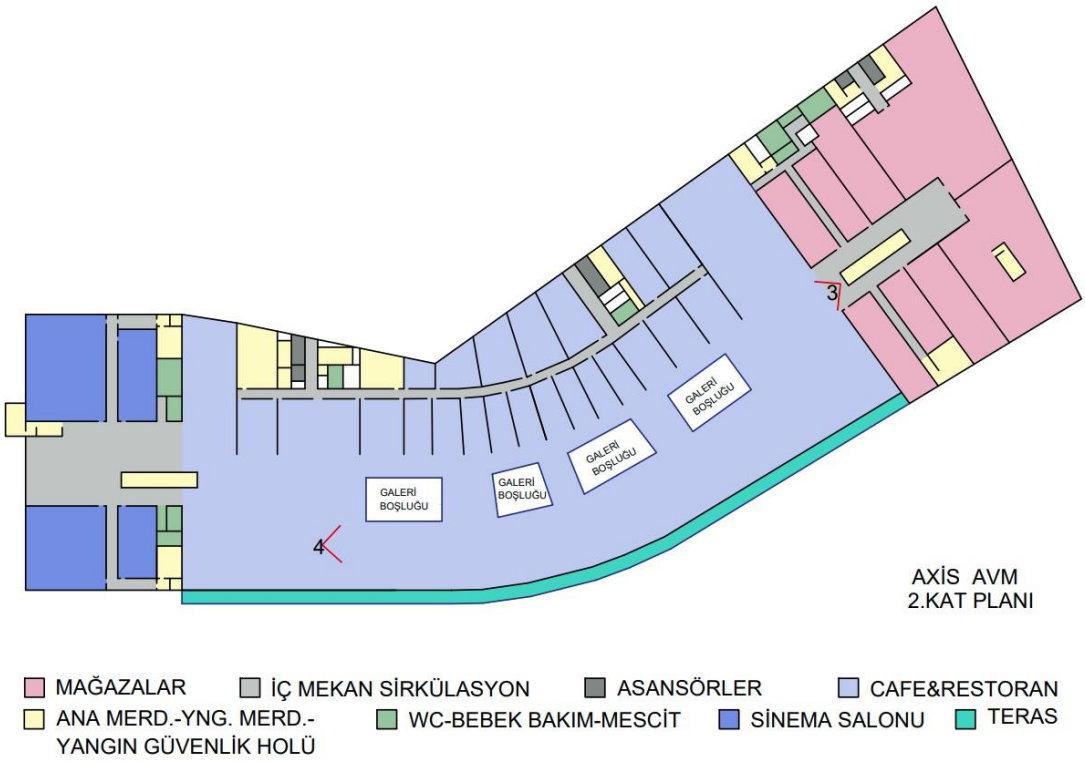

Şekil 19. Axis Alışveriş Merkezi 1. Kat Planı

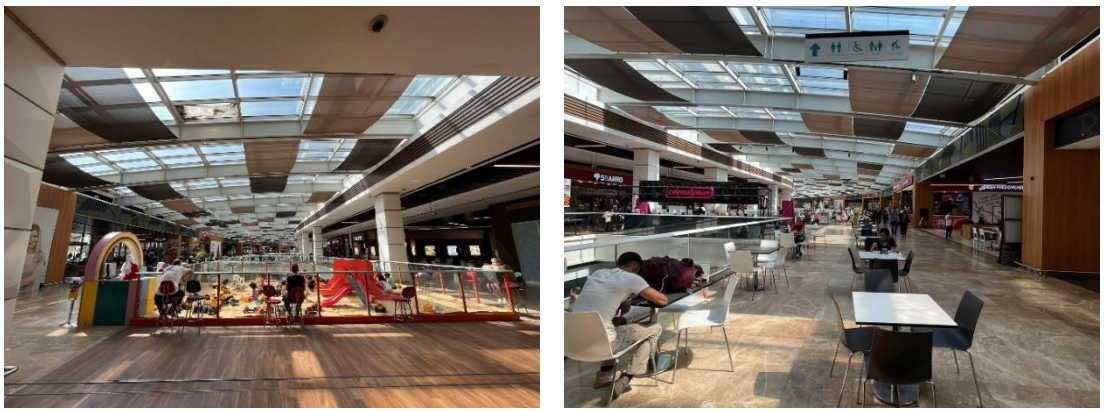

Şekil 20. 2 Nolu Açıdan Mağazalar, 2022

Alışveriş merkezinin 2. katında yeme-içme alanları, çocuk eğlence alanları ve kum havuzu yer almaktadır. Sol tarafta yer alan yürüyen merdivenden sinema salonuna sağ tarafta yer alan yürüyen merdivenden spor salonuna çıkılmaktadır. Yeme-içme bölümünün üzerinde cam tavan ile doğal aydınlatma sağlanmıştır (Şekil 21).

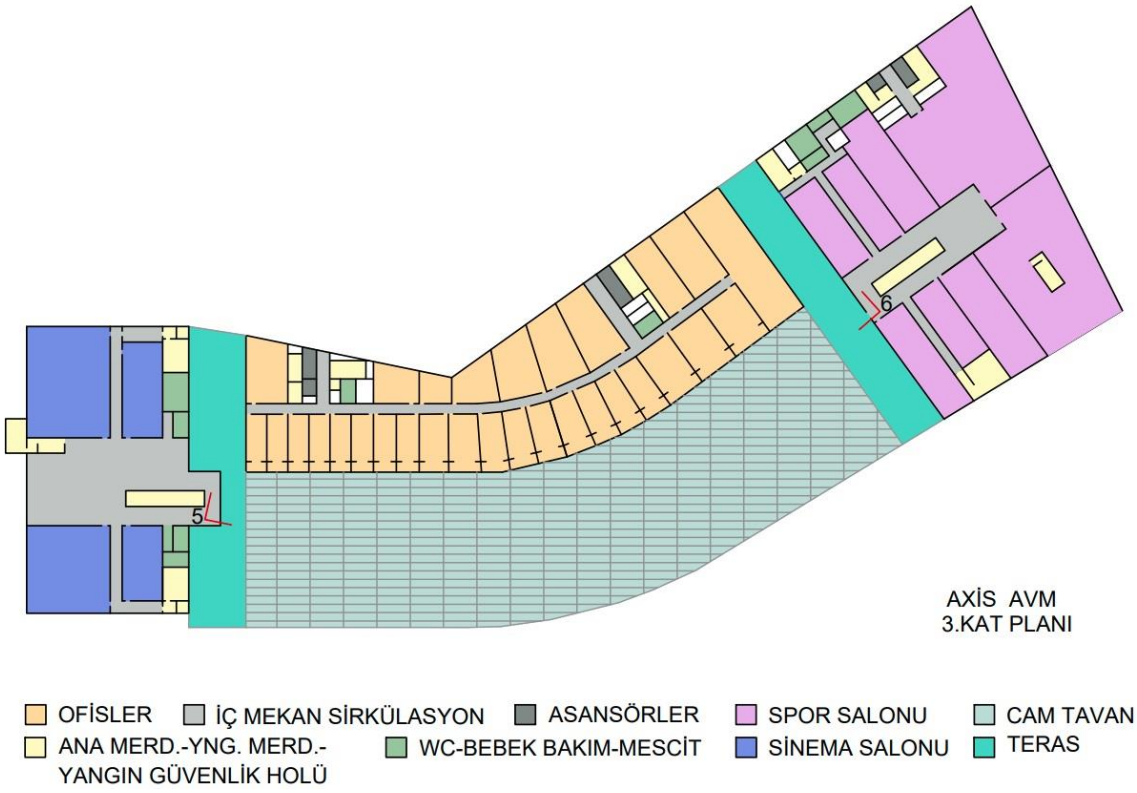

Şekil 21. Axis Alışveriş Merkezi 2. Kat Planı

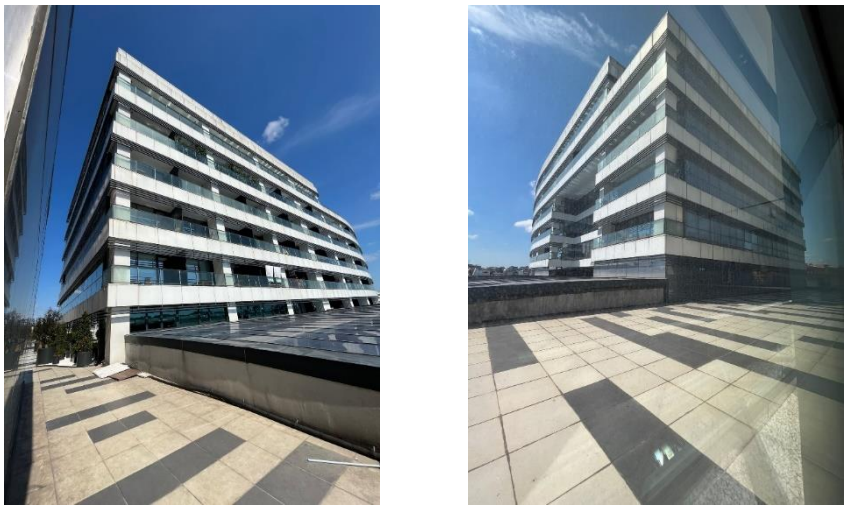

Şekil 22. 3 Nolu Açıdan ve 4 Nolu Açıdan Yeme-İçme Alanları, 2022

3. katta sinema salonu, spor salonu, ofis ve konutlar bulunmaktadır. Kullanım yalnızca konut ve ofis alanlarına ait olan teraslar mevcuttur. Teras alanlarına ortak alanlardan çıkış bulunmamaktadır. Bu kattan sonraki 4.-8. katlar ofis ve konut olarak hizmet vermektedir.

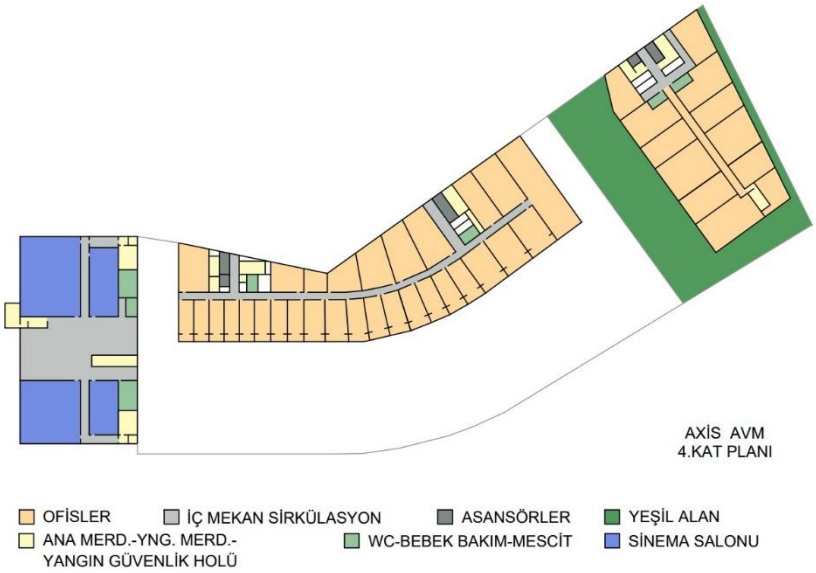

Şekil 23. Axis Alışveriş Merkezi 3. Kat Planı

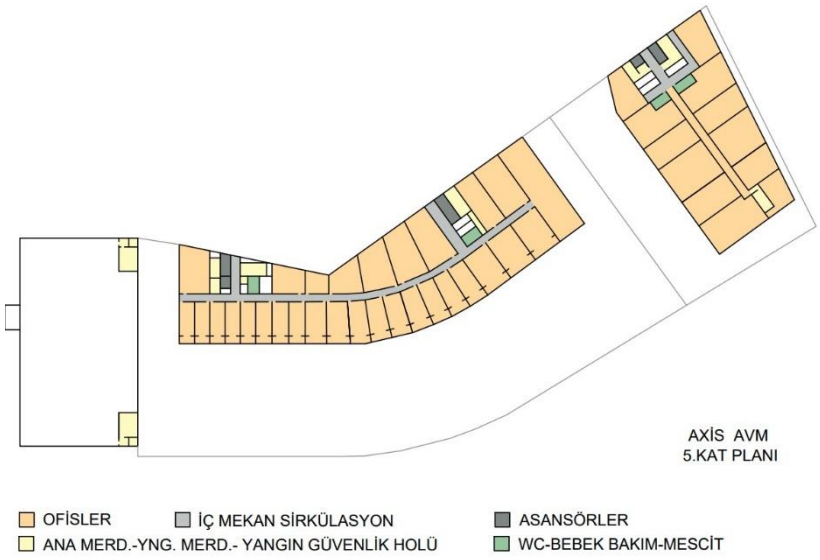
Şekil 24. 5 Nolu Açıdan ve 6 Nolu Açıdan Fotoğraflar, 2022

Orta kısımda bulunan blok konut olarak sağ tarafta bulunan blok ofis olarak hizmet vermektedir. Yeşil alan, ofis bloğu kullanıcıları için ortak alan olarak hizmet vermektedir.

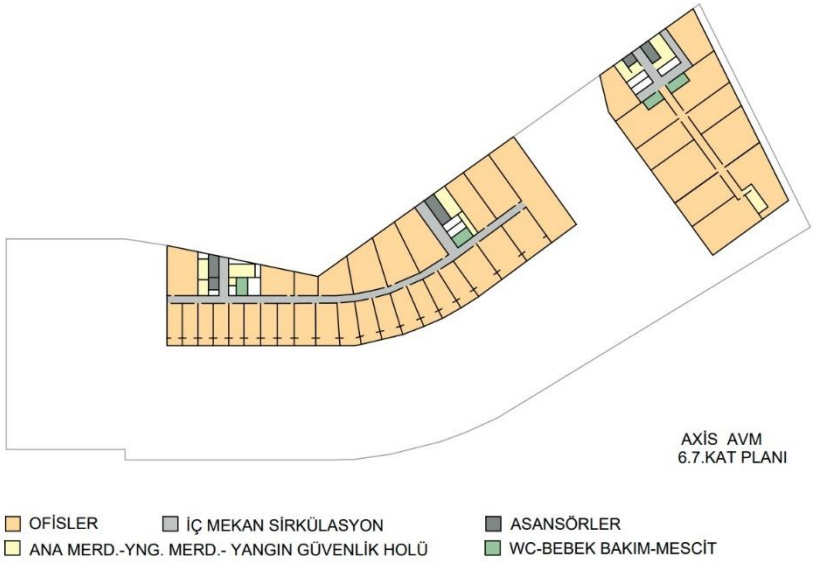

Şekil 25. Axis Alışveriş Merkezi 4. Kat Planı

5, 6, 7 ve 8. katlar konut ve ofis olarak kullanılmaktadır. Özel alan olmaları sebebiyle bu alanlar çalışma dışında bırakılmıştır.

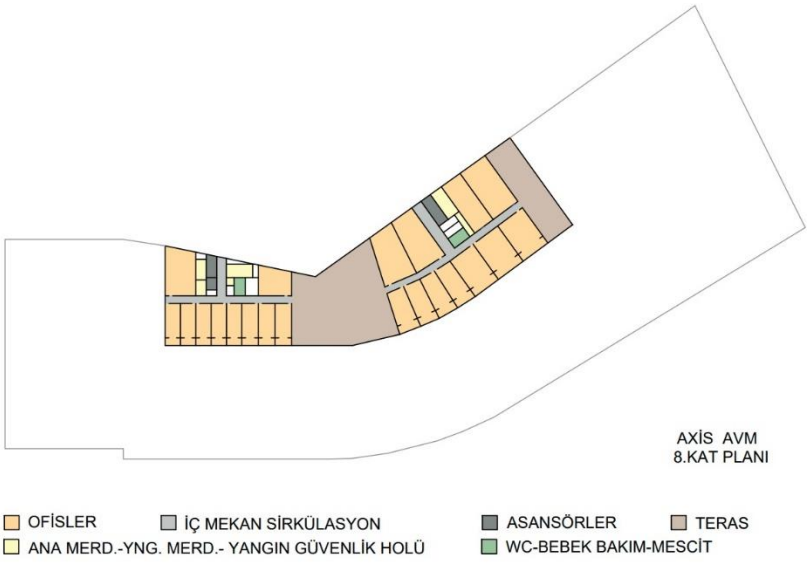

Şekil 26. Axis Alışveriş Merkezi 5. Kat Planı

Şekil 27. Axis Alışveriş Merkezi 6.7. Kat Planı

8. katta konutların ortak kullanımına açık teraslar bulunmaktadır. Bu alanlara alışveriş merkezinden giriş yapılamamaktadır. Özel alan olmasından dolayı fotoğraf çekimi yapılamamış ve çalışma dışında bırakılmıştır.

Şekil 28. Axis Alışveriş Merkezi 8. Kat Planı

4.2.2 Kale center alışveriş merkezi

İstanbul'un Güngören ilçesine bağlı olan Kale Center Alışveriş Merkezi 2007 yılının Nisan ayında açılmıştır. 80.000 metrekare alan üzerine yapılmıştır. İETT Güven Parkı

Durağı alışveriş merkezine ortalama 105 metre mesafededir. Alışveriş merkezine en yakın sağlık merkezi 400 metre içinde bulunan Merter Keresteciler Aile Sağlığı Merkezi'dir. Alışveriş merkezi içerisinde bir adet eczane bulunmaktadır. En yakın yeşil alan 200 metre içinde bulunan Şehit Murat Yetgin Parkı'dır (Kale Center/Outlet, 2022).

Şekil 29. Kale Alışveriş Merkezi'nin Google Earth görüntüsü, 2022

Yukarıdaki şekilde Kale Alışveriş Merkezi ve çevresi gösterilmiştir. Alışveriş merkezi adanın tamamına yerleşmiş ve etrafı araç yolu ile çevrelenmiştir. Alışveriş merkezinin sağ tarafında sanayi sitesi, sol tarafında ise konut ve ticaret fonksiyonları bulunmaktadır. Güngören tramvay durağı ve Güven parkı otobüs durağı alışveriş merkezi girişinin karşısındadır.

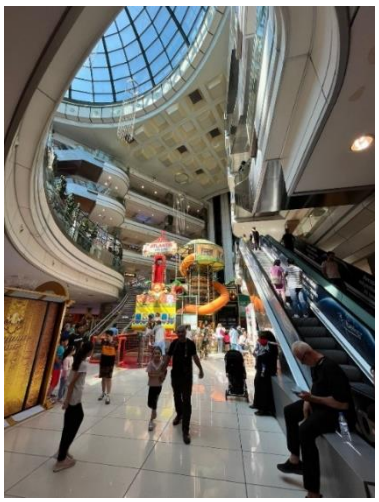
4.2.2.1 Kale alışveriş merkezi'nin kat plan şemaları

Özel araçları ile gelen kullanıcılar -2 ve -3. Katlarda bulunan otopark alanlarından asansör ve merdiven ile -1. kata ulaşarak alışveriş merkezine giriş yapabilmektedir. Bu katta mağazalar ile birlikte çocuk oyun alanları yer almaktadır. Bulunduğu adanın şekline göre tasarımı yapılan alışveriş merkezinin 3 köşede dairesel olarak oluşturulmuş

mahalleri ve bu köşeler arasında sırayla dizilmiş mağazaları bulunmaktadır. Tüm mağazalar ortada oluşturulan sirkülasyon alanına bakmaktadır. Ayrıca arka alandan mağazalara hizmet veren bir servis rotası oluşturulmuştur (Şekil 30, Şekil 31).

Şekil 30. Kale Alışveriş Merkezi -1.Kat Planı

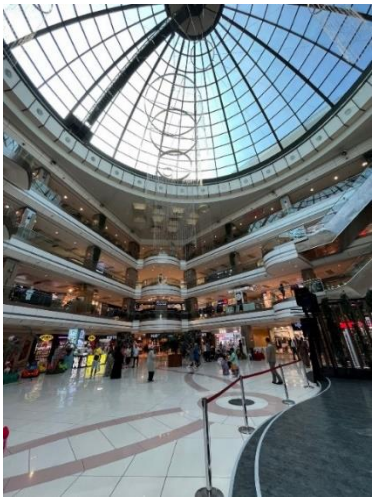

Şekil 31. 1 Nolu Açıdan Mağazalar, 2022

Toplu taşıma veya taksi kullanarak ya da yürüyerek gelen kullanıcılar zemin katta bulunan birinci girişten ya da birinci katta bulunan ikinci girişten alışveriş merkezine giriş yapabilmektedir. Bu katta çeşitli ürünler satan mağazalar bulunmaktadır. Orta alanda kafe ve arka sirkülasyonda revir bulunmaktadır (Şekil 32, Şekil 33).

Şekil 32. Kale Alışveriş Merkezi Zemin Kat Planı

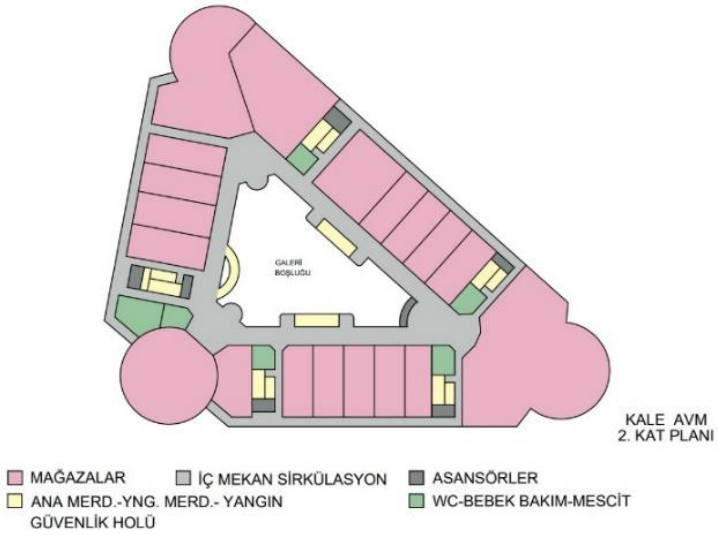
Şekil 33. 2 Nolu Açıdan mağazalar, 2022

Alışveriş merkezinin ikinci girişi yukarıdaki planda gösterilmiştir. Orta sirkülasyon alanında galeri boşluğu oluşturulmuştur. Tamamı mağazalara hizmet veren bu katta çeşitli giyim mağazaları bulunmaktadır (Şekil 34).

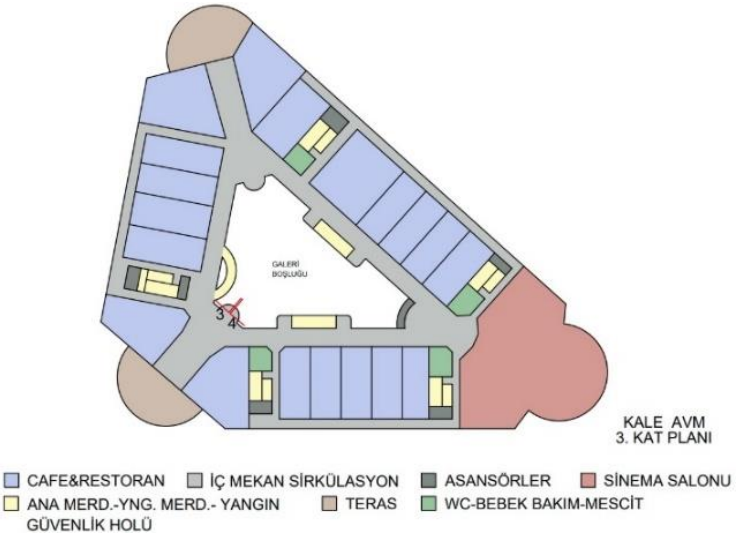

Şekil 34. Kale Alışveriş Merkezi 1. Kat Planı

Alışveriş merkezinin 1. katı da birbirinden farklı ürünler satan mağazalara hizmet vermektedir (Şekil 35).

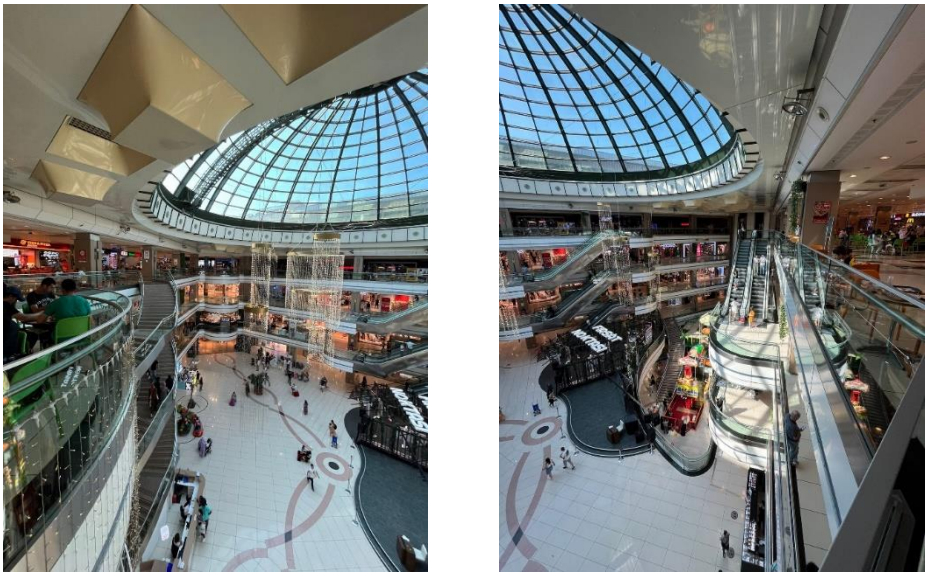

Şekil 35. Kale Alışveriş Merkezi 2. Kat Planı

Şekil 36. Kale Alışveriş Merkezi 3. Kat Planı

Kale alışveriş merkezi 3.ve son katı olan bu kat restoran ve kafeleri ile kullanıcılara hizmet vermektedir. İki adet teras ve sinema salonu da bu katta bulunmaktadır. Doğal ışık alışveriş merkezinin orta kısmında yapılan cam kubbe ile sağlanmıştır.

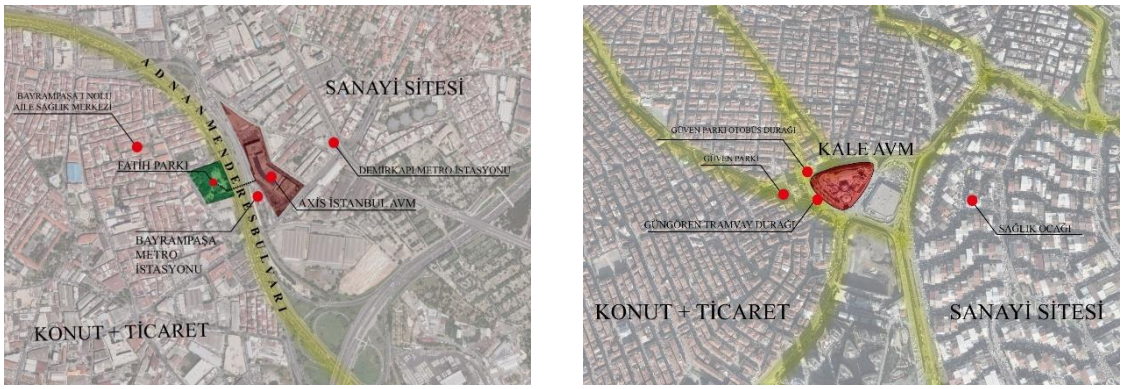

Şekil 37. 3 Nolu Açıdan ve 4 Nolu Açıdan Fotoğraflar, 2022

Orta alanda bulunda sirkülasyonda kafe ve restoranlara ait yemek masaları bulunmaktadır. Galeri boşluğu ile -1. katta bulunan çocuk alanlarına kadar görüş sağlanmaktadır (Şekil 37).

4.3 Axis İstanbul ve Kale Alışveriş Merkezinin Karşılaştırmalı Analizi

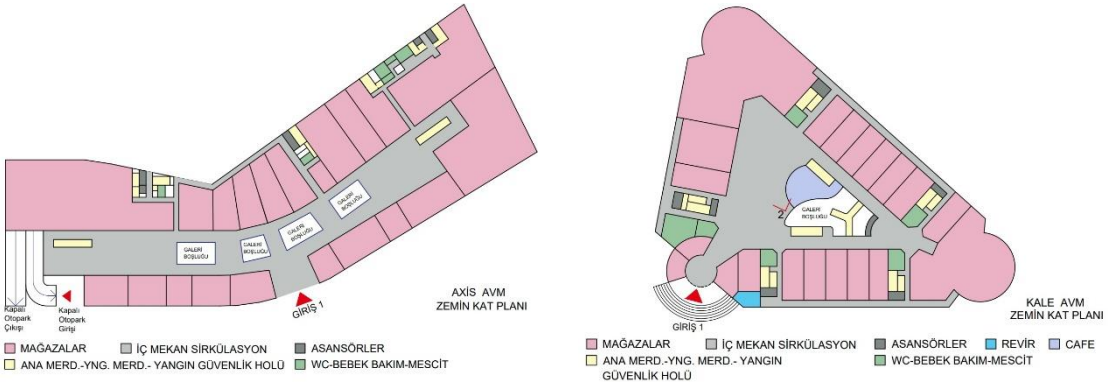
Alışveriş merkezlerinin fiziksel çevrelerinin benzerlik taşıdığı gözlemlenmiştir. Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nin ikisinin de ulaşım ağına, toplu taşımaya, yeşil alanlara, konut bölgelerine ve sağlık kuruluşlarına yakın olduğu görülmüştür.

Şekil 38. Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nin Çevresel Özellikleri

Fiziksel çevrelerinin benzer olmasına rağmen mimari mekânsal özellikleri farklıdır. Her iki alışveriş merkezinin de plan şemaları, yatay ve düşey sirkülasyonları, galeri boşlukları, çatı tasarımı ve barındırdıkları işlevler karşılaştırmalı olarak aşağıda incelenmektedir.

Plan şemaları: Axis Alışveriş Merkezi'nin plan şeması koridor düzeninde, Kale Alışveriş Merkezi'nin plan şeması ise kapalı avlu düzeninde tasarlanmıştır. Axis Alışveriş Merkezi'nde doğrusal bir planlama varken Kale Alışveriş Merkezi'nde merkeze yönelim sağlanan bir tasarım yapılmıştır. Axis Alışveriş Merkezi'nde koridor boyunca dağılan ve daha az karşılaşmanın yaşandığı, Kale Alışveriş Merkezi'nde merkezde toplanılan ve karşılaşmaların oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Sirkülasyon alanları ve açık alan kullanımları da plan şemalarıyla aynı doğrultuda şekillenmiştir (Şekil 39).

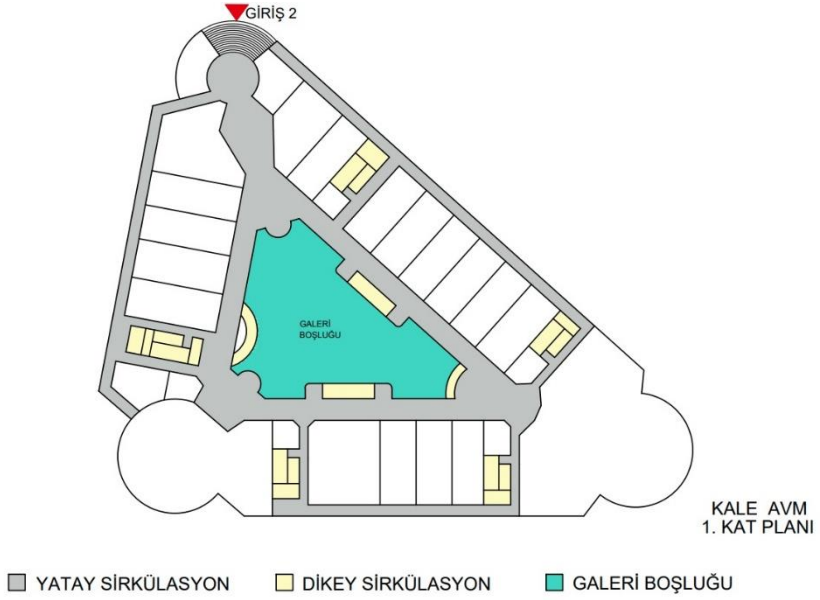
Şekil 39. Axis Alışveriş Merkezi'nin ve Kale Alışveriş Merkezi'nin Zemin Kat Planları

Yatay-düşey sirkülasyonlar ve galeri boşluğu: Axis Alışveriş Merkezi'nde karşılıklı dizilen mağazaların sınırından kalan alanlar, yatay sirkülasyon akslarını oluşturmuştur. Düşey sirkülasyon ise alışveriş merkezinin sağ ve sol kenarında yer alan yürüyen merdiven ve asansörler ile sağlanmıştır. Ayrıca konut ve ofis alanları ile düşey sirkülasyonu sağlayan ana merdiven, yangın merdiveni ve asansörler yapılmıştır. Bu düşey sirkülasyon elemanları ile ofis ve konut katlarından alışveriş merkezi katlarına ulaşım sağlanmaktadır. Ancak herhangi bir alışveriş merkezi kullanıcısı tarafından ofis ve konut katlarına ulaşılamamaktadır. Yatay sirkülasyon aksında dört adet galeri boşluğu yapılmıştır. Bu galeri boşlukları ile görüş alanı en alt kattan üst kata kadar genişletilmiştir (Şekil 40).

Şekil 40. Axis Alışveriş Merkezi Yatay-Düşey Sirkülasyonlar ve Galeri Boşluğu

Kale Alışveriş Merkezi'nde ortada galeri boşluğu oluşturulmuş ve yatay sirkülasyon aksı bu galeri boşluğunun çevresinde mağazaların sınırından kalan alanlarla sağlanmıştır. Düşey sirkülasyon aksları ise öncelikli olarak galeri boşluğuna bitişik yürüyen merdiven ve asansörler ile ek olarak mağaza aralarında bulunan yangın merdiveni, ana merdiven ve asansörler ile yapılmaktadır. İkinci düşey aksın daha çok mağaza çalışanları tarafından servis amaçlı kullanıldığı görülmüştür. Mağaza servis aksları da bu düşey sirkülasyonlara bağlı şekilde mekânların arka tarafından yapılmaktadır. Galeri boşluğu etrafındaki düşey ve yatay sirkülasyon akslarının tümünün her açıdan algılanıyor olması kullanıcılar için kolaylık sağlamıştır. Aynı zamanda her katta galeri boşluğuna doğru seyir balkonları yapılarak görüş alanı en alt kattan üst kata kadar genişletilmiştir (Şekil 41).

Şekil 41. Kale Alışveriş Merkezi Yatay-Düşey Sirkülasyonlar ve Galeri Boşluğu

Çatı tasarımı:

Axis Alışveriş Merkezi'nde yeme-içme bölümünün üzeri cam çatı ile kapatılmış ve doğal ışık alması sağlanmıştır. Cam örtü sayesinde gündüz saatlerinde aydınlık bir ortam oluşturulmuştur. Cam örtü ile içeri alınan doğal ışık galeri boşlukları sayesinde en alt kata kadar etkili olmakta ve iç mekânları aydınlatmaktadır (Şekil 42).

Kale Alışveriş Merkezi'nde ortada cam kubbeden çatı yapılarak gün ışığını geçirmesi sağlanmış ve gündüz saatleri aydınlık bir ortam oluşturulmuştur. Şeffaf cam çatı kat yüksekliğinin çok üstünde tutularak aydınlık, geniş ve ferah bir görünüm sergilenmiştir (Şekil 43).

Şekil 42. Axis Alışveriş Merkezi Çatı Görünümü

Şekil 43. Kale Alışveriş Merkezi Çatı Görünümü

Bina işlevi:

Axis Alışveriş Merkezi 4. kattan sonra ofis ve konut olarak kullanılmıştır. Bir baza üzerinde konut ve ofis alanları yapılarak yükseklik artırılmıştır. Mağazalar, sosyal aktivite alanları, konut ve ofis birimleriyle karma kullanım oluşturulmuştur.

Kale Alışveriş Merkezi işlev olarak yeme-içme, sosyal aktivite alanları ve mağazalardan oluşturulmuştur. Bina plan şemasından dolayı daha az katlı tasarlandığı için konut ya da

ofis işlevlerine sahip değildir. Axis Alışveriş Merkezi'ne göre daha kısıtlı işlevlere sahip olduğu görülmüştür.

4.4 Bölüm Özeti

Bu bölümde araştırmada kullanılan veri taraması, gözlem ve anket yöntemleri açıklanmıştır. Alan çalışmasının yapılacağı alışveriş merkezlerinin nasıl seçildiği grafiklerle anlatılmış ve bu alışveriş merkezleri tanıtılmıştır. Seçilen Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nin benzer ve farklı olan özellikleri incelenerek, çevresel faktörleri ve kat plan şemaları karşılaştırılmıştır.

5. ALAN ÇALIŞMASI

Araştırmanın amacı, yaşlı bakım merkezi ihtiyacı için alışveriş merkezlerinin kullanılmayan alanlarının değerlendirilmesidir. Bu sebeple, analizler sonucu seçilen Axis İstanbul Alışveriş Merkezi ve Kale Outlet Alışveriş Merkezi'nde gözlem ve anket yöntemi uygulanarak alan çalışması yapılmıştır. Uygulanan analizlerin sonuçları bu bölümde açıklanmıştır.

5.1 Gözlem Analizleri

Araştırma kapsamında seçilen alışveriş merkezlerinin kent içindeki konumu, toplu taşıma ağı, etrafındaki yeşil alanları gibi özelliklerinin, alışveriş merkezine yaşlı bakım merkezi işlevi eklenmesindeki önemi gözlem yöntemiyle tespit edilmiştir.

5.1.1 Axis istanbul alışveriş merkezi gözlem analizleri

Özel araçla ya da toplu taşıma ile ulaşımı kolay konumda olan alışveriş merkezinin zemin kattaki birinci girişi Bayrampaşa metro istasyonunun karşısındadır. Çevresinde bulunan yerleşim yerlerinde yaşayanlar ve toplu taşıma ile gelenler tarafından en çok bu giriş kullanılmaktadır. 1. katta bulunan ikinci giriş daha az tercih edilmektedir. Toplu taşıma ile ulaşım sağlanıyor olması, alışveriş merkezinin karşısında bulunan Fatih parkına üst geçiş ile bağlantı yapılması yaşlı bakım merkezi entegrasyonu için avantajdır.

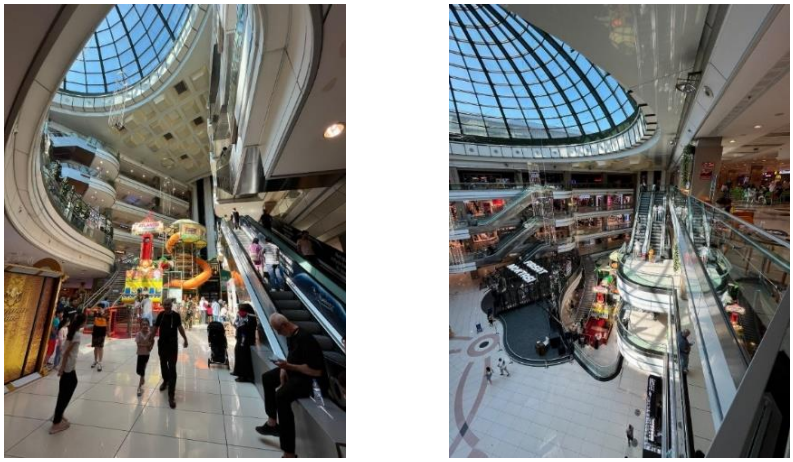
Mağazaların birçoğunun boş olduğu, her katta kullanılmayan mağaza olduğu görülmüştür. Alışveriş merkezi hafta sonu, hafta içine göre daha yoğun kullanıcı sayısına sahip olsa da içinde alışveriş, barınma ve çalışma alanlarını barındıran karma kullanımlı bir bina olmasına rağmen kullanıcı sayısının çok düşük olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 44). Bu bağlamda binaya yaşlı barınma alanı ekleyip yeni bir işlev kazandırmanın kullanıcı sayısını artıracağı ve karşılıklı fayda sağlanacağı düşünülmektedir.

Şekil 44. Axis İstanbul Alışveriş Merkezi 1. ve 2. Katından Mağazaların Görünümü

5.1.2 Kale Outlet alışveriş merkezi gözlem analizleri

Kale Alışveriş Merkezi hem özel araç ile hem de toplu taşıma ağı ile kolay ulaşılan bir konuma sahiptir. Alışveriş merkezinin yakın çevresindeki yerleşim yerlerinde yaşayanlar tarafından yoğun olarak tercih edilmektedir. Kullanıcıların çoğunu çevre semt sakinleri oluşturmaktadır. Kullanıcıların büyük çoğunluğu genç ve orta yaşlı gruptandır. Alışverişin yanı sıra çocuk eğlence alanları için sıklıkla tercih edilmektedir (Şekil 45).

Şekil 45. Kale Outlet Alışveriş Merkezi -1. ve 3. Katından Görünüm

Çocuk oyun alanları, yeme içme alanları yoğun olarak kullanılmaktadır. Kullanıcılar çoğunlukla bir ya da iki çocuklu çekirdek aileler ve 25-34, 35-44 yaş grubundan oluşmaktadır. Bu yaş grubundaki kullanıcılar özellikle arkadaş grupları ile vakit

geçirmek için alışveriş merkezine gelmiştir. Bu alışveriş merkezine yaşlı bakım merkezi eklendiğinde, yaşlı bireylerin diğer yaş grupları ile daha kolay iletişime geçebileceği, toplumdan soyutlanmadan sosyal aktiviteler yapabileceği düşünülmektedir.

5.2 Anket Analizleri

Çalışma alanı olan alışveriş merkezleri ve çevresinde rastgele seçilen 35'er kullanıcıya 30 soruluk toplam 70 anket yapılmıştır. Katılımcılara sorulan sorular sosyo-demografik yapı, sosyokültürel yaşam, mekân tercihleri ve yaşlılık tercihleri verileri olarak dört ana bölümde incelenmiştir.

5.2.1 Sosyo-demografik yapı verilerinin analizleri

Sosyo-demografik veriler anket çalışmasının ilk bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde katılımcılara genel nüfus bilgileri, aile yapıları, eğitim ve meslek durumları ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu soruların sonuçları aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 4. Cinsiyet Verileri

CİNSİYET	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Kadın	20	57,14	13	37,14	33	47,14
Erkek	15	42,86	22	62,86	37	52,86
Toplam	35	100	35	100	70	100

Axis Alışveriş Merkezi'nde katılımcıların çoğunu %57,14 ile kadınlar oluştururken Kale Alışveriş Merkezi'nde %62,86 ile erkekler daha fazladır. Katılımcıların geneline bakıldığında erkekler %52,86 kadınlar %47,14 oranındadır. Katılımcılar rastgele seçildiği için cinsiyet dağılımında bir kriter gözetilmeden sadece sayısal veri olarak verilmiştir.

Tablo 5. Yaş Verileri

YAŞ	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
25-34	0	0	11	31,43	11	15,71
35-44	0	0	15	42,86	15	21,43
45-64	28	80	9	25,71	37	52,86
65-74	7	20	0	0	7	10
Toplam	35	100	35	100	70	100

Alan çalışmasında rastgele seçilen katılımcıların yaşlarını 25'den büyük yetişkinler oluşturmaktadır. İlk olarak Axis Alışveriş Merkezi ve çevresinde 45 yaş üzeri yetişkin bireylerle başlanmıştır ancak bireyler pandemi sürecinden dolayı ankete katılmak istemediklerini belirtmiştir. Bunun üzerine çalışmaya gençler de dahil edilmiş ve 25 yaş üzeri yetişkin bireylerle anket tamamlanmıştır. Axis Alışveriş Merkezi'nde katılımcıların büyük çoğunluğu %80 oran ile 45-64 yaş grubu içindedir. Kale Alışveriş Merkezi'nde ise %31,43 oranla 25-34 yaş grubu, %42,86 oranla 35-44 yaş grubu çoğunluktadır.

Tablo 6. Medeni Hal Verileri

MEDENİ HAL	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Evli	27	77,14	18	51,43	45	64,29
Bekar	3	8,57	15	42,85	18	25,71
Dul	3	8,57	1	2,86	4	5,71
Boşanmış	2	5,72	0	0	2	2,86
Ayrı Yaşıyor	0	0	1	2,86	1	1,43
Toplam	35	100	35	100	70	100

Çalışmanın yapıldığı her iki alanda da evli katılımcıların sayıca çok olduğu görülmektedir. Ancak bir önceki tablodan da anlaşılacağı gibi 45-64 yaş grubunun çok olduğu Axis Alışveriş Merkezi'nde evli katılımcıların sayısı daha fazladır. 25-34 ve 35-44 yaş grubu katılımcılarının fazla olduğu Kale Alışveriş Merkezi'nde ise evli ve bekar katılımcıların sayısı birbirine oldukça yakındır.

Tablo 7. Eğitim Durumu Verileri

EĞİTİM DURUMU	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Okur Yazar	1	2,86	1	2,86	2	2,86
İlkokul	3	8,57	2	5,71	5	7,14
Ortaokul	7	20	7	20	14	20
Lise	15	42,86	14	40	29	41,43
Üniversite	7	20	11	31,43	18	25,71
Lisans Üstü	2	5,71	0	0	2	2,86
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların geneline bakıldığında büyük çoğunluğu %41,43 ile lise mezunudur. Axis Alışveriş Merkezi'nde %42,86 lise mezunu oranını %20 ortaokul ve %20 üniversite

mezunu, Kale Alışveriş Merkezi'nde %40 lise mezunu oranını %31,43 üniversite mezunu takip etmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun daha genç olduğu Kale Alışveriş Merkezi'nde üniversite mezunu sayısının daha fazla olduğu, katılımcıların 45 yaş üzeri olduğu Axis Alışveriş Merkezi'nde büyük çoğunluğunun lise mezunu olduğu görülmektedir. Bu oranlardan genç nüfusun yüksek öğrenim tercihinin çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8. Meslek/ Meşguliyet Verileri

MESLEK/ MEŞGULİYET	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Ücretli Çalışıyor	9	25,71	24	68,57	33	47,14
Kendi İşini Yapıyor	5	14,29	8	22,86	13	18,57
Emekli	14	40	0	0	14	20
Çalışmıyor	7	20	3	8,57	10	14,29
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların genelinde %47,14 oranla ücretli çalışan çoğunluktadır. Axis Alışveriş Merkezi'nde %40 oranla emekli, Kale Alışveriş Merkezi'nde %68,57 oranla ücretli çalışan ilk sıradadır. Katılımcıların genç olduğu Kale Alışveriş Merkezi'nde emekli görülmemektedir. Bu durum her iki alışveriş merkezinde de farklı yaş grupları ile çalışma yapıldığını desteklemektedir.

Tablo 9. Ulaşım Aracı Verileri

ULAŞIM ARACI	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Kendi Aracı	13	37,14	14	40	27	38,57
Toplu Taşıma	19	54,29	20	57,14	39	55,71
Taksi	1	2,86	0	0	1	1,43
Yürüme	1	2,86	0	0	1	1,43
Diğer	1	2,86	1	2,86	2	2,86
Toplam	35	100	35	100	70	100

Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarının genelinde toplu taşıma kullananlar %55,71 oranla çoğunluktadır. Bu oranı %38,57 ile kendi aracını kullananlar takip etmektedir. Taksi, yürüme ve diğer seçenekleri kullan 4 kişi vardır. Anket yapılan kişilerden alınan veriler sonucunda, toplu taşıma kullananların; kendi aracı veya taksi ile ulaşım ya da yürüme seçeneğini tercih edenlere göre çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak, belirtilen alışveriş merkezlerinin halihazırda toplu taşıma ağı üzerinde bulunması, anket yapılan kişilerin ulaşım tercihleri ile

örtüştüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla mevcut verilerin, söz konusu alışveriş merkezlerine yaşlı bakım merkezi işlevi eklenmesinin işlenebilir bir fikir olduğu düşüncesini desteklediği görülmektedir.

Tablo 10. Ev Halkı Büyüklüğü Verileri

EV HALKI BÜYÜKLÜĞÜ	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
1	4	11,43	5	14,29	9	12,86
2	10	28,57	2	5,71	12	17,14
3	15	42,86	8	22,86	23	32,86
4	5	14,29	13	37,14	18	25,71
5	1	2,86	7	20	8	11,43
Toplam	35	100	35	100	70	100

Yaş ortalaması daha yüksek olan Axis Alışveriş Merkezi katılımcılarının ev halkı büyüklükleri %42,86 oranla 3 kişiden oluşmaktadır. Yaş ortalaması daha düşük olan Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarının ev halkı büyüklükleri %37,14 oranla 4 kişiden oluşmaktadır. Tablo 6'da görülebileceği gibi Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarının %42,85 oranıyla bekar olduğu bilindiğinden bu katılımcıların 4 kişilik ailede çocuk statüsünde olduğu düşünülmektedir.

Tablo 11. Ev Halkı Niteliği Verileri

EV HALKI NİTELİĞİ	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yalnız Yaşıyor	4	11,43	5	14,29	9	12,86
Çocuksuz Aile	2	5,71	2	5,71	4	5,71
Çekirdek Aile	27	77,14	22	62,86	49	70
Geniş Aile	1	2,86	6	17,14	7	10
Ev Arkadaşı	1	2,86	0	0	1	1,43
Toplam	35	100	35	100	70	100

Tablo 10 verileri ile birlikte değerlendirilmesi gereken ev halkı niteliği sonuçlarına göre 3 kişilik çekirdek aileler %70 oran ile katılımcıların ağırlıklı grubunu oluşturmaktadır. Benzer oranlar çalışma alanlarının ikisinde de görülmektedir. Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nde sırasıyla çekirdek aile oranı %77,14 ve %62,86'dır. Katılımcıların genelinde çekirdek aile yapısından sonra %12,86 oranla yalnız yaşayanlar çoğunluğu oluşturmaktadır.

5.2.2 Sosyokültürel yaşam ile ilgili verilerin analizleri

Sosyokültürel yaşam hakkındaki veriler anket çalışmasının ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde katılımcılara boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri, arkadaş ve aileleriyle ne sıklıkla vakit geçirdikleri ve yaşadıkları yerin sosyal imkânlara mesafesindeki tercihleri ile ilgili sorular sorulmuştur.

Tablo 12. Tatilin Geçirildiği Yer Verileri

TATİLLERDE GENELLİKLE	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Evdeyim	10	28,57	11	31,43	21	30,00
Memleketimdeyim	16	45,71	12	34,29	28	40,00
Yurtiçi Tatilindeyim	8	22,86	12	34,29	20	28,57
Yurtdışındayım	1	2,86	0	0	1	1,43
Toplam	35	100	35	100	70	100

Yaş ortalaması daha yüksek olan Axis Alışveriş Merkezi katılımcılarından tatillerde memleketini tercih edenler %45,71 oranla çoğunluktadır. Yaş ortalaması daha düşük olan Kale Alışveriş Merkezi'nde ise tatillerde memleketini ve yurtiçi tatilini tercih edenler %34,29 oranla eşittir. Bu oranlardan anlaşılacağı gibi yaş ortalaması yüksek olan katılımcıların tatillerde memleketini tercih etme oranı daha yüksektir. Bireylerin kendini yaşadıkları yer olan İstanbul'a aidiyet hissetmedikleri ve memlekete dönüş rutinleri olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 13. Boş Zamanlarının Kiminle Geçirildiğinin Verileri

BOŞ ZAMANLARINIZI KİMLERLE GEÇİRİRSİNİZ	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Arkadaş / Komşu	11	31,43	7	20,00	18	25,71
Aile	20	57,14	20	57,14	40	57,14
Akraba	4	11,43	4	11,43	8	11,43
Yalnız	0	0	4	11,43	4	5,71
Toplam	35	100	35	100	70	100

Çalışmanın yapıldığı her iki alanda da boş zamanlarını aileleriyle geçirmek isteyen katılımcılar %57,14 oranla çoğunluktadır. İkici sırada %25,71 oranla arkadaş ve komşularıyla geçirmek isteyen katılımcılar oluşturmaktadır. Yaş ortalamasının daha yüksek olduğu Axis Alışveriş Merkezi'nde boş zamanını yalnız geçirmek isteyen

katılımcı olmazken yaş ortalaması daha düşük olan Kale Alışveriş Merkezi'nde ise bu oran %11,43 olmuştur.

Tablo 14. Arkadaşlar ile Ne Sıklıkla Vakit Geçirildiğinin Verileri

Arkadaşlarınızla Ne Sıklıkla Vakit Geçirirsiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Hergün	4	11,43	2	5,71	6	8,57
Haftada 1	17	48,57	20	57,14	37	52,86
İki Haftada 1	9	25,71	3	8,57	12	17,14
Ayda 1	2	5,71	6	17,14	8	11,43
Özel Günlerde	1	2,86	3	8,57	4	5,71
Hiç	2	5,71	1	2,86	3	4,29
Toplam	35	100	35	100	70	100

Anket çalışmasının yapıldığı her iki alanın genelinde arkadaşları ile haftada bir vakit geçiren katılımcılar %52,86 oranla çoğunluktadır. Bu oran çalışmanın yapıldığı her iki alanda da benzerlik göstermektedir. Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nde sırasıyla %48,57 ve %57,14 oranla katılımcıların arkadaşları ile haftada bir vakit geçirdiği görülmektedir.

Tablo 15. Aile/ Akraba ile Ne Sıklıkla Vakit Geçirildiğinin Verileri

Aile/Akrabalarınızla Ne Sıklıkla Vakit Geçirirsiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Hergün	10	28,57	6	17,14	16	22,86
Haftada 1	11	31,43	17	48,57	28	40,00
İki Haftada 1	7	20,00	3	8,57	10	14,29
Ayda 1	2	5,71	6	17,14	8	11,43
Özel Günlerde	4	11,43	3	8,57	7	10,00
Hiç	1	2,86	0	0	1	1,43
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların geneline bakıldığında %40,00 oranla aile/ akrabaları ile haftada bir görüşen katılımcıların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Aile ya da akrabaları ile her gün görüşen katılımcıların oranı %22,86 ile ikinci sıradadır. Yaş ortalaması daha yüksek olan Axis Alışveriş Merkezi katılımcılarından aileleriyle her gün görüşenlerin oranı %28,57 iken yaş ortalaması daha düşük olan Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarında bu oranı %17,14 olmuştur. Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarının mecburen aileleriyle birlikte yaşadığı varsayılırsa, vakit geçirilen kişilerin akrabaları olduğu düşünülmektedir.

Tablo 16. Boş Zamanlarda Yapılabilecek Aktivitelerin Önem Sırası Verileri

Boş Zamanlarınızda ..... Yapmak		Axis AVM Verileri			Kale AVM Verileri	
		F	%		F	%
1.sırada	Aile Ziyareti	14	40,00	Yürüyüş Yapmak	13	37,14
2.sırada	Alışverişe gitmek	13	37,14	Aile Ziyareti	12	34,28
3.sırada	Yürüyüş Yapmak	8	22,86	Müzik Dinlemek	10	28,58
	Toplam	35	100	Toplam	35	100

Katılımcılara boş zamanlarını değerlendirmek istedikleri aktivitelerin önem sırası sorulmuştur. Axis Alışveriş Merkezi katılımcıları için önem sırası; aile/akraba ziyareti, alışverişe gitmek ve yürüyüş yapmak şeklindedir. Öncelikli seçilen aktivitelerin içinde ilk sırada olan aile ziyareti olmuştur. Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları için önem sırası yürüyüş yapmak, aile/akraba ziyareti yapmak ve müzik dinlemektir. Öncelikli seçilen aktivitelerin içinde ilk sırada olan yürüyüş yapmak olmuştur. Buradan katılımcıların sosyal işlevlere verdikleri önemin bireysel işlevlerden daha önce geldiği görülmüştür. Buna bağlı olarak alışveriş merkezlerinin bu sosyal işlevlere hizmet etmeye uygun bir zemin yaratıyor olması da katılımcıların öncelikleri ile örtüşmektedir.

Yaş grubunun farklı olduğu her iki alışveriş merkezinde de sosyal yaşantının ilk sırada geldiği anlaşılmaktadır. Kişilerin boş zaman etkinlik tercihleri söz konusu olduğunda; kendini yalnız hissetmeme, sosyalleşme, ailelere bağımlılık gibi temaları önemsedikleri gözlenmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, karma kullanımın söz konusu olduğu alışveriş merkezi gibi alanlarda insanları bir araya getirmenin, yaşlıların da yalnız hissetmeyeceği, sosyal hayattan dışlanmadığı ortamlar oluşturmak konusunda doğru bir zemin teşkil ettiği düşünülmektedir.

Ayrıca yaşanılan yerin sosyal alanlara olan mesafeleri ve bu alanlara ulaşım tercihleri kullanıcılara sorulmuştur.

Tablo 17. Yaşanılan Yerin Alışveriş Alanlarına Ulaşım Tercih Verileri

Yaşadığınız Yerin Alışveriş Alanlarına Mesafesinde Tercihiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	26	74,29	22	62,86	48	68,57
Araç Mesafesi	3	8,57	9	25,71	12	17,14
Farketmez	6	17,14	4	11,43	10	14,29
Toplam	35	100	35	100	70	100

Yaşadıkları yerin alışveriş alanlarına ulaşımında katılımcıların geneli %68,57 oran ile Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları sırasıyla %74,29 ve %62,86 oran ile yürüme mesafesi tercihinde bulunmuştur. Yaş grubu daha yüksek olan Axis Alışveriş Merkezi katılımcılarında yürüme mesafesini tercih edenlerin oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 18. Yaşanılan Yerin Sağlık Tesisine Ulaşım Tercih Verileri

Yaşadığınız Yerin Sağlık Tesisine Mesafesinde Tercihiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	21	60,00	23	65,71	44	62,86
Araç Mesafesi	9	25,71	11	31,43	20	28,57
Farketmez	5	14,29	1	2,86	6	8,57
Toplam	35	100	35	100	70	100

Yaşanılan yerin sağlık tesisine mesafesinde Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları sırasıyla %60,00 ve %65,71 oranla, katılımcıların genelinde %62,86 oranda yürüme mesafesi tercih ederken araç mesafesi tercihinde bulunan katılımcılar %28,57 oranla ikinci sırada gelmektedir.

Tablo 19. Yaşanılan Yerin Yeşil Alana/ Parka Ulaşım Tercih Verileri

Yaşadığınız Yerin Yeşil Alan/Park Mesafesinde Tercihiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	28	80,00	29	82,86	57	81,43
Araç Mesafesi	4	11,43	3	8,57	7	10,00
Farketmez	3	8,57	3	8,57	6	8,57
Toplam	35	100	35	100	70	100

Yaşanılan yerin yeşil alan ya da parka olan mesafesi sorusuna, Axis Alışveriş Merkezi katılımcıları %80,00 ve Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları %82,86 gibi büyük bir oranla yürüme mesafesi yanıtını vermişlerdir.

Tablo 20. Yaşanılan Yerin Yeme/ İçme Alanlarına Ulaşım Tercih Verileri

Yaşadığınız Yerin Yeme/İçme Alanlarına Mesafesinde Tercihiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	17	48,57	20	57,14	37	52,86
Araç Mesafesi	5	14,29	10	28,57	15	21,43
Farketmez	13	37,14	5	14,29	18	25,71
Toplam	35	100	35	100	70	100

Axis Alışveriş Merkezi katılımcıları %48,57 oranla, Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları ise %57,14 oranla yaşanılan yerin yeme içme alanlarına yürüme mesafesinde olmasını tercih etmişlerdir. Katılımcıların genelinde yürüme mesafesini seçenler %52,86 oran ile çoğunluktadır.

Yaşanılan yerin sosyal imkânlara ulaşımında katılımcıların tercihi büyük çoğunlukta yürüme mesafesi olmuştur. Yaş grupları farklı olan her iki alışveriş merkezinde de katılımcıların seçiminin aynı olduğu görülmüştür. Söz konusu verilerle değerlendirildiğinde, yaşanılan yerlere yürüme mesafesinde olması tercih edilen sosyal alanlar için bu türden kısa mesafenin hem kullanışlı hem de sosyalleşme bakımından destekleyici bir etkisinin olduğu düşünülebilir. Sosyal alanlardan; alışveriş alanları, sağlık tesisleri, yeşil alanlar ve yeme içme alanları kendi içerisinde değerlendirildiğinde ise, bunlardan 'yeşil alanlar' söz konusu olduğunda, yürüme mesafesinde bulunmalarının özellikle talep edildiği görülmektedir. Bu bağlamda yaşlı bakım merkezi entegrasyonu için seçilen alışveriş merkezlerinin, 4. bölümde gösterildiği gibi, yeşil alanlara olan yakınlığı ve yürüme mesafesi ile tutarlı olmaları bakımdan, mevcut verilerle örtüşen bir zemin sağlamaktadır.

5.2.3 Mekân tercihleri ile ilgili verilerin analizleri

Katılımcıların mekân tercihleri ile ilgili veriler anket çalışmasının üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde katılımcılara yaşanılan semtin sosyal şartlarından ve çevresel faktörlerinden memnunluk düzeyleri ile ilgili sorular sorulmuştur.

Tablo 21. Alışveriş İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri

Yaşanılan Yerin Alışveriş İmkanından Memnunluk Düzeyi	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Memnun Değilim	1	2,86	8	22,86	9	12,86
Memnunum	25	71,43	25	71,43	50	71,43
Çok Memnunum	9	25,71	2	5,71	11	15,71
Toplam	35	100	35	100	70	100

Ayrı ayrı çalışma alanlarında ve katılımcıların genelinde yaşanılan yerin alışveriş imkânından %71,43 oranla memnun olduğu görülmektedir.

Tablo 22.Eğlence İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri

Yaşanılan Yerin Eğlence İmkanından Memnunluk Düzeyi	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Memnun Değilim	14	40,00	13	37,14	27	38,57
Memnunum	18	51,43	19	54,29	37	52,86
Çok Memnunum	3	8,57	3	8,57	6	8,57
Toplam	35	100	35	100	70	100

Yaşanılan semtin eğlence imkânından Axis Alışveriş Merkezi katılımcıları %51,43 oranla Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları %54,29 oranla memnundur. Axis ve Kale Alışveriş Merkezi'nde sırasıyla %40,00 ve %37,14 oranla memnun değildir.

Tablo 23. Sağlık Tesisi İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri

Yaşanılan Yerin Sağlık İmkanından Memnunluk Düzeyi	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Memnun Değilim	2	5,71	7	20,00	9	12,86
Memnunum	25	71,43	25	71,43	50	71,43
Çok Memnunum	8	22,86	3	8,57	11	15,71
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların genelinde ve ayrı ayrı çalışma alanlarında %71,43 oranla memnun olanlar çoğunluktadır. Çok memnun olanlar Axis Alışveriş Merkezi'nde %22,86 ve Kale Alışveriş Merkezi'nde 8,57 oranındadır. Memnun olmayanlar Axis Alışveriş Merkezi'nde %5,71 ve Kale Alışveriş Merkezi'nde %20,00 oranındadır.

Tablo 24. Yeme/İçme İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri

Yaşanılan Yerin Yeme/İçme Mekanlarından Memnunluk Düzeyi	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Memnun Değilim	7	20,00	12	34,29	19	27,14
Memnunum	22	62,86	20	57,14	42	60,00
Çok Memnunum	6	17,14	3	8,57	9	12,86
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların genelinde yeme içme alanlarından memnun olanlar %60,00 oranla çoğunluktadır. Çok memnun olanlar %12,86 ve memnun olmayanlar %27,14 orandadır.

Tablo 25. Ulaşım İmkanından Memnunluk Düzeyi Verileri

Yaşanılan Yerin Ulaşım İmkanından Memnunluk Düzeyi	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Memnun Değilim	5	14,29	10	28,57	15	21,43
Memnunum	18	51,43	20	57,14	38	54,29
Çok Memnunum	12	34,29	5	14,29	17	24,29
Toplam	35	100	35	100	70	100

Axis Alışveriş Merkezi katılımcıları %51,43 oranla Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları %57,14 oranla yaşadıkları yerin ulaşım imkânından memnundur.

Yukarıdaki tablolara bakıldığında Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarının yaşadıkları yerin sosyal imkânlarından genel olarak memnun olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 26. Yeşil Alan Miktarından Memnunluk Düzeyi Verileri

Yaşanılan Yerin Yeşil Alanından Memnunluk Düzeyi	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Memnun Değilim	21	60,00	17	48,57	38	54,29
Memnunum	13	37,14	14	40,00	27	38,57
Çok Memnunum	1	2,86	4	11,43	5	7,14
Toplam	35	100	35	100	70	100

Axis Alışveriş Merkezi katılımcıları yaşadıkları yerin yeşil alan miktarından %60,00 oranla, Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları %48,57 oranla memnun değildir. Genel sonuçlara bakıldığında katılımcıların çoğunluğunun %54,29 oranla yeşil alan miktarından memnun olmadığı görülmektedir.

Tablo 27. Manzarasından Memnunluk Düzeyi Verileri

Yaşanılan Yerin Manzarasından Memnunluk Düzeyi	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Memnun Değilim	21	60,00	19	54,29	40	57,14
Memnunum	13	37,14	12	34,29	25	35,71
Çok Memnunum	1	2,86	4	11,43	5	7,14
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların genelinde %57,14 oranla yaşanılan yerin manzarasından memnun olmayanlar çoğunluktadır. Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları sırasıyla %60,00 ve %54,29 oranla manzaradan memnun değildir.

Tablo 28. Binaların Görüntüsünden Memnunluk Düzeyi Verileri

Yaşanılan Yerin Binaların Görüntüsünden Memnunluk Düzeyi	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Memnun Değilim	23	65,71	23	65,71	46	65,71
Memnunum	11	31,43	10	28,57	21	30,00
Çok Memnunum	1	2,86	2	5,71	3	4,29
Toplam	35	100	35	100	70	100

Ayrı ayrı çalışma alanlarında ve katılımcıların genelinde yaşanılan yerdeki binaların görüntüsünden %65,71 oranla memnun olmayanlar çoğunluktadır. Tablo 23, Tablo 24 ve Tablo 25 birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların yaşadıkları yerin çevresel faktörlerinden memnun olmadıkları anlaşılmaktadır.

5.2.4 Yaşlılık tercihleri ile ilgili verilerin analizleri

Katılımcıların yaşlılık tercihleri ile ilgili veriler anket çalışmasının son bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde katılımcılara yaşlılık dönemini nerede ve kiminle geçirmek istedikleri, yaşlı bakım merkezinde kalacak olsalar çevresinde olmasını istedikleri sosyal imkânları, konumu ve sosyal imkânlara erişim mesafesi tercihleri ile ilgili sorular sorulmuştur.

Tablo 29. Yaşlılık Döneminin Geçirilmek İstenildiği Yer Verileri

Yaşlılık Dönemini Nerede Geçirmek İstersiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Kendi Evinde Yalnız Veya Eşiyle	27	77,14	19	54,29	46	65,71
Çocuklarının Yanında	4	11,43	5	14,29	9	12,86
Evinde Bakıcıyla	2	5,71	1	2,86	3	4,29
Kurumsal Bir Bakımevinde	1	2,86	10	28,57	11	15,71
Diğer	1	2,86	0	0	1	1,43
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların geneline bakıldığında yaşlılık dönemini kendi evinde yalnız veya eşiyle geçirmek isteyenler %65,71 oranla çoğunluktadır. İkinci sırada ise %15,71 oranla yaşlılık dönemini kurumsal bir bakım merkezinde geçirmek isteyenler gelmektedir. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yaptığı çalışmalara göre yaşlı bakım ihtiyacı illerdeki yaşlı nüfusun %10'u olarak öngörülmüştür. Kurumsal bir bakım merkezinde kalmayı tercih edenlerin oranı %15,71 ile bu oranın daha üzerindedir. Her ne kadar örneklem sayısının azlığı istatistiksel bir genelleme yapmaya engel olsa da elde

edilen veri gelecekteki çalışmalar için bir gösterge oluşturmaktadır. Henüz yaşlı nüfusun %10'u kadar bile bakım kapasitesinin olmaması ve talebin bu orandan fazla olması yaşlı bakımı için alternatif barınma alanları geliştirilmesinin gerekliliğini bir kez daha göstermektedir.

Tablo 30. Yaşlı Bakım Merkezi için Konum Tercihi Verileri

Huzurevinde Kalacak Olsanız Konum Tercihiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Şehir Merkezinde	11	31,43	15	42,86	26	37,14
Şehir Merkezinin Yakınında	12	34,29	11	31,43	23	32,86
Şehir Merkezinden Uzakta	7	20,00	4	11,43	11	15,71
Farketmez	5	14,29	5	14,29	10	14,29
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların geneline bakıldığında şehir merkezini tercih edenler %37,14 oranla çoğunluktadır. İkinci sırada ise %32,86 oranla şehir merkezinin yakınında kalmak isteyenler gelmektedir. Yaş grubunun daha fazla olduğu Axis Alışveriş Merkezi kullanıcıları %31,43 oranla şehir merkezinde %34,29 oranla şehir merkezinin yakınında kalmak istemiştir. Yaş grubunun daha genç olduğu Kale Alışveriş Merkezi kullanıcıları %42,86 oranla şehir merkezinde %31,43 oranla şehir merkezinin yakınında kalmak istemiştir. Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi kullanıcıların büyük çoğunluğu yaşlı bakım merkezinde kalacak olsa şehir merkezini ya da yakınını tercih etmiştir. Yaşlı bakım merkezi entegrasyonu için seçilen alışveriş merkezlerinin konum olarak şehir merkezi ve yakınında olması anket yapılan kişilerin istekleriyle örtüştüğü görülmektedir.

Tablo 31. Yaşlı Bakım Merkezi için Alışveriş Alanlarına Erişim Tercihi Verileri

Huzurevinde Kalacak Olsanız Alışveriş Alanlarına Erişim	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	29	82,86	22	62,86	51	72,86
Araç Mesafesi	4	11,43	4	11,43	8	11,43
Farketmez	2	5,71	9	25,71	11	15,71
Toplam	35	100	35	100	70	100

Yaş grubu daha yüksek olan Axis Alışveriş Merkezi katılımcılarından alışveriş alanlarına yürüme mesafesinde olmayı tercih edenler %82,86 oranla çoğunluktadır. Yaş grubu daha genç olan Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları da alışveriş alanlarına

%62,86 oranla yürüyüş mesafesinde kalmayı tercih etmiştir. Araç mesafesinde kalmak isteyen katılımcılar %11,43 oranla azınlıktadır. Yaşlı bakım merkezi entegrasyonu söz konusu olduğunda, alışveriş merkezlerinin mevcut alışveriş yerlerine yakınlığı ve doğrudan bağlantısı, özellikle anket yapılan kişilerin içerisinde yaşlı grubun yoğunlukta bulunduğu kısmın da talep ettiği yürüme mesafesi yakınlığı ile örtüşmektedir. Dolayısıyla alışveriş merkezleri yaşlı nüfus için, alışverişe yakınlığı bağlamında da uygunluk göstermektedir.

Tablo 32. Yaşlı Bakım Merkezi için Yeme İçme Alanlarına Erişim Tercihi Verileri

Huzurevinde Kalacak Olsanız Yeme/İçme Mekanlarına Erişim	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	22	62,86	18	51,43	40	57,14
Araç Mesafesi	6	17,14	11	31,43	17	24,29
Farketmez	7	20,00	6	17,14	13	18,57
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların genelinde yeme içme alanlarına yürüme mesafesinde kalmayı tercih edenler %57,14 oranla çoğunluktadır. Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları sırasıyla %62,86 ve %51,43 oranla yeme içme alanlarına yürüme mesafesinde kalmayı istemiştir. Yaş grubu daha yüksek olan Axis Alışveriş Merkezi katılımcılarından yürüme mesafesinde kalmayı tercih edenler yaş grubu daha düşük olan Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarından yürüme mesafesinde kalmayı tercih edenlere göre daha fazladır.

Tablo 33. Yaşlı Bakım Merkezi için Park ve Yeşil Alanlara Erişim Tercihi Verileri

Huzurevinde Kalacak Olsanız Yeşil Alana/Parka Erişim	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	32	91,43	27	77,14	59	84,29
Araç Mesafesi	1	2,86	3	8,57	4	5,71
Farketmez	2	5,71	5	14,29	7	10,00
Toplam	35	100	35	100	70	100

Axis Alışveriş Merkezi katılımcılarında park ve yeşil alanlara yürüme mesafesinde kalmak isteyenler %91,43 Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarından park ve yeşil alanlara yürüme mesafesinde kalmak isteyenler %77,14 oranla çoğunluktadır. Her iki yaş grubundaki katılımcılardan yürüme mesafesinde kalmayı tercih edenlerin büyük çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yaşlı bakım merkezi işlevinin eklenmesi için seçilen

Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nin çevresel analizlerinin yapıldığı önceki bölümlere bakıldığında, yeşil alanlara ve parka yürüme mesafesinde olduğu görülmektedir. Ayrıca alışveriş merkezlerinin atıl alanlarının yaşlı bakım merkezi olarak işlevlendirilmesi için yapılan öneriler kısmında, bina içinde oluşturulması tavsiye edilen yeşil alan ve teraslar kişilerin istekleriyle paralellik göstermektedir.

Tablo 34. Yaşlı Bakım Merkezi için Sağlık Tesisine Erişim Tercihi Verileri

Huzurevinde Kalacak Olsanız Sağlık Tesisine Erişim	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	30	85,71	30	85,71	60	85,71
Araç Mesafesi	5	14,29	1	2,86	6	8,57
Farketmez	0	0	4	11,43	4	5,71
Toplam	35	100	35	100	70	100

Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi katılımcılarının ikisinde de sağlık tesisine yürüme mesafesinde kalmayı tercih edenler %85,71 oranla çoğunluktadır. Yaş gruplarının farklı olduğu iki alışveriş merkezi katılımcılarının aynı oranla sağlık tesisine yürüme mesafesinde kalmayı tercih ettiği görülmektedir. Hem alışveriş merkezleri bünyesinde bulunan revir ve eczaneler hem de alışveriş merkezine yakın mesafede sağlık ocağının bulunması bireylerin bu isteklerine cevap verebilir niteliktedir.

Tablo 35. Yaşlı Bakım Merkezi için Aile/Akrabaya Erişim Tercihi Verileri

Huzurevinde Kalacak Olsanız Aileye/Akrabaya Erişim	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Yürüme Mesafesi	21	60,00	23	65,71	44	62,86
Araç Mesafesi	10	28,57	8	22,86	18	25,71
Farketmez	4	11,43	4	11,43	8	11,43
Toplam	35	100	35	100	70	100

Katılımcıların genelinde aile ve akrabasına yürüme mesafesinde kalmayı tercih edenler %62,86 oranla çoğunluktadır. Araç mesafesini tercih edenler %25,71 fark etmez diyen katılımcılar %11,43 oranındadır. Katılımcıların yaşlı bakım merkezinde kalacak olsalar aile ve akrabalarına yürüme mesafesinde olmayı tercih etmeleri, işlevlendirme önerisi için seçilen alışveriş merkezlerinin uzak bölgelerde kampüs içinde olmak yerine konut bölgelerinin hemen yakınında olmasıyla, kişilerin bu isteğinin karşılanabileceğini göstermektedir.

Katılımcılara nasıl bir yaşlı bakım merkezinde kalmak istediklerini anlatacakları açık uçlu soru sorulmuştur. Axis Alışveriş Merkezi katılımcıları %22,86 oranında Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları %28,57 oranında yaşlı bakım merkezinde kalmak istemediklerini belirtmiştir. Bu kullanıcıların dışındakiler güvenlik problemi olmayan, temiz, sağlık ihtiyaçlarının kolay giderildiği, yeşil alanı çok ve sosyal imkânlara sahip olan bir yerde kalmak istediğini belirmiştir.

Tablo 36. Alışveriş Merkezinde Yaşlı Bakım Merkezi Olsa Burada Kalmak İster misiniz?

Alışveriş Merkezinin Bir Kısmında Huzurevi Olsa Burada Kalmak İster Misiniz	Axis AVM Verileri		Kale AVM Verileri		Toplam Veriler	
	F	%	F	%	F	%
Evet	7	20,00	19	54,29	26	37,14
Hayır	28	80,00	15	42,86	43	61,43
Diğer	0	0	1	2,86	1	1,43
Toplam	35	100	35	100	70	100

'Alışveriş Merkezinin Bir Kısmında Yaşlı Bakım Merkezi Olsa Burada Kalmak İster misiniz?' sorusuna, Axis Alışveriş Merkezi katılımcıları %80 oranla hayır cevabını, Kale Alışveriş Merkezi katılımcıları ise %54,29 ile evet cevabını vermiştir. Bu veriler ışığında geleceğin yaşlıları olan mevcut gençlerin, alışveriş merkezlerine eklenebilecek yaşlı bakım merkezi fikrine daha olumlu baktıkları görülmektedir.

5.3 Alan Çalışması Sonuçlarından Elde Edilen Veriler Işığında Mekânsal Öneriler

Alışveriş merkezlerinin kullanılmayan ya da âtıl durumdaki katlarına eklemlenmesi planlanan yaşlı bakım merkezinde; yatalak olmayan, kendi işini kendi yapabilen yaşlılara hizmet verilmesi hedeflenmektedir. Sağlık desteğinin verilmeyeceği, bakıma muhtaç olmayan bireylerin bu merkezde temel olarak barınma ihtiyacı karşılanacak ve sosyal olanaklardan faydalanması sağlanacaktır.

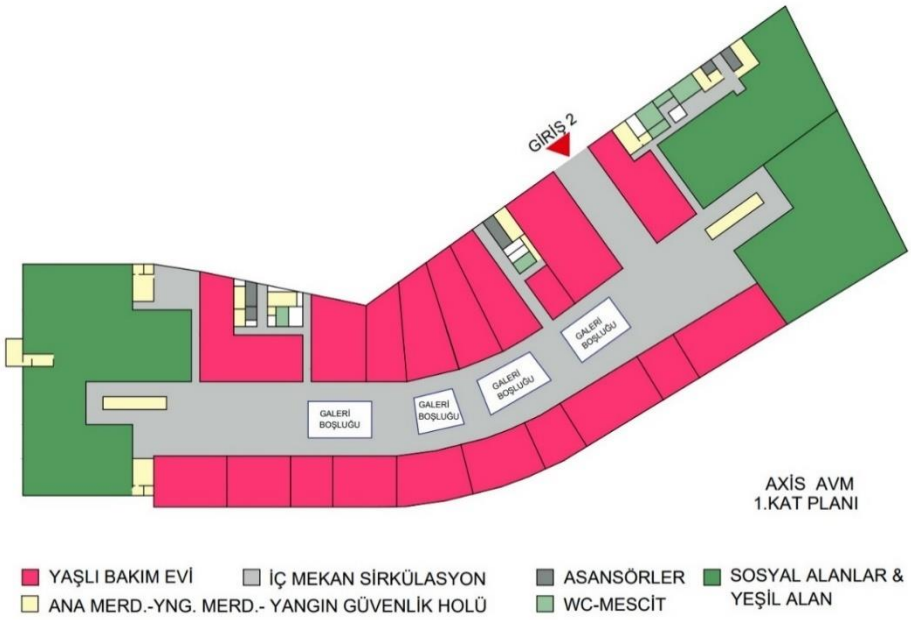
Türkiye'de yaşlı barınma tipolojileri için tasarım kriterleri 'Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği' kapsamında şu şekilde standartlaştırılmıştır:

- **Yaşlıların kullanımına dönük birimler;** giriş holü, oturma salonları, yemek salonları, kişisel yaşam alanları, sağlık ve temizlikle ilgili bölümler, ortak kullanım alanları (rekreasyon odası, atölye, kütüphane, ibadethane)
- **Hizmet bölümleri;** sağlık hizmet bölümleri (hasta yatak odaları, muayene odası, hemşire odaları, sosyal hizmet uzmanı, jimnastik ve masaj odaları), genel hizmet bölümleri (mutfak, çamaşırhane, terzi, berber, teknik servisler, depolar)
- **İdari birim;** ofis, hizmet personeli lojmanı
- **Dış tesisler;** ön bahçe ve tesislere giriş, bahçe, sera, otopark (Akan, 2017).

Yaşlı bakım merkezi ihtiyaç programında bulunan yukarıdaki bölümler sağlanacak şekilde tasarım yapılmalıdır.

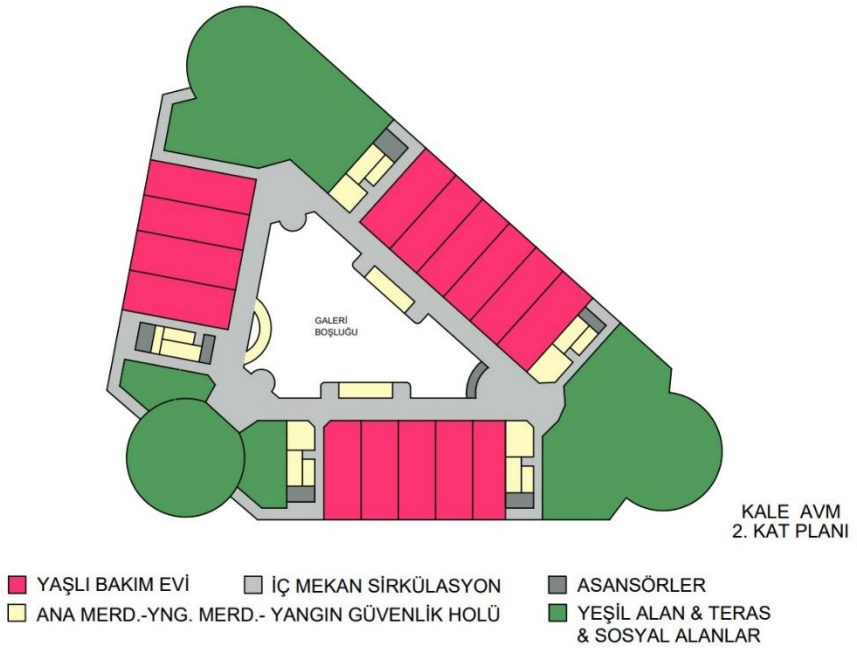
Alan çalışmasının yapıldığı Axis Alışveriş Merkezi ve Kale Alışveriş Merkezi'nin mekânsal özellikleri ve çalışmanın temel amacı olan yaşlı bakım merkezi işlevinin eklemlenmesi söz konusu olduğunda, her iki alışveriş merkezinde de hangi özelliklerin halihazırda bakım merkezleri için uygun, hangi özelliklerinin geliştirilebileceğine dair aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Axis Alışveriş Merkezi'nin 1. katında kullanılmayan mağazaların olduğu bilindiğinden ve alışveriş merkezinin daha az kullanılan ikinci girişinin bu katta bulunmasından dolayı birinci katta işlev ekleme önerilmiştir. İkinci giriş yaşlı bakım merkezi için alışveriş merkezinden bağımsız şekilde kullanılabilecektir. Plan şeması ve sirkülasyonlarının yaşlı bakım merkezi işlevi için uygun olduğu görülmüştür. En dar yerde bile koridor genişlikleri 200 cm olduğu için tekerlekli sandalye ve sedye kullanımına imkân sağlayabilecektir. Mağazaların hâlihazırda bölünmeleri var olduğu için minimum düzeyde revizyonlar yapılarak dönüşümün yapılabileceği düşünülmektedir. Alışveriş merkezinin sağ ve sol kenarında bulunan alanların ise sosyal alanlar ve yarı açık yeşil alanlar olarak tasarlanması ve yaşlı bireyin alışveriş merkezinde dolaşmak istemediği durumlarda da aktivite alanlarının oluşturulması önerilmiştir (Şekil 46).

Şekil 46. Axis Alışveriş Merkezi Yaşlı Bakım Merkezi Entegrasyonu Öneri Şeması

Kale Alışveriş Merkezi'nin 2. katında ara yüzeylerde bulunan alanların yaşlı bakım merkezi işlevine uygun olduğu düşünülmektedir. Galeri çevresindeki koridor genişlikleri 500 cm olduğu için tekerlekli sandalye ve sedye kullanımına imkân sağlayabilecektir. Mağaza bölünmelerin şekil olarak dönüşüme elverişli olduğu en az müdahale ile dönüşüm yapılabileceği öngörülmektedir. Alışveriş merkezi kullanıcılarının galeri boşluğu etrafındaki asansör ve merdivenleri kullandığı bilindiğinden, yaşlı bakım merkezi olarak düşünülen kısımların hemen yanlarındaki merdiven ve asansörlerin sadece yaşlı bakım merkezine hizmet verecek şekilde kullanılabilecek olması yine en az müdahale ile işlev eklenmesi yapılabileceğini göstermektedir. Bina köşelerinde bulunan alanların yeşil alan, sosyal alanlar ve teras kullanımı için değerlendirilerek yarı açık alanlar oluşturulması içe dönük ve kapalı şekilde tasarlanan binaya açık ve yarı açık alanlar kazandırarak bina görünümünü de olumlu yönde değiştirecektir (Şekil 47).

Şekil 47. Kale Alışveriş Merkezi Yaşlı Bakım Merkezi Entegrasyonu Öneri Şeması

5.4 Bölüm Özeti

Çalışmanın yapıldığı Axis İstanbul Alışveriş Merkezi ve Kale Outlet Alışveriş Merkezi kullanıcıları için boş zamanlarında yürüyüş yapmak, alışverişe gitmek, müzik dinlemek, kitap okumak birinci sırada olup, yaşadıkları yerin sağlık tesisine, alışveriş alanlarına, yeşil alana, parka vb. sosyal imkânlara ulaşım tercihleri yürüme mesafesinde olmuştur. Benzer şekilde katılımcıların geneli yaşlı bakım merkezinde kalacak olsa şehir merkezi ya da yakınını, park, yeşil alan, aile ve akrabalara yürüme mesafesinde olmasını tercih etmiştir. Bu bağlamda yaşlı bakım merkezi entegrasyonu için seçilen alışveriş merkezlerinin, yeşil alanlara olan yakınlığı ve yürüme mesafesi ile tutarlı olmaları bakımdan, mevcut verilerle örtüşen bir zemin sağladığı görülmüştür.

Katılımcılarla yapılan anketlerde; kişilerin çoğunluğu yaşlılık dönemlerini kendi evlerinde yalnız veya eşiyle kalarak geçirmek istediklerini belirtmiştir. Burada kişilerin gündelik alışkanlıkları da söz konusu olduğunda, özellikle sosyalleşme ve boş zamanlarını değerlendirmede; yürüyüş yapma, müzik dinleme, kitap okuma gibi faaliyetlerin ilk sırada geldiği görülmektedir. Buna bağlı olarak bireylerin aynı şekilde aile/akraba ve arkadaşlar ile vakit geçirmeyi de ayrıca önemsedikleri anlaşılmıştır. Ayrıca, bireylerden %15,71 oranındakilerin, yaşlandıklarında kurumsal bir bakım

merkezinde kalmak istedikleri sonucuna varılmıştır. Bu noktada, kurumsal bakım merkezinde kalmak isteyenlerin ise kriter olarak, yaşadıkları yerde sahip olmak istedikleri konforun ve imkânların, gelecek yıllarda kalacakları muhtemel yaşlı bakım evlerinde de olmasını önceledikleri anlaşılmıştır. Bahsedilen imkân ve konfora örnek olarak; şehir merkezine, alışveriş, yeme içme, yeşil alan ve sağlık kuruluşları gibi merkezlere yakın hatta bilhassa yürüme mesafesinde olması gösterilmiştir. Varılan diğer sonuca göre ise seçilen alışveriş merkezlerinin, bireylerin söz konusu isteklerine -yeşil alana yakın olma, yaşanılan semte ve şehir merkezine yakın olma vs.- cevap verebildiği görülmüştür. Ayrıca, geleceğin yaşlı nüfusu olacak şimdiki genç nüfusun, alışveriş merkezine entegre olan yaşlı bakım merkezinde kalmaya daha olumlu baktığı görülmektedir.

Yapılan anketler sonucunda, alışveriş merkezlerinin bir kısmına yaşlı bakım merkezi entegrasyonunun yapılması fikrine olumlu yanıt veren kişilerin, cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu ve hane sayısı gibi temalar bağlamında ulaşılan verileri incelenmiştir. Söz konusu verileri, cinsiyet değişkeni bağlamında değerlendirdiğimizde erkeklerin, yaşlı bakım merkezi entegrasyonu fikrine kadınlara oranla daha fazla olumlu yanıt verdiği görülmüştür. Erkeklerin bu türden bir bakım merkezini tercih etme konusunda daha olumlu olmalarının nedenleri üzerine düşünüldüğünde, kadının toplumsal statüdeki bakım verici konumunun değişimi, bu kararı etkilemektedir. Zira bakım verici rolünü geride bırakıp, çalışma hayatında aktif ve toplumsal cinsiyet bağlamında farklı rolleri bünyesinde taşıyabileceğini kanıtlamış olan kadın portresinin, erkeklerin yaşamına olan yardımcı ve hizmet verici rolünü tersine çevirdiği görülmektedir. Dolayısıyla kadının bu konumu, ilerleyen yaşlarda erkeklerin söz konusu yardım işlevini gerçekleştirebilmek için farklı çözümleri değerlendirmelerini gerekli kılmaktadır.

Yaşlı bakım merkezinde kalma konusunda olumlu yanıt veren kadınların verileri değerlendirildiğinde ve bunlar "çalışan" ve "çalışmayan" olarak gruplandığında, özellikle çalışan kadınların oranının daha fazla olduğu görülmüştür. Katılımcıların verdiği yanıtlar, medeni halleri bağlamında incelendiğinde, bekar katılımcıların evli olan katılımcılara oranla yaşlı bakım merkezinde kalma konusundaki soruya, daha yüksek oranda evet dediği görülmüştür. Medeni halin, yaşlı bakım merkezinde kalmayı

tercih etmek bakımından, neden bir kriter oluşturacağı önemli bir tema olabilmektir. Zira burada, bir durumda tekil olan karar mekanizması, diğer durumda ortak bir tercihin sonucu olarak değişkenlik göstermektedir. Bireylerde gözlemlenen, ortak bir yaşamı paylaşma, ortak bir karar mekanizmasının var oluşu ve bu durumun bekar bireylerde olanın aksine daha aktif yahut baskın oluşu, çift yaşamını sürdüren katılımcıların ilerleyen dönemlerinde gerçekleşecek olası problem ve zorluklara da yaşlı bakım merkezinde kalmaktansa, daha farklı yöntemler üzerinden çözüm bulabilme ihtimalini akla getirir. Dolayısıyla bu noktada gerçekleşen seçimlerde, bekar yaşamayı tercih eden bireylerin, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde bakım görmeyi umdukları bir yaşlı bakım merkezini tercih etme fikrine daha olumlu baktığı fark edilmiştir.

Eğitim durumu değerlendirildiğinde, kavramsal kısımda da vurgulandığı gibi, eğitim durumu daha yüksek olan kişilerin kurumsal bakımı daha çok tercih etmesi, anket sonuçları ile desteklenmiştir. Hane sayısına ilişkin verilere bakıldığında, en az iki çocuğu olan ailelerin, en fazla bir çocuğu olan ailelere kıyasla daha yüksek oranda olumlu yanıt verdiği görülmüştür. Bu noktada çocuk sayısı, mevcut veriler eşliğinde değerlendirildiğinde ve bunların yaşlı bakım merkezinde kalma fikri ile olan ilişkisinde, toplumsal ve aile yapısındaki dinamikler üzerinden değerlenip yorumlanmış bir temadır. Aile bireylerinin, ilerleyen yaşlarda çocuklarından beklentileri, yaşlandıklarında görmeyi umdukları imtiyaz ve etkinlikler, yine yaşlandıklarında tercih etmeyi düşündükleri seçenekleri etkileyen bir durum olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu durum, genel bir kanıya ve iddiaya işaret etmese de bazı durumlarda ve ailelerde, bakım verici işlevi yahut yardımcı etkinliği çocuğa atfetme potansiyeli taşıyan ve çocuğa duyulan güven üzerinden doğan birtakım beklentilerin olduğu örnekler görülebilmektedir. Bu noktada ise, anket sonuçlarından çıkan veri; çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde de yaşlı bakım merkezini tercih etme seçeneğinin daha yüksek olduğu şeklindedir. Dolayısıyla, çocuk ve onun bakım verici rolünden yana olan beklentinin de karar verme konusunda önemli bir değişken olduğu anlaşılmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşlı bakım merkezlerinin sürdürülebilirlik açısından kamusal alanda değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığını araştıran çalışmada; boş zaman etkinliklerinin çoğunlukla tüketime dayalı olduğu son yıllarda alışveriş merkezleri kamusal mekân olarak algılanmaktadır. Ofis, alışveriş, konut, sosyal alanların birlikte bulunduğu karma işlevli binalar, boş zaman etkinlikleri için kullanıcıların tercihleri arasında görülmüştür. Karma işlevli binalar hem bina hem kent hem de kişiler için karşılıklı fayda sağlayan bir ortam oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu yerler, günün her saati faaliyet gösteren bir çevrenin imkânını sunmaktadır. Bu noktada, yaşlı bakım merkezlerini kamusal alanda değerlendirirken bunların bir kısmının alışveriş merkezlerinde olması çevre ve kent için makul bir öneri olarak görülmüştür.

11. Kalkınma Planı'nda ve 1. Yaşlılık Şurası'nda aktif yaşlanmanın desteklenmesi, yaşlıların kendini dışlanmış ve yalnız hissetmeyerek toplumsal hayata daha etkin katılabilmeleri, kuşaklararası dayanışmanın sağlanması ve sosyal, kültürel, psikolojik, maddi, manevi iyilik hallerinin korunmasının önemi vurgulanmıştır. Bu çalışmada geliştirilen yaşlı barınma alanlarının; yaşlı bireylerin tek bir mekân içinde diğer yaş grubundaki insanlardan soyutlanarak sadece barınma ve beslenme ihtiyaçlarının giderildiği alanlar olmaktan çıkarılması hedeflenmektedir. Yaşlı bireyin toplumdan soyutlanmadığı, sosyal ve aktüel ihtiyaçlarının karşılandığı, mevcut yaşam kalitesini sürdürebildiği yaşlı barınma alanlarını, kamusal alanda değerlendirmek 11. Kalkınma Planı ve 1. Yaşlılık Şurası'nı desteklemektedir.

Yapılan analizler kapsamında, yaşlılık kurumları incelendiğinde, bu kurumların söz konusu seçenekler ve kapasiteleri bakımından ülkemizde var olan yaşlı bakım merkezlerinin, giderek yaşlanmakta olan nüfusun barınma ve bakım ihtiyaçlarını karşılayamayacak düzeyde olduğu sayısal olarak anlaşılmaktadır. Mevcut yaşlılık kurumlarının kapasitelerinin ve imkanlarının yetersiz oluşu, yeni bir çözüm stratejisinin belirlenme ihtiyacını zorunlu kılmaktadır. Yalnızca fiziksel ihtiyaçlar için değil, aynı zamanda sosyolojik ve psikolojik gereksinimlerin de karşılanabileceği kapsayıcı mekânların yaşlı bireyler için oluşturulması gerektiği, çevresel, sosyal ve ekonomik

sürdürülebilirlik kapsamında Türkiye'nin geleceğine katkı sağlayan bir strateji olma potansiyeline sahiptir. Bu tez çalışmasının kavramsal kısmı ve analiz sonuçlarının da ortaya koyduğu üzere, alışveriş merkezlerinin geleceğin yaşlanan nüfusunun barınma, sosyal hayata entegrasyon ve bakım gibi gereksinimlere cevap verebilecek bir öneri olduğu değerlendirilebilir.

7. KAYNAKÇA

Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışamaları Uygulama ve Araştırma Merkezi İnternet Sitesi (2022) I. Yaşlılık Şurası, Erişim Tarihi: 9 Temmuz 2022 http://yasam.ankara.edu.tr/2019/02/23/i-yaslilik-surasi adresinden alındı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnternet Sitesi (2021) *Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.* Erişim Tarihi: 15 Aralık 2021 https://www.aile.gov.tr/eyhgm/kuruluslar/yasli/ adresinden alındı.

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnternet Sitesi (2021) 2020 Yıl Sonu Yaşlılık Verileri. Erişim Tarihi: 17.12.2022 https://www.aile.gov.tr/eyhgm/haberler/2020-yili-yasli-nufus-istatistik-bulteni-yayinlandi/ adresinden alındı.

Akan, E. (2017). *Yaşlılık Kurumlarında Yaşlı Mekan Davranış ve Bilişiminin Mekansal Dizim Bağlamında İrdelenmesi.* (Yayın no. 458868) [Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.], İstanbul

Akçay, C. (2015). *Yaşlılık ve Emeklilik (Kavramlar, Kuramlar, Sorunlar).* Ankara: PEGEM Akademi.

Aksoy, İ. M. (2009). *Günümüz Alışveriş Kavramında Değişme Olgusu ve Bu Olgunun Alışveriş Merkezi Tasarım İlkeleri Üzerindeki Belirleyici Etkilerinin İrdelenmesi: İstanbul Kenti Modeli.* (238962). [Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Alkan, M. (2008). *Kullanıcı Faktörlerinin Huzurevi Tasarımına Etkisinin İncelenmesi.* (Yayın no. 237138) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Ardahan, M. (2010). *Yaşlılık ve Huzurevi.* Aile ve Toplum Kültür Araştırma Dergisi.

Arendt, H. (2018). *İnsanlık Durumu.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Arık, M. B. (2006). *İletişim Yazıları.* Konya: Tablet Kitabevi.

Arpacı, F. (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık.* Ankara: Türkiye İşçi Emekliler Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.

Arya, P., Srivastava, M. K., ve Jaiswal, M. (2020). Modelling Evironmental and Economic Sustainability Of Logistics. *Asia-Pacific Journal of Business.* (12); s.73-94

Aslan, P. G. (2019). *İşlevini Yitirmiş Binaların Yaşam Döngüsü İçindeki Yerinin Sürdürülebilirlik Açısından Analizi: Diyarabakır Diyar Galeria Alışveriş Merkezi Örneği*. (Yayın no.572297) [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü], Elazığ. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Axis İstanbul AVM İnternet Sitesi, (2022). Endeksa, Erişim Tarihi: 9 Haziran 2022 tarihinde https://www.endeksa.com/tr/malls/axis-istanbul-avm/1177 adresinden alındı

Bansal, P. (2005). Evolving Sustainably: A longitudinal Study Of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*. (26; 3) s.197-218

Benjamin, W. (2004). *Pasajlar.* (A. Celal, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Berman, M. (1994). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Biçer, H. (2002). *Sosyal Sorunlar Çerçevesinde Yaşlılar.* (Yayın no.122292) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü] Ankara. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Bilgili, M. (2017). Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Boyutlarıyla Sürdürülebilir Kalkınma. *Journal of International Social Research.* 10. s. 559-569

Birol, G. (2005). Çağdaş Alışveriş Merkezlerinde Kent Dokusunun Yeniden Yorumlanması., *Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi,* Gazi Üniversitesi 20 (4)

Canpolat Çam, S. (2012). *Yaşlılar Evinde Sosyal Etkileşim Alanlarının Bilişsel Açıdan Değerlendirilmesi.* (Yayın no. 323840) *[*Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Cartens, Y. D. (1993). *Site Planning and Design for the Elderly: Issues, Guidelines and Alternatives.* Canada: John Wiley&Sons Inc.

Ceylan, M. Ş. (2015). *İstanbul'da Yaşlanmak, İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması.* İstanbul: Açılım Kitap.

Chakrabarty, D. (1991). Open Space/Public Place, Garbage, Modernity and India. *South Asia: Journal of South Asian Studies. 14:1 s.15-31*

Çetintaş, Ü. B. (2015). *Sürdürülebilir Yapı Tasarımının Türkiye'deki ve Dünyadaki Yasal Düzenlemeler Açısından İncelenmesi.* Uluslararası Sürdürülebilir Binalar Sempozyumu. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Doğan, A. (2020). *Kamusal Alanda Bir Erk Metaforu Olarak Meydan.* (Yayın no. 647222) [Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.] İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Duduoğlu, G. (2011). *İstanbul'daki Seçilmiş Karma İşlevli Yapıların Kentsel ve Çevresel Sürdürülebilirlik Bağlamında İrdelenmesi. (*Yayın no. 685886) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı]. İstanbul https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Düzenli, F. (2011). *Geleneksel Türk Ailesindeki Dönüşümün Sosyal Politikaya Etkisi.* (Yayın no. 291590) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.] İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Edgü, E. (2003). *Konut Tercihlerinin, Mekansal Dizin ve Mekansal Davranış Parametreleri ile İlişkisi.* (Yayın no. 143062) [Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Ek, S. (2007). *Geriatri Hizmetleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Ankara İli Örneği.* (Yayın no. 209519) [Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Ekici, F. Y. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 209-224

Encyclopedia Britannica İnternet Sitesi (2023) Agora, Erişim Tarihi: 8 Mart 2023 https://www.britannica.com/topic/agora adresinden alındı.

Endeksa İnternet Sitesi (2022). Kale Center/Outlet, Erişim Tarihi: 9 Haziran 2022 https://www.endeksa.com/tr/malls/kale-center-outlet/1205 adresinden alındı

Engelli ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü. (2020). *2020 Yılı Yaşlı Nüfus İstatistik Bülteni.* Erişim Tarihi: 16.01.2023 https://www.aile.gov.tr/media/89041/yasli_nufus_istatistik_bulteni.pdf adresinden alındı.

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü İnternet Sitesi (2015). *Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Kurumsal Bakım İhtiyacı-Tespit ve Öneriler.* Erişim Tarihi: 12.01.2023. https://www.aile.gov.tr/media/9325/raportuerkiyede-ya%C5%9Fl%C4%B1lara-yoenelik-kurumsal-bak%C4%B1m-ihtiyac%C4%B1-tespit-ve-oeneriler-raporu-2015.pdf adresinden alındı.

Erol, S. (2011). Yaşlılık Sigortası ve Emeklilik Yaşı Tartışması. *Kilis Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. (1) 1 s.40-65*

Etike, B. (2022). *Kamusal Alanlarda Sosyal Sürdürülebilirliğin Değrelendirilmesi İçin Bir Model Önerisi: Adana Örneği.* (Yayın no. 736450) [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi , Fen Bilimleri Enstitüsü.] İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Eyüboğlu, A., ve Tanrıöver, H. (2000). *Kentlerde Yaşayan Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Boyutları.* Ankara: Başbakanlık K.S.S.G.M. Yayınları.

Fainstein, S. S. (2005). *Cities and Diversity, Should We Wat It? Can We Plan For It?* New York: Columbia University.

Francis, M. (1988). *Changing Values For Public Spaces.* Landscape Architecture.

Gezgin, Y. (2011). *Cemaat-Cemiyet Ayırımı ve Ferdinand Tönnies.* İstanbul Journal of Sociological Studies.

Giddens, A. (1973). *The Class Structure of the Advanced Societies.* Londra: Barnes and Noble.

Gökgür, P. (2008). *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri.* İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Güncel Gazete. (2013). Parktan AVM olmaz, Erişim Tarihi:12.01.2023 https://www.gazeteguncel.com/parktan-avm-olmaz-40592h.htm adresinden alındı.

Güngör, C. (2002). *Yaşlı Bakımevleri ve Tasarım Prensipleri Üzerine Bir İnceleme.* (Yayın no. 125921) [Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü .] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Güreşçi, E. (2011). Türkiye'de Köyden Kente Göç ve Düşündürdükleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyo Ekonomik Dergisi.* 15 (15)

H. Zabihi, F. H. (2012). Sustainability in Building and Construction: Revising Definitions and Concepts. *International Journal of Emerging Sciences.* 2, s. 570-578

Habermas, J. (2000). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü.* (T. Bora ve M. Sancar Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Harel, Z. (1981). Quality of Care, Congruence and Well-being Among Institutionalized Aged. *The Gerontologist*. 21(5): s. 523-531

Harris, J. (2000). *Basic Principles of Sustainable Development.* Dimensions of Sustainable Development.

Herzog, L. A. (2006). *Return to the Center Culture, Public Space and City Building in a Global Era.* Texas: University of Texas Press.

Holzheu, S. L. (2011). *Aesthetics of Sustainable Architecture.* Rotterdam: DeckersSnoeck, Antwerp.

Hooyman, N., Kawamoto, K., ve Kıyak, A. (2015). *Ageing Matters an Introduction to Social Gerontology.* New Jersey: NJ: Pearson.

HSU, Y., ve Juan, Y. (2016). *Ann-Based Decision Model For The Reuse Of Vacant Buildings In Urban Areas.* International Journal of Strategic Property Management.

Hussein, S., ve Ismail, M. (2017). *Ageing and Elderly Care in the Arab Region: Policy Challenges and Opportunities.* Ageing Int. 42.

İlkkaracan, P. İ. (1998). *1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Jacobs, J. (2017). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı.* (B. Doğan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Jean, P. C. (2010). *Health, Wellbeing, Competence and Aging.* USA: World Scientific Publishing Co.

Jeffery, J. (2006). *Governance for a Sustainable Future.* Royal Institute of Public Health.

Kalaycıoğlu, S. (2010). Temsili Bir Örneklemde Sosyo-Ekonomik Statü (SES) Ölçüm Aracı Geliştirilmesi: Ankara Kent Merkezi Örneği. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi.* 13 (1) s. 182-220

Keskin, D. Y. (2019). Farklı Bakış Açılarıyla Sürdürülebilir Mimarlık-Estetik İlişkisinin Kurulması. *Mimarlık ve Yaşam.* 5(1), 145-160

Khan Academy İnternet Sitesi (2023). Roma Forumu, Erişim Tarihi: 26.01.2023 https://tr.khanacademy.org/humanities/ancient-art-

civilizations/roman/x7e914f5b:beginner-guides-to-roman-architecture/a/forum-romanum-the-roman-forum adresinden alındı

Kılıççı, Y. (1988). Yaşlılığın Uyum Sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 3, s.41-45

Kim, J., ve Rigdon, B. (2017). Introduction to Sustainable Design. *World Journal of Engineering and Technology.* 5; 2

Kiriş, K. (2010). *Alışveriş Merkezlerinin Mekansal Kurgularının Örnekler Bağlamında Sınıflandırılması.* (Yayın no.296862) [Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Kongar, E. (1981). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği.* istanbul: Remzi Yayınevi.

Kural, F. (2001). *Türkiye'de Müşteri İlişkilerinin Huzurevi İşletmeciliğine Etkisi ve Huzurevlerine Dair Öneriler.* (Yayın no.104976) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Kutsal, Y. G. (2003). *Yaşlanan Dünya . XXXVI Geleneksel Çubukçu Günleri Konuşması.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Küçükkömürcü, B. (2005). *Geleneksel Türk Osmanlı Çarşı Yapıları ve Günümüzdeki Alışveriş Merkezleri Üzerine Bir İnceleme.* (Yayın no.185975) [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Lefebvre, H. (1968). *Modern Dünyada Gündelik Hayat.* (I. Gürbüz, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Long, A. M. (2013). *On Sustainability: An Economic Approach.* Australian Government Productivity Commission.

Lundberg, A. G. (1970). *Sosyoloji.* (Ö. Ozankaya, Çev.) Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını.

Madanipour, A. (1999). *Why Are The Design and Development of Public Spaces Significant Forities.* Sage Journals.

Marx, K. (1953). *Kapital.* (A. Bilgi, Çev.) İstanbul: Eriş Yayınları.

McKenzie, S. (2004). Social Sustainability: Towards Some Definitions. Hawke Research Institute University Of South Australia Magill, *Hawke Research Institute Working Paper Series no.27*

Moldan, B., Janouskova, S., ve Hak, T. (2012). How To Understand And Measure Environmental Sustainability: Indicators And Targets. *Journal of Geoscience and Environment Protection. 17, s.4-13*

Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals. *Journal of Environmental Sustainability.* 1 (1)

Mumford, L. (1961). *The City in History: Its Origins, Its Transformations and Its Prospects.* New York: Harcourt, Brace&World.

Nijkamp, P. (1991). *Services fort he Elderly in Europe.* Journal of Aging and Social Policy.

Oktik, N. (2004). *Huzurevinde Yaşam ve Yaşam Kalitesi Muğla Örneği.* Muğla Üniversitesi Yayınları:52.

Öke, A. (1998). *Karma Geliştirmenin Sağlayabileceği Yararlar.* Ofis ve İnsan Dergisi.

Özçuhadar, T. (2007). *Sürdürülebilir Çevre İçin Enerji Etkin Tasarımın Yaşam Döngüsü Sürecinde İncelenmesi.* (Yayın no.222135) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Özer, Y. (1996). *Ticaret Mekanlarının Oluşum ve Gelişim İlkelerinin İncelenerek Tipolojik Açıdan Sınıflandırılması* (Yayın no.57571) [Doktora Tezi. Yıldız

Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Özmete, Ş. H. (2010). *Yaşlı Refahı: Yaşlılar için Sosyal Hizmet.* Ankara: Kilit Yayınları.

R. Stolt, P. B. (2011). *Privatization of Social Services: Quality Differences in Swedish Elderly Care.* Social Science and Medicine.

Rosenbaum, M. (1993). *Green Building on Campus.* ASHRAE Journal .

Roth, L. M. (2006). *Mimarlığın Öyküsü.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Saka, İ. (2011). *Sürdürülebilirlik Açısından İstanbul'da Bir Ofis Binasının LEED Sertifikalandırma Sistemi Kapsamında Değerlendirilmesi.* (Yayın no.310484) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Saraç, S. N. (2019). *Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar: Türkiye-Almanya-Japonya Örnekleri.* (Yayın no.703519) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Secret World İnternet Sitesi (2023) Milan / Galleria Vittorio Emanuele II. Erişim Tarihi: 27.01.2023 https://sworld.co.uk/amp/2/84966/photoalbum/favoutite-list.html adresinden alındı

Secret World İnternet Sitesi (2023). Favori List Erişim Tarihi: 27.01.2023 https://sworld.co.uk/amp/2/84966/photoalbum/favoutite-list.html adresinden alındı

Sev, A. (2009). *Sürdürülebilir Mimarlık.* İstanbul: Yem Yayınları.

Sevil, H. T. (2005). *Yaşlılığın Sosyal Anatomisi.* Ankara: SABEV Yayınları.

Shwanke, D. (2003). *Mixed-use Development Handbook.* Washington D.C: ULI.

Smith, M. K. (2022). *Community in The Encyclopedia of Informal Education.* Infed.org Erişim Tarihi: 14 Temmuz 2022 https://infed.org/community/ adresinden alındı

Şatıroğlu, A. (2022). *Aile Sosyolojisi.* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Şenel, A. (2010). *Sürdürülebilir Bina Yapım İlkeleri ve Yeni Yaklaşımlarının İncelenmesi.* (Yayın no.283626)[Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Şentürk, Ü. (2012). Tüketim Toplumu Bağlamında Boş Zamanların Kurumsallaştırıldığı Bir Mekan: Alışveriş Merkezleri (AVM). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* (13), 63-77

TC. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnternet Sitesi (2020). 2020 Yılı Yaşlı Nüfus İstatistik Bülteni, Erişim Tarihi: 17.01.2023 https://www.aile.gov.tr/media/89041/yasli_nufus_istatistik_bulteni.pdf adresinden alındı.

TC. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnternet Sitesi (2019). 1. Yaşlılık Şurası, Erişim Tarihi: 17.01.2023 https://www.aile.gov.tr/media/40504/i-yas-lilik-s-urasi-07022020-pdf-pdf.pdf adresinden alındı.

Taşçı, H. (2014). *Bir Hayat Tarzı Olarak Şehir, Mekan, Meydan.* İstanbul: Kaktüs Yayınevi.

Tekel, A. (2009). Alışveriş Merkezlerinin 'Kamulsal Mekan' Nitelikleri Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Panora Alışveriş Merkezi Örneği. *Gazi Üniversitesi Araştırma Dergisi.* 10(10), 141-154

Tezcan, M. (1989). Toplumsal Değişme Yaşlılık. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 15(2), 169-177

Topçu, E. (2020). *Yüksek Yapılarda Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Boyutunun İncelenmesi: İzmir Yeni Kent Merkezi Örneği.* (Yayın no.651591) [Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Tönnies, F. (2001). *Cemaat ve Cemiyet.* (E. Güler, Çev.) İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.

TÜİK İnternet Sitesi (2019). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Erişim Tarihi: 16.01.2023 https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfus,433%20bin%20861%20ki%C5%9Fi%20oldu adresinden alındı.

TÜİK İnternet Sitesi (2020). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Erişim Tarihi: 16.01.2023 https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20ikamet%20eden%20n%C3%BCfus,698%20bin%20377%20ki%C5%9Fi%20oldu. adresinden alındı.

TÜİK İnternet Sitesi (2023). 2018-2080 Nüfus Projeksiyonları. Erişim Tarihi: 14.01.2023 https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-Projeksiyonlari-2018-2080-30567 adresinden alındı.

TÜİK İnternet Sitesi (2021). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.* Erişim Tarihi: 16.01.2023 https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2022-49685#:~:text=Adrese%20Dayal%C4%B1%20N%C3%BCfus%20Kay%C4%B1t%20Sistemi%20(ADNKS)%20sonu%C3%A7lar%C4%B1na%20g%C3%B6re%2C%20%C3%BClkemizde,%2C5'ini%20kad%C4%B1nlar%20olu%C5%9Fturdu.&text=Y%C4%B1ll%C4%B1k%20n%C3%BCfus%20art%C4%B1%C5%9F%20h%C4%B1z%C4%B1%202021,y%C4%B1l%C4%B1nda%20binde%207%2C1%20oldu. adresinden alındı.

Tümerdem, Y. (2006). *Gerçek Yaş.* Turkish Journal of Geriatrics.

Türkdoğan, O. (1977). *Türkiye'de Köy Sosyolojisi'nin Temel Sorunları.* İstanbul: Dede Korkut Yayınları.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı İnternet Sitesi (2019-2023), 11. Kalkınma Planı, Erişim Tarihi:16.01.2023 https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf adresinden alındı.

Türkiye Kültür Portalı. (2022) Yıldırım Beyazid Bedesteni, Erişim Tarihi: 25.06.2022 https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/yildirim-beyazid-bedesteni adresinden alındı

Udomiaye, E., ve Patrick, N. (2018). *Eco-Friendly Buildings: The Architect's Perspectives.* International Journal of Civil Engineering, Constructions and Estate Management.

Veblen, T. (2005). *Aylak Sınıfının Teorisi.* İstanbul: Babil Yayınları.

Verdil, A. (2007). *Mekan-Davranış İlişkisinin Dönüşümü: Alışveriş Merkezlerinin Mekansal Dizim Yöntemiyle İncelenmesi.* (Yayın no.222690)[Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Vural, T. (2005). *Değişen Üretim-Tüketim İlişkileri Bağlamında Alışveriş Merkezlerinin Anlamsal ve Mekansal Dönüşümüne Eleştirel Bir Bakış.* (Yayın no.166642) [Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

WCED İnternet Sitesi (1987). Brundtland Report. Erişim Tarihi: 07.01.2023 https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf adresinden alındı.

Yasa, İ. (1966). *Ankara'da Gecekondu Aileleri.* Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı.

Yavuzer, T. B. (2012). *Yaşlılık ve Epidemyolojisi. Klinik Gelişim Dergisi.*

Yeang, K. (2006). *Ecodesign: A manual for Ecological Design.* London: Wiley-Academy Press.

Yeşil Gazete İnternet Sitesi (2023). Hayalet AVM'ler, Erişim Tarihi: 18.01.2023 https://yesilgazete.org/hayalet-avmler-istanbulda-onlarca-avmnin-doluluk-orani-yuze-50ye-dustu/ adresinden alındı

Yılmaz, D., ve Keskin, K. (2019). Farklı Bakış Açılarıyla Sürdürülebilir Mimarlık-Estetik İlişkisinin Kurulması. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*. 5(1), s.145

Yüksel, N. (2022). *Pandeminin Kamusal Alan Tasarım İlkelerine Etkilerinin Araştırılması: Kadıköy-Beşiktaş-Üsküdar Meydanları Örnekleri.* (Yayın no. 749929) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.] https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Zabihi, H., ve Habib, F. (2012). *Sustainability in Building and Construction: Revising Definitions and Concepts.* International Journal of Emerging Sciences.

Zencirkıran, M. (2016). *Sosyoloji.* Bursa: Dora Yayınları.

Zengel, R. (2001). *Tarih İçinde Değişen Tüketim Mekanları.* İzmir: Ege Mimarlık.

EKLER

EK 1. İstanbul İlçeleri Yaşlı Nüfus Dağılımı- Huzurevi ve Alışveriş Merkezi Sayısı

2020	NÜFUS	0-14	15-64	65+	%	HUZUREVİ SAYISI	KAPASİTE	AVM SAYISI
ESENYURT	**957.398**			**33.852**	**4**	**1**	**53**	**6**
KÜÇÜKÇEKMECE	789.633			49.396	6			2
BAĞCILAR	**737.206**			**35.300**	**5**			**4**
PENDİK	726.481			43.169	6	3	186	5
ÜMRANİYE	**713.803**			**42.475**	**6**	**3**	**179**	**6**
BAHÇELİEVLER	592.371			43.829	7	2	193	6
SULTANGAZİ	**537.488**			**22.912**	**4**	1	97	
ÜSKÜDAR	520.771			55.602	11	9	558	3
MALTEPE	**515.021**			**51.863**	**10**	**18**	**1497**	**5**
GAZİOSMANPAŞA	487.778			32.950	7			1
KADIKÖY	**481.983**			**93.151**	**19**	**9**	**490**	**2**
KARTAL	474.514			41.584	9	13	1302	3
BAŞAKŞEHİR	**469.924**			**18.340**	**4**			**4**
SANCAKTEPE	456.861			16.923	4	1	74	2
ESENLER	**446.276**			**21.327**	**5**			1
KAĞITHANE	442.415			25.895	6			2
AVCILAR	**436.897**			**30.662**	**7**	**1**	**69**	**1**
ATAŞEHİR	422.594			34.159	8	17	2009	7
EYÜPSULTAN	**405.845**			**28.321**	**7**			**4**
FATİH	396.594			44.725	11	1	40	1
BEYLİKDÜZÜ	**365.572**			**26.211**	**7**	**5**	**303**	**4**
SULTANBEYLİ	343.318			12.468	4			2
SARIYER	**335.298**			**32.436**	**10**	**2**	**146**	**4**
ARNAVUTKÖY	296.709			12.666	4			1
ZEYTİNBURNU	**283.657**			**18.980**	**7**	**2**	**287**	**2**
GÜNGÖREN	280.299			23.312	8			4
ÇEKMEKÖY	**273.658**			**13.543**	**5**			**1**
TUZLA	273.608			14.394	5	3	177	1
BAYRAMPAŞA	**269.950**			**22.428**	**8**			**1**
ŞİŞLİ	266.793			30.217	11	5	802	8
BÜYÜKÇEKMECE	**257.362**			**22.635**	**9**	**10**	**590**	**1**
BEYKOZ	246.110			23.510	10	4	178	1
BEYOĞLU	**226.396**			**18.283**	**8**	**2**	**128**	**2**
BAKIRKÖY	226.229			34.161	15	4	252	9
SİLİVRİ	**200.215**			**17.975**	**9**	**5**	**488**	1
BEŞİKTAŞ	176.513			28.551	16	2	483	2
ÇATALCA	**74.975**			**9.349**	**12**	1	60	
ŞİLE	37.904			6.897	18			
ADALAR	**16.033**			**3.159**	**20**			
	15.462.452	3.312.147	11.012.695	1.137.610		124	10641	109
				1.137.610				4.894.29

EK 2. Anket Soruları

EK 2

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Yüksek Lisans Programı çerçevesinde tez araştırması için yapılan bu anket çalışması sadece eğitim amaçlı kullanılacak ve kişisel her türlü bilgi saklı kalacaktır.

A. Sosyodemografik Yapı ile İlgili Veriler:

1. Cinsiyet:
   ☐Kadın ☐Erkek
2. Yaş:
   ☐25-34 yaş arası ☐35-44 yaş arası ☐45-64 yaş arası ☐65-74 yaş arası ☐75 ve üzeri
3. Medeni hal:
   ☐Evli ☐Bekar ☐Dul ☐Boşanmış ☐Ayrı yaşıyor
4. Eğitim durumu:
   ☐Okur-yazar ☐İlkokul ☐Ortaokul ☐Lise ☐Üniversite ☐Lisans Üstü
5. Doğum yeri:.....
6. İkamet adresi (il,ilçe):.....
7. Meslek, meşguliyet:
   ☐Ücretli çalışıyor ☐Kendi işini yapıyor ☐Emekli ☐Çalışmıyor
8. Aylık ortalama gelir:
   ☐Asgari ücret altı ☐Asgari ücret ☐Asgari ücret üzeri ☐2 Asgari ücretten fazla
9. Yaşanan/çalışılan semte ulaşım hangi araç(lar)la sağlanıyor ?
   ☐Kendi aracım ☐Toplu Taşıma ☐Taksi ☐Yürüme ☐Diğer
10. Ev halkı büyüklüğü: ..... çocuk ..... yetişkin
11. Ev halkı niteliği:
    ☐Yalnız yaşıyor ☐Çocuksuz aile ☐Çekirdek aile ☐Geniş aile ☐Ev arkadaşı
12. Şu anda oturduğunuz konutun mülkiyeti kime ait ?
    ☐Sahibiyim ☐Kiracısıyım ☐Akrabama ait ☐Diğer

B. Sosyo-Kültürel Yaşam ile İlgili Veriler:

13. Tatillerde genellikle:
    ☐Evdeyim ☐Memleketimdeyim ☐Yurtiçi tatilindeyim ☐Yurtdışındayım
14. Boş zamanlarınızı kimlerle geçirmeyi tercih edersiniz ?
    ☐Arkadaşlarım /komşu ☐Ailem ☐Akrabalarım ☐Yalnız
15. Arkadaşlarınızla ne sıklıkla vakit geçirirsiniz:
    ☐Hergün ☐Haftada 1 ☐İki haftada 1 ☐Ayda 1 ☐Özel günlerde ☐Hiç
16. Aile/akrabalarınızla ne sıklıkla vakit geçirirsiniz:
    ☐Hergün ☐Haftada 1 ☐İki haftada 1 ☐Ayda 1 ☐Özel günlerde ☐Hiç
17. Boş zamanlarınızı değerlendirmek istediğiniz aktivitelerin önem sırası nasıldır?

Aktivite/meşguliyet	**1.sırada**	**2.sırada**	**3.sırada**
Alışverişe gitmek			
Sinemaya gitmek			
Tiyatroya gitmek			
Konsere gitmek			
Aile ziyareti yapmak			
Arkadaş/komşu ziyareti yapmak			
Kursa gitmek(boyama-dikiş vs)			
Ev işleri ile uğraşmak			
Spor yapmak			
Müzik dinlemek/tv izlemek			
Kitap/gazete okumak			
Yürüyüş yapmak			
Derneğe/kuruma gitmek			
Telefon/bilgisayar oyunu oynamak			
Hobilerimle ilgilenmek			
Diğer			

18. Yaşadığınız yerin sosyal imkanlara mesafesinde tercihiniz:

Sosyal imkanlar	Yürüme mesafesi	Araç mesafesi	Farketmez
Alışveriş alanlarına			
Eğlence yerlerine			
Dini binaya			
Sağlık tesisine			
Yeşil alana/parka			
Yürüyüş yollarına			
Okula/kursa			
Yeme /içme mekanlarına			

C. Mekan Tercihleri ile İlgili Veriler:

19. Yaşadığınız semtten memnunluk düzeyiniz nedir:
☐Memnun değilim ☐Memnunum ☐Çok memnunum
20. Yaşadığınız semttin sosyal şartlarından memnunluk düzeyiniz:

Memnunluk düzeyi	Memnun değilim	Memnunum	Çok memnunum
Alışveriş imkanı			
Eğlence imkanı			
Dini bina sayısı			
Sağlık tesisi imkanı			
Yeme /içme mekanları			
İşe yakınlık			
Ulaşım kolaylığı			
Okul sayısı			
Atm/banka sayısı			

21. Yaşadığınız semtin çevresel faktörlerinden memnunluk düzeyiniz:

Memnunluk düzeyi	Memnun değilim	Memnunum	Çok memnunum
Yeşil alan miktarı			
Manzara			
Binaların görüntüsü			
Kalabalıklık			
Yürüyüş yolları			
Gürültü düzeyi (yüksek)			
Gürültü düzeyi (düşük)			
Çevre temizliği			
Çocukların varlığı			
Etnik kökeni farklı insanların bulunması			
Farklı yaşam biçiminden insanların varlığı			

D. Yaşlılık Tercihleri ile İlgili Veriler:

22. Yaşlılık dönemini hangi ilde geçirmeyi tercih edersiniz:
☐İstanbul ☐Memleketim ☐Diğer .....
23. Yaşlılık dönemini nerede geçirmeyi tercih edersiniz:
☐Kendi evinde yalnız veya eşiyle ☐Çocuklarının yanında ☐Evinde bakıcıyla
☐Kurumsal bir bakım evinde (huzurevinde) ☐Diğer .....

24. Huzurevinde kalacak olsanız çevrenizde olmasını istediğiniz işlevlerin önemi:

Sosyal imkanlar	Önemsiz	Önemli	Çok önemli
Alışveriş imkanı (market)			
Alışveriş imkanı (giyim ve diğer)			
Eğlence imkanı(sinema,tiyatro)			
Yeme /içme mekanları			
Sağlık tesisi imkanı			
Yeşil alan/park/yürüyüş yolu			
Okul/kurs imkanı			
Dini bina sayısı			
Atm/bankaya yakınlık			
Ulaşım kolaylığı			
Kütüphane			

25. Huzurevinde kalacak olsanız konum tercihiniz:
☐Şehir merkezinde ☐Şehir merkezinin yakınında ☐Şehir merkezinden uzakta ☐Farketmez

26. Huzurevinde kalacak olsanız çevre tercihiniz:
☐Hareketli bir çevrede ☐Sessiz bir çevrede ☐Farketmez

27. Huzurevinde kalacak olsanız çevrenin önem sırası:

Konum tercihi	Önemsiz	Önemli	Çok önemli
Yaşanılan semte yakınlık			
Akrabalara/aile yakınlık			
Merkeze yakınlık			
Alışveriş alanlarına yakınlık			
Yeşil alan/parka yakınlık			
Dini binalara yakınlık			
Ana ulaşım ağına yakınlık			
Sinema/tiyatro alanlarına yakınlık			
Yeme/içme alanlarına yakınlık			
Sağlık binasına yakınlık			

28. Huzurevinde kalacak olsanız sosyal imkanlara erişim tercihiniz:

Sosyal imkanlar	Yürüme mesafesi	Araç mesafesi	Farketmez
Alışveriş alanlarına			
Eğlence yerlerine			
Dini binaya			
Sağlık tesisine			
Yeşil alan/park/yürüyüş yolu			
Atm/bankaya			
Okula/kursa			
Yeme /içme mekanlarına			
Aileye/akrabaya			

29. Nasıl bir huzur evinde kalmak istersiniz?
.....
.....

30. Alışveriş merkezinin bir kısmında huzurevi tahsis edilmiş olsa burada kalmak ister misiniz ?
☐Evet ☐Hayır ☐Diğer .....

İLÇE:
AVM:
Yüksek lisans tez çalışmama yardımcı olacak bu ankete katıldığınız için teşekkür ederim.
Zehra Uras
Mimar

EK 3. Anket Çizelgeleri

EK 3

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Yüksek Lisans Programı çerçevesinde tez araştırması için yapılan bu anket çalışması sadece eğitim amaçlı kullanılacak ve kişisel her türlü bilgi saklı kalacaktır.

A. Sosyodemografik Yapı ile İlgili Veriler:

1. Cinsiyet:
   [1] Kadın [2] Erkek
2. Yaş:
   [1] 25-34 yaş arası [2] 35-44 yaş arası [3] 45-64 yaş arası [4] 65-74 yaş arası [5] 75 ve üzeri
3. Medeni hal:
   [1] Evli [2] Bekar [3] Dul [4] Boşanmış [5] Ayrı yaşıyor
4. Eğitim durumu:
   [1] Okur-yazar [2] İlkokul [3] Ortaokul [4] Lise [5] Üniversite [6] Lisans Üstü
5. Doğum yeri: [1] İstanbul [2] Marmara [3] Ege [4] Akdeniz [5] İç Anadolu [6] Doğu Anadolu [7] Güneydoğu Anadolu [8] Karadeniz [9] Yurtdışı
6. İkamet adresi (il,ilçe): [1] Anadolu yakası ilçeler [2] Avrupa yakası ilçeler [3] Başka Şehir
7. Meslek, meşguliyet:
   [1] Ücretli çalışıyor [2] Kendi işini yapıyor [3] Emekli [4] Çalışmıyor
8. Aylık ortalama gelir:
   [1] Asgari ücret altı [2] Asgari ücret [3] Asgari ücret üzeri [4] 2 Asgari ücretten fazla
9. Yaşanan/çalışılan semte ulaşım hangi araç(lar)la sağlanıyor ?
   [1] Kendi aracım [2] Toplu Taşıma [3] Taksi [4] Yürüme [5] Diğer
10. Ev halkı büyüklüğü: ....1..... çocuk .....2..... yetişkin toplam
11. Ev halkı niteliği:
   [1] Yalnız yaşıyor [2] Çocuksuz aile [3] Çekirdek aile [4] Geniş aile [5] Ev arkadaşı
12. Şu anda oturduğunuz konutun mülkiyeti kime ait ?
   [1] Sahibiyim [2] Kiracısıyım [3] Akrabama ait [4] Diğer

B. Sosyo-Kültürel Yaşam ile İlgili Veriler:

13. Tatillerde genellikle:
   [1] Evdeyim [2] Memleketimdeyim [3] Yurtiçi tatilindeyim [4] Yurtdışındayım
14. Boş zamanlarınızı kimlerle geçirmeyi tercih edersiniz ?
   [1] Arkadaşlarım /komşu [2] Ailem [3] Akrabalarım [4] Yalnız
15. Arkadaşlarınızla ne sıklıkla vakit geçirirsiniz:
   [1] Hergün [2] Haftada 1 [3] İki haftada 1 [4] Ayda 1 [5] Özel günlerde [6] Hiç
16. Aile/akrabalarınızla ne sıklıkla vakit geçirirsiniz:
   [1] Hergün [2] Haftada 1 [3] İki haftada 1 [4] Ayda 1 [5] Özel günlerde [6] Hiç
17. Boş zamanlarınızı değerlendirmek istediğiniz aktivitelerin önem sırası nasıldır?

Aktivite/meşguliyet	1.sırada	2.sırada	3.sırada
Alışverişe gitmek	1	2	3
Sinemaya gitmek	1	2	3
Tiyatroya gitmek	1	2	3
Konsere gitmek	1	2	3
Aile ziyareti yapmak	1	2	3
Arkadaş/komşu ziyareti yapmak	1	2	3
Kursa gitmek(boyama-dikiş vs)	1	2	3
Ev işleri ile uğraşmak	1	2	3
Spor yapmak	1	2	3
Müzik dinlemek/tv izlemek	1	2	3
Kitap/gazete okumak	1	2	3
Yürüyüş yapmak	1	2	3
Derneğe/kuruma gitmek	1	2	3
Telefon/bilgisayar oyunu oynamak	1	2	3
Hobilerimle ilgilenmek	1	2	3
Diğer			

18. Yaşadığınız yerin sosyal imkanlara mesafesinde tercihiniz:

Sosyal imkanlar	Yürüme mesafesi	Araç mesafesi	Farketmez
Alışveriş alanlarına	1	2	3
Eğlence yerlerine	1	2	3
Dini binaya	1	2	3
Sağlık tesisine	1	2	3
Yeşil alana/parka	1	2	3
Yürüyüş yollarına	1	2	3
Okula/kursa	1	2	3
Yeme /içme mekanlarına	1	2	3

C. Mekan Tercihleri ile İlgili Veriler:

19. Yaşadığınız semtten memnunluk düzeyiniz nedir:
1Memnun değilim 2Memnunum 3Çok memnunum
20. Yaşadığınız semttin sosyal şartlarından memnunluk düzeyiniz:

Memnunluk düzeyi	Memnun değilim	Memnunum	Çok memnunum
Alışveriş imkanı	1	2	3
Eğlence imkanı	1	2	3
Dini bina sayısı	1	2	3
Sağlık tesisi imkanı	1	2	3
Yeme /içme mekanları	1	2	3
İşe yakınlık	1	2	3
Ulaşım kolaylığı	1	2	3
Okul sayısı	1	2	3
Atm/banka sayısı	1	2	3

21. Yaşadığınız semtin çevresel faktörlerinden memnunluk düzeyiniz:

Memnunluk düzeyi	Memnun değilim	Memnunum	Çok memnunum
Yeşil alan miktarı	1	2	3
Manzara	1	2	3
Binaların görüntüsü	1	2	3
Kalabalıklık	1	2	3
Yürüyüş yolları	1	2	3
Gürültü düzeyi (yüksek)	1	2	3
Gürültü düzeyi (düşük)	1	2	3
Çevre temizliği	1	2	3
Çocukların varlığı	1	2	3
Etnik kökeni farklı insanların bulunması	1	2	3
Farklı yaşam biçiminden insanların varlığı	1	2	3

D. Yaşlılık Tercihleri ile İlgili Veriler:

22. Yaşlılık dönemini hangi ilde geçirmeyi tercih edersiniz:
1İstanbul 2Memleketim 3Diğer .....
23. Yaşlılık dönemini nerede geçirmeyi tercih edersiniz:
1Kendi evinde yalnız veya eşiyle 2Çocuklarının yanında 3Evinde bakıcıyla
4Kurumsal bir bakım evinde (huzurevinde) 5Diğer .....

24. Huzurevinde kalacak olsanız çevrenizde olmasını istediğiniz işlevlerin önemi:

Sosyal imkanlar	Önemsiz	Önemli	Çok önemli
Alışveriş imkanı (market)	1	2	3
Alışveriş imkanı (giyim ve diğer)	1	2	3
Eğlence imkanı(sinema,tiyatro)	1	2	3
Yeme /içme mekanları	1	2	3
Sağlık tesisi imkanı	1	2	3
Yeşil alan/park/yürüyüş yolu	1	2	3
Okul/kurs imkanı	1	2	3
Dini bina sayısı	1	2	3
Atm/bankaya yakınlık	1	2	3
Ulaşım kolaylığı	1	2	3
Kütüphane	1	2	3

25. Huzurevinde kalacak olsanız konum tercihiniz:
1 Şehir merkezinde 2 Şehir merkezinin yakınında 3 Şehir merkezinden uzakta 4 Farketmez

26. Huzurevinde kalacak olsanız çevre tercihiniz:
1 Hareketli bir çevrede 2 Sessiz bir çevrede 3 Farketmez

27. Huzurevinde kalacak olsanız çevrenin önem sırası:

Konum tercihi	Önemsiz	Önemli	Çok önemli
Yaşanılan semte yakınlık	1	2	3
Akrabalara/aile yakınlık	1	2	3
Merkeze yakınlık	1	2	3
Alışveriş alanlarına yakınlık	1	2	3
Yeşil alan/parka yakınlık	1	2	3
Dini binalara yakınlık	1	2	3
Ana ulaşım ağına yakınlık	1	2	3
Sinema/tiyatro alanlarına yakınlık	1	2	3
Yeme/içme alanlarına yakınlık	1	2	3
Sağlık binasına yakınlık	1	2	3

28. Huzurevinde kalacak olsanız sosyal imkanlara erişim tercihiniz:

Sosyal imkanlar	Yürüme mesafesi	Araç mesafesi	Farketmez
Alışveriş alanlarına	1	2	3
Eğlence yerlerine	1	2	3
Dini binaya	1	2	3
Sağlık tesisine	1	2	3
Yeşil alan/park/yürüyüş yolu	1	2	3
Atm/bankaya	1	2	3
Okula/kursa	1	2	3
Yeme /içme mekanlarına	1	2	3
Aileye/akrabaya	1	2	3

29. Nasıl bir huzur evinde kalmak istersiniz?
1 Kalmak istemem 2 Sosyal imkanlara sahip 3 Güvenlik problemi olmayan
4 Temiz 5 Sağlık ihtiyaçlarının kolay giderilebildiği 6 Yeşil alanı çok olan huzurevinde

30. Alışveriş merkezinin bir kısmında huzurevi tahsis edilmiş olsa burada kalmak ister misiniz ?
1 Evet 2 Hayır 3 Diğer .....

İLÇE:
AVM:
Yüksek lisans tez çalışmama yardımcı olacak bu ankete katıldığınız için teşekkür ederim.
Zehra Uras
Mimar

ÖZGEÇMİŞ

Zehra URAS

Eğitim

3,46/ 4,00 2.lik derecesi	2014	Yaşar Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı
81,31/ 100	2009	Antalya Gazi Anadolu Lisesi

İş/İstihdam

11.07.2014- 20.03.2015	Ref Mimarlık	Görev: Tam Zamanlı Mimar
01.04.2015- 01.05.2019	Planac Mimarlık	Görev: Tam Zamanlı Mimar
01.03.2020- Halen	AE Mimarlık	Görev: Tam Zamanlı Mimar